

Sihtasutus Eesti Kutsehariduse Reform
Hariduse ja Tööhõive Seirekeskus

Ülevaade kutsehariduse- ja tööturuteemalistest uuringutest Eestis

Katrin Jõgi
Maris Kask

November 2003

Sissejuhatus	3
Kutsehariduseteemalised uuringud	5
Tööturuteemalised uuringud.....	14
Sektoruuringud.....	20
Kutsehariduseteemalised diplomitööd.....	22
Tööturuteemalised diplomitööd	37
Kutsehariduseteemalised magistritööd	48
Tööturuteemalised magistritööd	53
Tööturuteemalised doktoritööd.....	59
Lisa 1.....	60
Lisa 2.....	63
Lisa 3.....	64
Lisa 4.....	65
Lisa 5.....	68
Lisa 6.....	70

Sissejuhatus

Eestis on alates taasiseseisvumisest alanud kiirete muutuste ja reformide ajajärk. Üheks enam reforme vajavaks valdkonnaks on kutseharidus, mille Eesti Vabariigi Valitsus ja Riigikogu on paaril viimasel aastal asetanud haridusreformide hulgas peamiseks prioriteediks. Põhjuseid selleks on mitmeid. Üks neist on see, et kutsehariduse kvaliteet peab vastama tööturu vajadustele ja nõuetele, majanduse ootustele. Kutsehariduse reform on majandusliku arengu eeltingimus, samuti kutsehariduse vastavus inimeste võimetele ja huvidele, mis tagab riigile ka sotsiaalse arengu.

Eestis ei ole kahjuks adekvaatset ülevaadet uute nõutud tööde ja erialade kohta. Argumendid teatud eriala omandanud inimeste ala- ja ülehõivatus kohta on enamasti spekulatsioonid. Viimastel aastatel on Eesti Statistikaamet läbi viinud tööjõu-uuringud (ETU '95, '96, '97, '98, '99), mis hindavad tööealise elanikkonna tööhõive ja tööpuuduse näitajaid kvartalite lõikes. Saadud tulemused erinevad märgatavalt registreeritud tööpuuduse alusel avaldatud andmetest.

Koos tööjõu-uuringutega peaks ühtlasi läbi viima ka ettevõtlusealaseid uuringuid, saamaks adekvaatset ja korralikku ülevaadet tööturul toimuvast. Hetkel ei ole kahjuks ainsatki üleriigilist ettevõtete uuringut, mis hõlmaks nii väikseid kui suuri ettevõtteid ja kogu majanduslikku olukorda Eestis. Tööpuudust on uuritud vaid töötajate põhjal, kuid kahjuks ei ole nendel uuringutel olnud senini märkimisväärsed tulemusi. Tööhõive ja tööpuuduse praegune olukord on arvutute sotsioloogiliste uuringute peegeldus, mis on sageli olnud üsna juhuslikud, erinevate meetodite ja erinevate eesmärkidega. Seega pole kogutud andmed sageli omavahel kooskõlas ega ka võrreldavad.

Selleks, et määrata kindlaks tööturu vajadusi, on oluline olla teadlik majandusliku arengu perspektiividest nii Eestis üldiselt kui ka sektoriaselt ja piirkondlikult. Tööandja ettevõttekeskne nägemus tööturu vajadustest ja nõudmistest ei asenda aga majandusalaseid vajadusi ja nõudmisi üldiselt, kuna Eesti majanduse areng üldiselt hõlmab endas ka töövõtjate ja riigi vajadusi. Seega võimaldab tööandja arvamus anda hinnanguid vaid õppekavadele ja kutsenõuetele ning arendada praktikaga seotud koostööd. Suuremaid riiklikke uuringuid peaks täiendama tööturu segmenteeritud analüüsides, mis käsitleksid tööandjate hinnanguid ja suhtumisi käimasolevasse protsessi (tööandja ja töövõtja ootuste kooskõlastamine tööturul). Uurimustööde puudumine takistab koolivõrgu ratsionaliseerimist ja süvendab veelgi lõhet õppekavade ja tööturu ülevaatlike näitajate vahel. See aga omakorda ähmastab esma- ja täiskasvanute koolitust, võrreldes tööturul esitatud nõudmistega.

Eestis puudub hetkel organisatsioon, mis tegeleks (kutse)haridusalaste uuringutega, kogudes, säilitades ja kooskõlastades vastavat informatsiooni, kuigi vajadus sellise asutuse järele on vägagi suur vältimaks vähemalt uuringute kordamist, kuna uurimustööde finantseerimiseks on niigi vähe raha eraldatud. Üldiselt ollakse nõus sellise metodoloogilise keskuse loomisega Eestisse, mis tooks kasu ka kutsehariduse reformijatele, halduritele ja poliitika loojatele, kuid see probleem on olnud päevakorras juba viimased paar aastat ja seni pole veel tehtud midagi konkreetset antud idee realiseerimiseks.

Eesti Haridusfoorum on toimunud alates 1995. aastast. Sealsed arutelud kutsehariduse ja eriti kutsehariduse uuringute teemadel on kokku võetud ühes järelduses - on ilmne vajadus kaasaegsete teadustööde järele finantsanalüüsi teemal (eesmärgiga muuta koolisüsteem avatumaks, efektiivsemaks ja paindlikumaks), kvalifikatsiooni süsteemi, karjääri nõustamise, ettevõtete vajaminevate oskuste koolitamise teemadel, samuti ka Euroopa Liiduga seotud ja ülemaailmse arengu teemadel ning vähemuste (peamiselt venelaste) harimisest Eestis. Finantse säärase laia profiiliga teadustööde jaoks muidugi napib, kuid inimressurss on veelgi

suurem probleem. Kuigi statistika järgi võib öelda, et eelpool mainitud uuringute rahastamine on vähenenud, on palju uurimustöid tehtud läbi Euroopa Liidu rahastatud projektide (nt Leonardo da Vinci, kahepoolne abi, ETF projektid jne.). Tegelik teadustööde kirjutamine on sageli takistatud, kuna Eestis puuduvad vastavad inimesed antud valdkonna uurimiseks. On ainult mõned üksikud inimesed, keda võib kutsuda kutsehariduse analüüsijateks, kuid need on kas pensionieas või lähedal sellele ning uut noort põlvkonda pole peale kasvamas. Samuti puudub praegu igasugune kava, mis oleks planeeritud kutsehariduse analüüsijate esma-, jätku- või ümberkoolitamiseks.

Eestis on küll tehtud teisi kutseharidusalaseid uuringuid, kuid need on olnud kohalikud arengukavad, ettevõtete oma initsiatiivil tehtud ettevõttesisesed/kesksed arengu- ja äriplaanid, bakalaureuse-, magistri- ja doktoritööd. Kuid need uuringud puudutavad kutsehariduse teemat kas väga juhuslikult, kaudselt või siis üldsegi mitte. Riiklik teadustöö on juhuslik, kuid sotsiaalsete partnerite initsiatiivil (tööandja ja töövõtja) läbi viidud uuringud on veelgi harvemad. Kahjuks ei ole nad veel endale teadvustanud oma rolli kutsehariduse valdkonnas, kuigi üldiselt nende aktiivsus antud alal on suurenenud.

Riikliku poliitika dokumendid Eesti hariduse arengu kohta ei käsitle kutsehariduse uuringuid eraldi, v.a. Kutsehariduse kontseptsioon, mis näeb ette riikliku arengu planeerimist aktiivsemate teaduslike tööturu-uuringute kaudu, lisaks veel kutsehariduse rolli kindlustamine regionaalsete ja riikliku majandusliku ja sotsiaalsete sfääride arengus. Teaduslikud uuringud peaksid olema rohkem hinnatud ülikoolide juures. ("Eesti Kutsehariduse Kontseptuaalsed lähtekohad")

"Eesti haridussüsteemi arengukava"

"The Development Plan of the Estonian Education System"

Dokument esitab üldised printsiibid Eesti haridussüsteemi arengukavas, mis põhinevad Eesti ühiskonna ja riiklikul arengukaval järgmise kümne aasta jooksul. Dokumendis on defineeritud haridussüsteemi missioon, eesmärgid ja põhimõtted ning on kirjeldatud kujundatavat Eesti hariduse mudelit ning esimesi samme selle realiseerimiseks. Kavandatud muudatused peavad suurendama maksimaalset enesetäiendamise võimalust töötamisel ja vaba arenguvõimalust igale inimesele Eestis.

Eesti arengukava, haridussüsteemi missioon, hariduse arengukava printsiibid ja prioriteedid, haridusobjektide õigused ja vastutused, hariduspoliitika objektide rollid, kavandatav haridussüsteemi mudel, haridussüsteemi arengukava elluviimine.

"Õppiv Eesti"

"Learning Estonia"

Dokument sätestab, et on vajalik suurendada hariduse adekvaatsust, parandades haridussüsteemi avatust, toetades konkurentsi ja kaasates erinevaid huvigruppe, eriti tööandjaid, otsuste tegemise protsessi. Riiklike haridusstandardite arendamisega ja sotsiaalse võrdsuse printsiibi silmas pidamisega, on võimalik kindlustada hariduse kvaliteeti. Haridusreformi prioriteedid on kutseharidus, kutse kõrgharidus, põhiharidus ja õpetaja koolitus.

Kutsehariduseteemalised uuringud

"Riiklik aruanne Eesti kutseharidusesüsteemist"

Koostajad: Tiina Annus, Reet Neudorf, Lea Orro, Katrin Jõgi
Avaldatakse igal aastal alates 1997

Dokument kirjeldab olemasolevat olukorda Eestis, tuginedes kontseptuaalsele ETF (European Training Foundation) raamistikule, et tagada erinevate riikide aruannete võrdlusvõimalus ja analüüs. Aruande eesmärk on luua ja kirjeldada alus edasisteks analüüsideks ja raportiteks, et identifitseerida positiivsed ja negatiivsed kutseharidusesüsteemi aspektid ja seosed tööturuga. Dokumendis on peatükid kutseharidusest, strateegiatest, poliitikatest, vastutavatest organisatsioonidest, seadusandlusest, finantseerimisest ja teadustööst.

"Kutseharidussüsteemi ja reguleeritud kutsealade võrdlev analüüs Balti riikides"

"Comparative Analysis of VET Systems and Regulated Professions in Baltic States"
2000

National Observatory of Estonia, National Observatory of Latvia, National Observatory of Lithuania Euroopa Koolitusfondi toetusel

Koostajad: Tiina Annus, Baiba Ramina, Giedre Beleckiene

Aruanne on Balti Riikide Sihtasutuste, Haridusministeeriumite ja teiste kutseharidussüsteemi ning tööturuga tegelevate organisatsioonide koostöö tulemus.

Raport sisaldab kolme riigi kutseharidussüsteemide ja reguleeritud kutsealade võrdlust, tuues välja sarnasused, rõhutades erinevusi ja esitades omapoolseid soovitusi edasiste sammude suhtes koostöö arendamisel Ühtse Baltikumi Haridusruumi saavutamisel.

"Kutseõppeasutuste uuring"

AS EMOR

Koostaja: Auni Tamm

Oktoober 1998

AS Emor viis 21. Septembrist kuni 2. Oktoobrini 1998 läbi kutseõppeasutuste uuringu, mille käigus küsitleti 77 kutseõppeasutuste juhti.

Uuringu eesmärgiks oli selgitada nii erialade komplekteerimise, õppetöö ja praktika organiseerimisega seotud probleemid ja võimalikud lahendusvariandid kutseõppeasutuste juhtide arvates. Eraldi vaadati hinnanguid oma koolis õpetatavate erialade/kutsealade lõpetanute töö leidmisele, hinnanguid täiskasvanute koolituse ja kutsestandardite väljatöötamise/kehtestamise suhtes.

Uuringu tellija on Sihtasutus Eesti Kutsehariduse Reform/ Kutsehariduse ja Tööhõive Seirekeskus. Uuringutulemuste omandiõigus kuulub Tellijale.

Uuringu esimeses osas on toodud metoodika kirjeldus, teises osas tulemused joonistel koos lühikommentaariidega. Lisas on toodud küsimustik, olulisemad tabeljaotused.

"Sotsiaalsete partnerite roll koolituse arendamisel Eestis"

Töögrupp: Ilmar Link, Tiia Tali, Tiina Annus
November 1997

Sotsiaalne partnerlus Eestis - praegune olukord ja viimased edusammud, finantsressursside assigneerimine, koolituse kvaliteedi ja standardite arendamine, elukestva koolituse idee asutamine ja korraldamine, kutsehariduse kvaliteedi kindlustamine ja tunnistamine, koolituse institutsioonide ja ettevõtete ühendamine, sotsiaalse partnerluse vajaminevate oskuste koolitamine Eestis. Dokument on kirjutatud tihedas koostöös Eesti Kaubandus- ja Tööstuskajaga ja Eesti Ettevõtete Liiduga.

"Kutsealase koolituse ja jätkuõppe võimalused Eesti Vabariigis"

Koostajad: Kalju Kilk, Merle Lõhmus, Lea Orro, Tiia Tali, Kalle Vana
Eksperdid: Ellu Saar, Rein Võormann, Arvo Heinlo, Malle Kindel, Reet Laja
August 1998

Aruanne koostati Euroopa Koolitusfondi finantseerimisel. Dokumendis avaldatud arvamused on töövõtja omad, mitte ei väljenda finantseerija ametlikku arvamust. Dokument hõlmab täiskasvanu koolitust ja jätkuõpet (töölane täiendkoolitus) Eestis. Analüüsitakse praegust olukorda, arenguprobleeme, rahvusvaheliste toetajate initsiatiive, arengutrende, antakse soovitusi konkreetsetele projektidele, millel oleks võimalik käivitada oma arenguprotsess.

"Õpetajakoolituse ülevaade Eesti kutsehariduses"

Koostajad: Loone Ots MA, Tartu Ülikooli doktorand
Informatsiooniallikad: Ants Tarraste, Mati Salundi
Detsember 1998

Dokument hõlmab põhilist informatsiooni kutsehariduse õpetajakoolituse kohta, seaduslikku alust, rahastamist, kutsehariduse institutsioonide juhtimist, teadustööde võrku, eelarvet ja õpetajakoolitusega tegelevatele organisatsioonidele ja õppekavadele esitatavaid kvalifikatsiooninõudeid, õpetamist ja õppimist kutsehariduse õpetajakoolituse ja praktilise töö süsteemi vaheliste eksamite ühendamine, reformide realiseerimine alates 1990. aastatest, hiljuti arutlusele võetud reforme, nende efektiivsust ja tulevikulootusi.

"Kutsehariduse keskhariduse baasil Eestis"

Koostajad: Reet Neudorf, Erle Enneveer, Loone Ots

Dokument annab ülevaate kutseharidusest keskhariduse baasil. Töös käsitletakse probleeme ülikoolide vastutusest ja autonoomiast, finantseerimist, õppepraktikat, õppekava ja kvaliteedi kindlustamist, tööturust süsteemiga ühendamist, koostööst teiste riikidega, hiljuti arutlusele võetud reforme ja kavandatavaid tuleviku arengustsenaariume.

"Uurimustöö Euroopa Liidu direktiividega reguleeritavatest kutsealadest"

Koostaja: Loone Ots

Dokument annab üksikasjaliku ülevaate tegelikust olukorrast, võttes arvesse praktikale esitatavaid hariduslikke kutsealaseid nõudeid.

"Kutseõppeasutuste lõpetajate uuring"

1998

Uuring viidi läbi posti teel. Eesmärgiks oli teada saada, mis saab kutseõppeasutuste lõpetajatest pärast kooli lõpetamist - kas nad leiavad oma erialale vastavat tööd või kas nad leiavad üldse mingit tööd. Igale Eesti kutseõppeasutuse lõpetajale saadeti kaheosaline küsimustik, millest üks osa tuli täita lõpetamise kevadel ja teine sama aasta sügisel ehk siis pool aastat pärast lõpetamist. Vastanute arv oli väga väike. Seetõttu ei õnnestunud saada lõpetajate kohta arvestatavaid tulemusi (informatsiooni), kuid kogemus näitas, et sellist laadi uuringuid tuleks läbi viia ka tulevikus, kuna sellest oleks palju abi kutsehariduse kvaliteedi hindamisel.

"Ülevaade Eesti haridussüsteemist"

Koostanud: SEKR / Seirekeskus, Haridusministeerium
Tallinn 2000

Kogumikus antakse ülevaade probleemsetest valdkondadest Eesti haridussüsteemis; elanike haridustasemest; põhiharidusest (lõpetajad, katkestajad, edasiõppijad ja töötud); kutse-, ja kõrgharidusest (lisaks õpilaste arv, vastuvõtt ja lõpetajad); pedagoogidest (haridustase, arv, vanus jms) ning hariduse alased kulutused.

Täiskasvanute koolitus ettevõtetes.

Koostanud: Eesti Statistikaamet
Haridus-, teadus-, kultuuri- ja õigusstatistikasektor
Tallinn 2002

Antud kogumik on Eesti osalus rahvusvahelises uuringus "Täiskasvanute koolitus ettevõtetes", mis hõlmas kõiki Euroopa Liidu riike, enamikku kandidaatriikidest ja ka liitu mittekuuluvaid riike. Uuringut hakati ette valmistama 1999. aasta algusest. Riikide koostöös valmis ühine küsimustik ja metoodiline materjal, mis võeti aluseks kõigis osalenud riikides.

Uuringu eesmärk oli uurida töötajate täienduskoolitusega seonduvaid aspekte ettevõtetes 1999. aastal. Ettevõtteid küsitleti 2000. aastal.

Eestis osales uuringus ligi 6500 ettevõtet.

Eesmärgiks oli koguda andmeid tööandja täienduskoolitust puudutava tegevuse kohta ja võrrelda seda siis teistes riikides toimuvaga.

Uuring annab detailse pildi Eesti ettevõttest, tema töötajaskonnast ning koolitusprobleemidest.

"Talu- ja põllumajandusega seotud kutsehariduse olukorrast Eesti kutseõppeasutustes"

Diagnostiline uuring

Põllumajandusministeerium

Koostaja: Aino Mölder Luua Kõrgem Metsakool

1999

Vaata lisa 3.

Projekt "Areng"

AS EMOR; Koostöös Eesti Vabariigi Majandusministeeriumiga

PHARE Regionaalse arengu projekt raames

Aprill 1999

Käesoleva uurimuse eesmärgiks oli saada ülevaade Eesti ettevõtete tööjõuprobleemidest ja nende regionaalsetest erinevustest. Töös püüti selgitada ka olulisemaid arengutendentse majandusharude ja regioonide tööjõuvajaduses, et aidata haridussüsteemil planeerida spetsialistide ja oskustöölise koolitamist.

Ettevõtete juhtide seas tehti küsitlus (intervjuu), mille käigus paluti juhtidel hinnata oma ettevõtte tööjõuvajadust lähitulevikus (3 aasta pärast). Selgitati, milliseid võimalusi kasutavad ettevõtted uute töötajate leidmisel, milliste töötajate kategooriate leidmisel esineb raskusi, millised on probleemid uute töötajate kasutamisel, kuidas toimub töötajate täiendkoolitus jne. Peale otseselt tööjõuga seotud küsimuste küsiti veel mõningaid andmeid firma majandustegevuse, selle edukuse ja tulevikuväljavaadete kohta.

Kokku küsitleti 1397 firmat aprillis ja mais 1999. Igast maakonnast küsitleti umbes 80 ettevõtet, v.a. Tallinnas ja Harjumaal oli küsitletavaid rohkem, et usaldusväärsemalt kirjeldada kogu Eesti olukorda.

Kuna uuringu põhieesmärgiks oli tööhõive analüüs, siis valiti küsitletavad ettevõtted selliselt, et nad esindaksid suuremat osa ettevõtete töötajatest, Seetõttu olid valimis rohkem esindatud suuremad ettevõtted.

Lisaks antud uurimusele, viisid Eesti Kaubandus- ja Tööstuskoda, Sihtasutus Eesti Kutsehariduse Reform ja Eesti Ettevõtjate Liit läbi küsimustiku, mis puudutas tööjõu tegelikku vajadust teatud erialadel. Ettevõtetes nõutavad erialad ja haridustasemed - praegune olukord ja tulevikunägemus 3 aasta pärast. Tulemused on kasulikud haridussüsteemile tööjõu koolitamisel.

"Õppimiskavatsused ja seda mõjutavad tegurid. Saare-, Muhu-, Hiiumaa ja Ida-Virumaa õpilaste küsitlus"

Uurimuse läbiviija ja aruande koostaja: OÜ Optare Pluss / osalejad: Marge Vainre, Tatjana Rõntseva, Eva Rebas, Merike Raudkivi

Tellijapoolsed esindajad: Lea Orro ja Tiina Annus

Tallinn 2001

Antud uuringu valimi moodustamisel lähtuti Haridusministeeriumi info- ja statistikatalituse andmetest 2000/2001. õppeaasta kohta.

Uuringu läbiviimiseks koostati valim Saare-, Muhu- ja Hiiumaal ning Ida-Virumaa

piirkonnas 400 õpilase küsitlemiseks, kellest 250 õpilast 9. klassides ja 150 õpilast 12. klassides.

Valimi koostamisel arvestati maakonna suuremate ja väiksemate asulate, 9. klasside valimis põhikooli ja gümnaasiumitüüpi koolides olevate ning Ida-Virumaa koolides õppekeelt.

Küsitlus viidi läbi kirjaliku anketeerimisena 24 koolis (mõlemas piirkonnas 12 koolis). Ankeedile vastasid enamus valimisse sattunud õpilased, keeruliseks osutus selle täitmine 9. klassi õpilastele.

Ankeete täideti ja tagastati Saarte koolides 429 ja Ida-Virumaa koolides 438, millest 13 olid mittevastavad ning ei kuulunud andmetöötlemisele.

Eesmärgiks oli teada saada, millised on õpilaste tulevikuplaanid ja neid mõjutavad tegurid.

Tulemusena lühidalt võib öelda, et mõlema piirkonna õpilased sooviks jätkata haridusteed, mõistes et teadmised võimaldavad tulevikus rohkem valikuid. Ollakse teadlikud ohust jääda töötuks ning kuigi meeldib elada kodukohas ei kavatseta end kodukohaga tulevikus siduda.

Peale põhikooli lõpetamist sooviv enamus õpilasi jätkata gümnaasiumis. Kutsehariduse omandamine peale põhikooli on ebapopulaarne, pigem nähakse seda alternatiivse võimalusena gümnaasiumisse mitte pääsemisele.

Enamus gümnaasiumi lõpetajate eesmärgiks on omandada kõrgharidus. Veidi all poolte vastanutest sooviksid seda teha samaaegselt töötades. Samuti on kõrgkooli astujatel soov teha karjääri.

Kutseõppeasutustesse (KÕA) õppima asumine on soosituim keskmise ja pigem madala õppe edukuse õpilaste jaoks ning peale gümnaasiumi lõpetamist. KÕA puhul on positiivseim kiire ameti või eriala omandamise võimalus, samas negatiivsena nähakse liiga kitsast spetsialiseerumist ühele alale.

Tähtsaks peetakse tulevase eriala ja töökoha valikul isiksuse omadusi ja seniseid tulemusi.

"Kutseharidus kui karjääri lähtekoht"

Autor: Marje Pavelson

Tallinna Tehnikaülikool

1999

Töös on käsitletud järgnevaid teemasid:

- ☐ Tööturg ja kutseharidus;
- ☐ Kutsevalikut ja kutseõppimist mõjutavad tegurid;
- ☐ Kutseharidus Eestis: seisund ja prestiiž;
- ☐ Kutsekoolidesse astujad: õpilaskontingendi kujunemine;
- ☐ Kutsekooli astujate kooli valiku motiivid, haridustaotlused ja kutsekujund;
- ☐ Kutsekooli lõpetajate hoiakud ja suundumused: töö ja hariduse perspektiiv;
- ☐ Kutsekooli lõpetajate astumine tööturule;
- ☐ Kutsekooli lõpetanu tööturul.

Raamatus käsitletakse kutsekooli lõpetajate astumist tööturule, kusjuures on vaadeldud nende elustrateegiaid, lähtudes põhikooli(keskkooli)järgsest haridusvalikust. Uuritakse kutsekooliõppureid, kelle valik on langenud II taseme kutsekoolile, mis võtab noori vastu peale lõpetamist. Et samades koolides võivad eksisteerida ka õppekavad, mille järgi võetakse õppima keskharidusega noori, on võrdlusrühmaks need, kel baashariduseks on keskkooliharidus.

Kesktaseme kutseharidus on haridussüsteemi osa, mille reformimisega on juba pikka aega tegeldud. Paraku ei ole kuigivõrd uuritud, mida kutseõppur kutsekoolilt ootab ja millised on

karjääri kujundamise võimalused kutsekoolis saadud teadmiste ja oskustega. Teisalt väärrib tähelepanu kutseharidusega noorte tööturul toimetulek lähtuvalt tööturu seisundist ja tööandja nõuetest, mis subjekti edasist haridus- ja toimetulekustrateegiat võib oluliselt korrigeerida.

Projekti eesmärk oli:

- Analüüsida kutsehariduse seisundit ja kutsekoolide kui haridusasutuste efektiivsust nüüdisaegsete muutuste kontekstis;
- Hinnata kutseõppurite koolituse erinevaid aspekte tööturul toimetuleku ja individuaalsete haridus- ja elustrateegiate seisukohalt;
- Käsitleda noorte hõive ja tööpuuduse aspekte tööturule astumise piirangute seisukohalt;
- Määratleda kutseharidust kui karjääri lähtepunkti erineva kultuuritausta ja taotlustega noorte jaoks;
- Uurida tööandjate ja töövõtjatenõuete ja ootuste lähendamise võimalusi ning erinevate institutsionaalsete osapoolte (tööandjad ja haridussüsteem) rolli selle protsessi kulgemisel.

Käesoleva töö eesmärk oli jälgida ja analüüsida noorte arengut, alates eriala ja kutsekooli valikust, kuni töökoha leidmiseni kõige suuremat õpilaskontingenti haaravas kutsehariduse allsüsteemis, II taseme kutseharidust andvates kutsekoolides. Töö käigus korraldati aastatel 1997...1998 kolm küsitlust kutsekooli sisseastunutele ning talvisele ja kevadisele lõpetajatele. Küsitleti ka kutseõppeasutuste juhte ja teostati kvalitatiivuuring kutsekooli lõpetanud ja tööle asunud/tööd mitte saanud noortega.

Käesolevas raamatus käsitleti peaasjalikult tegureid, mis noorte stardivõimalusi ja nende realiseerimist vahetult puudutasid.

"Kutsealase pidevhariduse arendamine vabariigis praegustes sotsiaalsetes ja majanduslikes tingimustes"

Koostajad: Ants Kõverjalg, Ants Tarraste, J. Malla
1996

Uurimuses on selgitatud kutsehariduse hetke situatsiooni ja selle vastavust turumajanduse tingimustele. Välja töötatud on kontseptsioon ja on antud praktilisi soovitusi jätkuõppe realiseerimiseks. Samuti on välja töötatud õppekavad ja meetodilised materjalid kõige tähtsamatele kutsealade õpetamiseks/koolitamiseks ning on uuritud nende efektiivsust.

"Haridus, koolitus ja tööturg üleminekumaades: Ungari ja Eesti kogemus"

Tallinna Tehnikaülikool, Eesti Ökonoomikainstituut
Koostajad: Urve Venesaar, Mare Viies
Koostöös Ungari ja Inglismaa kolleegidega

Uurimuse eesmärgiks oli uurida noorte karjäärivalikuid mõjutavad faktorid, hariduse ja koolituse efektiivsust, hariduse (sh kutsehariduse) vastavust tööturu nõuetele, elu pärast kooli lõpetamist; noorte töötuse ja tööhõivega seotud probleeme (1994 - 1997 aasta lõpetajad), noorte tuleviku plaane ja orientatsioone; õpihuvi ja -motivatsiooni.

Uuringu käigus küsitleti 1200 noort inimest, kasutades juhusliku valiku meetodit 1994. aasta gümnaasiumi, kutsekooli või tehnikakooli lõpetajate seas.

Uuringu tulemusi saab kasutada Eesti haridus- ja tööturupoliitikas, aga ka parandamaks kutseharidussüsteemi ja seost tööturunõuetega.

"Eesti haridusstsenaariumid"

Koostajad: Krista Loogma, Rein Ruubel, Viive Ruus, Ene-Silvia Sarv, Raivo Vilu
1998

Eesti haridusstsenaariumid 2015 on välja töötatud eesmärgiga algetada diskussiooni Eesti hariduse tuleviku üle, saamaks avalikkuse toetust ja kaastööd Eesti haridusstrateegia arendamisel. Välja on töötatud neli ühiskonna ja hariduse tulevikuvisioni.

Vaata lisa 4.

"Kutsehariduse stsenaariumid ja strateegiad Euroopas"

I etapp: kutsehariduse trendide ja strateegiate hindamine
kutsehariduse ekspertide poolt"

Koostajad: Krista Loogma, Tiina Annus, Raivo Vilu

Projekti juht: Krista Loogma

Tallinn 1999

Projekt on Euroopa kutsehariduse ja -koolituse arenduskeskuse (CEDEFOP) ja Euroopa koolitusfondi (ETF) poolt algatatud ja finantseeritud koostööprojekt 11 Euroopa riigiga.

Projekti lõppeesmärk on Euroopa kutsehariduse ja -koolituse arengu stsenaariumide koostamine, mis oleksid abivahendiks kutsehariduse süsteemide mõistmisel ning kutseharidust puudutavate strateegiliste otsuste tegemisel nende laiemas kontekstis - koos arengutega majanduse ja tehnoloogia ning töö valdkonnas. Oluline on see, et tegemist on süsteemse lähenemisega, mille puhul kutseharidust ei vaadelda mitte omaette, vaid koos muutustega, mis toimuvad kutseharidusega kõige lähemalt seotud valdkondades - majanduses ja töö sfääris.

Toodud trendide ja strateegiate taga on näha ka inimkapitali investeerimise ja eluaegse õppimise üldstrateegiat. Eesti ekspertide poolsed hinnangud võimaldavad meil näha, millised võivad olla eeldused ja takistused selle, arenenud riikides ja Euroopas laialt aktsepteeritud strateegilise üldsuuna rakendamisel Eestis.

Lõppkokkuvõttes on oluline, et toimuvad arengud ja rakendatavad strateegilised meetmed viiksid ühiskonna sidususe kasvule ja halvemas olukorras olevate inimeste osalusvõimaluste kasvule, majanduse konkurentsivõime kasvule üha karmistavas globaalses konkurentsisis ning kõigi ühiskonnaliikmete toimetuleku ja arengu suunas liikumisele.

Projekt "Eesti 2010"

Eesti territoriaal-majandusliku arengu kontseptsioon

(üleriigiline planeering) aastani 2010

Eesti Tuleviku-uuringute Instituut

Tallinn 1998

Projekt on koostatud planeerimis- ja ehitusseaduse alusel. Vastavalt seadusele on üleriigiline planeering riigi territoriaalse arengu kava, mis koostatakse kogu riigi territooriumi kohta.

Projektis on põhirõhk asetatud tasakaalustatud ja jätkusuutliku ruumilise arengu kontseptsiooni kujundamisele ning sel alusel üleriigiliste ruumstruktuuride koordineerimisele, mis maakonnaplaneeringute tasemel on raske. Käsitletule iseloomust

tuleneb graafilise plaanimaterjali skemaatilisus ja kõrge üldistustase. Esitatud on vaadeldavate struktuuride põhimõttelised seosed, nende täpsema ruumilise paigutuse ja konfiguratsiooni määratlemine on, niivõrd kui see on vajalik, loomupäraselt maakonnaplaneeringu ja valla/linna üldplaneeringu tasemetel pädevuses.

Käesolev planeering lähtub sellest, et ruumilise arengu kujundamine peab olema põhjendatud üldise sotsiaal-majandusliku arengu vajadustega. Dokumendi esimese osas "Arengueeldused" tuletatakse Eesti üldistest sotsiaalmajandusliku arengu eeldustest ja võimalikest arengustsenaariumidest soovitava ruumilise struktuuri mõned esmatahtsad nõuded. Lisaks analüüsitakse ka naaberriikide (Soome, Rootsi, Taani) rahvuslikes planeeringuvisionides ning Läänemeremaid katvas töös VASAB 2010 sisalduvate ideede rakendamisvõimalusi Eesti planeeringutes.

Teises osas "Ruumilised suundumused ja eesmärgid" formuleeritakse täpsem ruumilise arengu visioon ja käsitletakse planeeritavaid valdkondi põhjalikumalt eraldi peatükkidena. Valdkondade valik tuleneb ühelt poolt ruumiplaneerimise üleriiklikul tasemel üldiselt traditsiooniliseks saanud temaatikast - asustussüsteemi, transpordi- ja sideühenduste, energiavarustuse ning looduskaitsealade käsitlemine on üldlevinud. Neile lisaks on vähem traditsioonilise valdkonnana eraldi käsitletud veel innovatsioonisüsteemi.

Interaktiivses ruumilise planeerimise süsteemis ei ole valminud planeering väärtus omaette. Planeeringudokumendi kolmandas osas "Üleriigiline planeering muutub Eestis" on visandatud üleriigilise planeeringu kui aktiivse dokumendi edasiarendamise mehhanismid ja tema toimimise põhilised soovitud laiemas riigipoliitilises keskkonnas.

“Scenarios and Strategies for Vocational Education and Training in Europe. Estonian National Report, Phase II 2001”

“Euroopa kutsehariduse ja –õppe stsenaariumid ja strategiad. Eesti riiklik aruanne, faas II 2001”

Koostajad: Kristel Koogma, Tiina Annus koostöös SEKR / Hariduse ja Tööhõive Seirekeskuse ja Tallinna Tehnikaülikooliga

Projekt läbiviidud CEDEFOP, European Training Foundation algatusel

Riiklik projektijuht: Krista Loogma

Projektis osalenud riigid valiti arvestades mitmeid erinevusi Euroopa dimensioonis nagu näiteks majanduslikud, hariduse ja kutsharidussüsteemide vahelised erinevused ja samuti tööturu funktsioneerimine.

Phase II - analüüside ja stsenaariumite koostamisel oli abiks üle 25 eksperdi. Kaasatud olid tööandjad, esindajad Eesti Personaliarengu Assotsiatsioonist, inimesed kutsehariduse institutsioonidest, esindajad avalikust sektorist (sotsiaalminister ja haridusminister), teadlased ja eksperdid erinevatest ülikoolidest ja teaduskeskustest.

Projekti peamine eesmärk oli koostada stsenaariumid Euroopa kutse- ja täiendkutsehariduse arendamiseks, arvestades majanduse ja tehnoloogia, tööturu, sotsiaalsfääri ja hariduse arengut.

Analüüsimine toimus kahel tasandil:

Riiklikul tasandil – et tuua välja iga riigi spetsifikatsioon

Euroopa tasandil

Projekt toimus kahes faasis, milles antud Phase II-s keskendutakse täiendkutseharidussüsteemi stsenaariumide arendamisele keskmise kestuse (medium-term) perspektiivis kuni aastani 2010. Analüüsides strateegiaid kolme stsenaariumi kontekstis.

Monograaf "Vocational Education and Training Systems and Structure and Public and Private Employment Services in Estonia"

2003

Koostaja: Helmut Zelloth

Kaasautorid: Haralabos Fragoulis, Martin Dodd, Tiina Annus, Raul Eamets, Katrin Jõgi

Projekt algas 2001.a. kevadel 12 riigis, sellest võtsid osa nii kohalikud kui väliseksperdid ning koostati detailne ülevaade kutsehariduse ja koolituse riiklikust ja erateenuste süsteemist. Eesti monograafi. Esialgne tekst valmis eelmise aasta suvel, mil ekspertgrupp käis ka Lõuna-Eestis *desk research*-il ning peale seda koostati vahearuanne kutsehariduse ja tööhõivepoliitika vallas, kus võrreldi kandidaatriike EL riikidega. Põhiliselt käsitleb monograaf kutsehariduse ja tööhõive teenuste teemat nt.võrdsete võimaluste loomine tööturul, ülevaade, mida pakuvad erafirmad ning kuivõrd on Eesti erafirmad võimelised ellu viima EL tööhõive poliitikat.

"Oskustööjõu ja personalijuhtide koolitus ettevõtetes"

"Training of Skilled -Workers and Personnel Management of Companies"

Sihtgrupid Tallinnas ja Rakveres

AS EMOR

Koostaja: Auni Tamm

1997

9. - 20. Oktoobrini 1997. Aastal viis AS Emor läbi uuringu väikestes ettevõtetes (kuni 10 töötajat) ja suurtes ettevõtetes (üle 50 töötaja). Kokku uuriti kolme sihtgruppi - kahte Tallinnas ja ühte Rakveres. Lisaks sellele tehti kolm põhjalikku intervjuud suurte ettevõtete esindajatega. Uuringu teemaks oli oskustööjõu palkamine, nende koolitamine ja üldine personali juhtimine.

Aruande eesmärk oli välja selgitada tüüpilised harjumused tööjõu palkamisel firmasse ja nende edasise koolitamise suhtes erinevates firmades.

Lisaks sellele püüti välja selgitada ettevõtete ootused ja hinnangud kutseharidusele ja täiendkoolitusele.

Raport annab meile eelülevaate oskustööjõuga seotud probleemidest ning on ühtlasi abiks suurema ja mahukama uuringu korraldamisel, sihtgruppide valimisel ja küsimustiku koostamisel.

Töö tellija on Sihtasutus Eesti Kutsehariduse Reform. Uuringu tulemuste omandiõigus kuulub Tellijale.

Aruande esimeses osas on kirjeldatud analüüsivat probleemi, teises osas on kirjeldatud kasutatavat meetodikat ja komandas on esitatud tulemused.

"Oskustööjõu kasutamine firmades"

AS EMOR

Koostaja: Auni Tamm

Tallinn 1998

Ajavahemikul 1.-18. Detsember 1997 viis AS Emor läbi küsitluse oskustööjõu kasutamise kohta Eesti suuremates firmades.

Uuringu eesmärk oli saada informatsiooni ettevõtete vajadustest, hinnangutest ja käitumistavadest oskustööliste, klienditeenindajate leidmisel-palkamisel, ootuste kohta kutseõppeasutuste suhtes ja ettepanekutest, ootustest seoses oskustööliste koolituse ja täiendõppega. Eraldi vaadati kutsenõuete, -standardite olemasolu ettevõtetes, hinnanguid nende vajadusele.

Uuringu tellija oli Sihtasutus Eesti Kutsehariduse Reform. Uuringu tulemuste omandiõigus kuulub tellijale.

Aruande esimeses osas on toodud meetodika kirjeldus, teises osas on esitatud uuringu tulemused joonistel koos kommentaaridega. Lisas on esitatud küsimustik.

"Informatsioon Eesti tööturu kohta - soovitud riiklike abinõude kasutuselevõtuks tööturu alase informatsiooni liikumise parandamiseks, pöörates erilist tähelepanu kutsehariduse ja täiendkoolituse planeerimisele lähtuvalt sellest, milliste oskustega töötajaid vajatakse"

Koostaja: Terry Corcoran - Iirimaa Koolitus- ja Tööhõiveameti (FAS) vanemökonoomist. Käesolev ettekanne valmis tema enda poolt ning selles sisalduvad seisukohad ja soovitud on tema enda isiklikud.
Detsember 1997

Käesolev ettekanne on valminud Sihtasutuse Eesti Kutsehariduse Reform tellimisel. Selle põhieesmärk on teha kindlaks, millised on praktilised võimalused arenevas majanduses vajitava tööjõu peamiste oskuste määramiseks, et võtta need aluseks kutsehariduse ja täiendkoolituse planeerimisel.

Projekti ülesannete täitmiseks on vaja uurida olemasolevaid kutsealaste muutuste analüüsimise ja prognoosimise mehhanisme, nimetatud analüüsi tulemuste levitamise protsessi, olemasolevat informatsiooni tööturu kohta erinevates organisatsioonides.

Antud uuringule põhinedes tuleb aruandes esitada soovitud mitmete spetsiifiliste meetmete kasutuselevõtuks, et parandada informatsiooni liikumist tööturu kohta. Ühe spetsiifilise tulemusena näeb Sihtasutus sobiva mudeli leidmist sektoriaalsete majandusuuringute teostamiseks, kaasa arvatud võimaliku ajagraafiku leidmine esimese uuringu läbiviimiseks.

"Eesti tööturg ja tööpoliitika"

Koostajad: Raul Eamets, Kaia Philips, Tiina Annus
Tartu 2000

Euroopa Komisjoni tellimisel valmis 199. aasta juulis raport "Background Study on Labour Market and Labour Market Policy in Estonia", mis tutvustas viimaseid arenguid ja suundumusi Eesti tööturul ja tööpoliitikas ning analüüsis Eesti valmisolekut Euroopa Liiduga ühinemiseks. Paraku jäi inglisekeelne trükk oma leviku ja keele tõttu väga paljudele Eesti lugejatele kättesaamatuks. Seetõttu tehtigi Kutsehariduse ja Tööhõive Seirekeskuse initsiatiivil ja osalisel finantseerimisel eestikeelne variant ning täiendati statistilisi andmeid, kuna olukord tööturul muutus oluliselt 1999. aasta alguses.

Käesoleva uurimuse eesmärgiks on anda üldine hinnang Eesti tööturu praegusele olukorrale. Selleks vaadeldakse tööhõive üldist olukorda, tööturu institutsioone, tööpoliitika rakendusmehhanisme ning kutsehariduse ja tööturu vahelisi seoseid.

Uurimuses analüüsitakse detailsemalt tööhõive muutusi siirdeperioodil ning selle arengut erinevates sektorites, töötuse määra Eestis, varjatud tööpuuduse suhteliselt kõrge osa põhjusi, siirdeprotsessi jooksul toimunud muutusi palkades, rahvusvähemuste olukorda tööturul, regionaalseid erinevusi tööhõives ja töötuses, kutsehariduse olukorda, institutsiooniliste muutuste mõju tööturul tööhõivele ja töötusele, Eesti seadusandliku baasi piisavust tööturumeetmete rakendamiseks ja kuidas on Eestis arenenud sotsiaalne partnerlus.

Uurimus esitab faktilise ja kirjeldava materjali, tuginedes olemasolevatele andmeallikatele ning samas toob välja analüüsist tulenevad olulisimad võtmeküsimused.

"Ajalehtedes ilmunud tööpakkumiskuulutuste uuring ajavahemikus 1. Mai - 30. September 1998

Koostaja: Taavo Kivistik
Tallinn 1998

Kutsehariduse ja Tööhõive Seirekeskuses viidi läbi uuring, kus analüüsiti kolmes Eesti ajalehes - Eesti Päevaleht, Eesti Ekspress ja Äripäev - ilmunud tööpakkumiskuulutusi.

Uuringu eesmärgiks oli välja selgitada, millistele ametikohtadele, milliste nõudmiste ja firmapoolsete pakkumistega ning millise süsteemiga, millist inimeste otsiti. Saadud andmed sisestati selleks loodud andmebaasi.

Uuringu käigus vaadeldi 5 kuu jooksul 2614 kuulutust, millest 1242 (47,51%) kordusid üks või enam korda. Ametikohtade klassifitseerimiseks kasutati klassifikaatorit ISCO-88. Uuringust selgus, et enim nõutud ametikohad olid müügiesindaja, projektijuht, müügijuht, müüja, sekretär. Enamus kuulutusi sisaldas nõudmisi kandidaatidele, millest enamus olid nõudmised isikuomadustele. Isikuomadustest hinnati ja nõuti kõige rohkem kohusetundlikkust, täpsust, korrektsust, iseseisvust. Teisel kohal olid nõudmised eelnevale töökogemusele, sellele järgnesid nõudmised erinevatele oskustele nagu suhtlemine, võõrkeelte valdamine, erialased teadmised. Ülejäänud nõudmised olid vanuse, tunnistuste, aineliste nõudmiste, soo ja elukoha suhtes. Hariduslike nõudmiste osas oli valdav kõrghariduse vajalikkus, sellele järgnes erialase ja siis keskhariduse vajalikkus.

Loodud andmebaas ametikohtade, nõudmiste, nõutava hariduse ja arvutioskusega võimaldab läbi viia sarnaseid uuringuid ka tulevikus.

Kuna uuringu käigus sisestati andmed ka firmade kohta, peaks olema võimalik välja uurida, kas firma sai kuulutuse kaudu soovitud inimese soovitud omaduste ja oskustega.

"Tööturu ja koolitusvajaduse analüüs. (Saared, Ida-Virumaa, Lõuna-Eesti) 2000"

Koostaja: Tiina Annus / SEKR
Tallinn 2000

Kolme Eesti piirkonna – Ida-Virumaa, Saarte ja Lõuna-Eesti arenevate kutseõppekeskuste alustati 2000. aastal koolide lähipiirkonna tööturu maakonna/maakondade tööturu analüüsimiseks vajaliku info kogumise ja selle analüüsiga.

Antud uurimuses antakse ülevaade rahvastikuandmetest ning tööturu seisukorrast Saare ja Hiiu maakonnas, sisaldab kokkuvõtet Kuressaare Ametikoolis toimunud arutelust "Kuidas tõsta tööhõive taset saartel?", rahvastikuandmed ja tööturualane info ning kutsealase koolituse vajadus Kagu-Eesti kolmes maakonnas, ülevaade Ida-Virumaa tööhõiveolukorrast ning Ida-Virumaa noorte tööhõive probleemidest ja nende põhjustest.

"Lõuna-Eesti ettevõtete tööjõuvajadus 2002"

Koostajad: Tiina Annus, Jon Ender, Kadri Koreinik, Denis Trapido, SEKR / Hariduse ja Tööhõive Seirekeskus

Lõuna-Eesti tööjõu ja oskuste audit on piirkonna tööjõuvaldkonna hetkeolukorra ja vajaduste fikseerimise ja hinnangute andmine sh prioriteetsete majandusharude lõikes.

Uuritakse kuidas ja millises ulatuses Lõuna-Eesti ettevõtted käsitlevad ettevõtete tööjõudu ja

milliseid vajakjäämisi rõhutavad, kui palju hinnatakse töötajate oskusi ettevõtete konkurentsivõime seisukohalt ja millises ulatuses töötajaid koolitatakse.

Analüüsi keskmes on kolme Lõuna-Eesti peamise majandusharu – toiduainetetööstuse, turismi ja keskkonna – ettevõtted.

Uuringusse kaasati 60 ettevõtet. Neist 33 toiduainetetööstuse, 16 turismi ja 11 keskkonna hoiu firmat.

“Koolitusfirmade/koolitajate uuring. Aruanne”

Tellija: Haridusministeerium koostöös EKTK Andras’ga
Tallinn 2001

Vaata lisa 1

"Palk ja haridus Eesti tööturul"

Toomas Piliste

Koostöös Tampere Ülikooliga Soomes ja Eesti Vabariigi Haridusministeeriumiga

Töö on kirjutatud Tööjõu-uuringute 1995 - 1997 ning Eesti Statistikaameti palga ja haridusstatistika põhjal. Töös analüüsitakse palga ja hariduse vahelisi seost ning selle muutusi vastavalt soole, vanusele, keelele, regioonile, ametile jne. Samuti majanduslik struktuuraset efekti palga ja sissetuleku muutusele, eriala, hariduse ja palga omavahelist seost ning vastavaid muutusi. Erinevaid ja sarnaseid aspekte palgatöölise ja ettevõtjate hariduse ning sissetulekute vahel. Seoseid hõivatuse astme (töötundide arv, ületunnid) ja hariduse ning palga vahel.

"Eesti koolinoor 1997"

Koostajad: Jüri Saarniit ja Tartu Ülikooli sotsioloogid

Tellija: Eesti Vabariigi Haridusministeerium

Antud väljaanne ei ole küll otseselt seotus kutseharidusega, kuid sisaldab endas palju informatsiooni kutsenõustamise ja kutseõppeasutuste hetkelise situatsiooni ning õpilaste hoiakute kohta. See on võrdlev uuring Eesti noorte kohta maakonniti ning töösse olid kaasatud kohalikud noortega töötavad inimesed, kes on teadlikud nende probleemidest.

Raport hõlmab noori inimesi erinevatest linnadest ja maakondadest; koduse õhkkonna ja kasvatus mõju noorte suhtumise arenemisele; noorte inimeste õpimotivatsiooni ; noorte hinnanguid töö- ja õppimisvõimaluste realiseerimise kohta.

Uuringus osales 4500 põhikooli, kutseõppeasutuste ja keskkooli õpilast nii vene kui eesti õppekeelega koolidest.

"Ülevaade Majandusministeeriumis läbi viidud tööhõive uuringutest"

Artikkel

Autor: Anne Rebane

Eesti Vabariigi Majandusministeerium

Allikad: "Regionaalne Väike- ja keskmise suurusega ettevõtete (SME) uuring" 1996
"Muutused Eesti tööhõives" 1997

Üks SME uuringu eesmärgi oli välja selgitada ettevõtete arengut takistavad probleemid. Peamise probleemina nimetati sobiva tööjõu leidmist. Tööandjal on raske leida inimest, kes oleks tasemel nii praktiliste kui teoreetiliste teadmiste poolest ja samas omaks veel häid isiksuseomadusi. Üks põhjus võib olla see, et kutseõppeasutustes ei ole õpetatud vajalikke teadmisi ja oskusi; informatsiooni levik/vahetamine tööandjate ja hariduse andjate vahel on väga vähenenud või siis puudub täielikult; tööjõu nõudmises ja pakkumises on suured regionaalsed erinevused.

Struktuuraalsed muutused majanduses alates 1980. aastate algusest on põhjustanud märkimisväärsed muutusi ka tööhõives - nii sektoriaalselt kui regionaalselt. Tööhõive on langenud eelkõige esimeses sektoris (põllumajandus, metsandus) ja teises sektoris (tootmine), samas on suurenenud hõive põhiliselt komandas sektoris (kommerts, teenindus). Sellised muutused toovad endaga kaasa ka teatud erialade kadumise, mida ei vajata enam tööturul, vaid on vajadus uute ja teistsuguste kutselade järele. Haridussüsteem peab seega olema avatud ja paindlik, võimeline reageerima kiiretele muutustele tööturul. Hariduse kvaliteet ja vastavus tööturu nõuetele tuleb veel kord üle vaadata.

Artikkel põhineb Eesti Ettevõtete registri andmetel erinevates majandussektorites toimunud muudatuste kohta. Analüüsid 1991, 1994 ja 1996.

"Noorte töötus Eesti tänase haridus- ja tööturusiituatsiooni kontekstis"

TTÜ Eesti Majanduse Instituut

Koostöös Eesti Teadusfondiga

Käesolev on üks osa uurimistööst teemal "Tööjõuressursside adaptatsioon ja ümber- ning täiendõppesüsteemi arendamine Eestis", mille raames uuriti keskharidusega noorte (18-24aastased) olukorda Eesti tööturul 1998. aastal.

Uuringu eesmärk oli kajastada kohustusliku või erialase keskharidusega noorte käitumist peale kooli lõpetamist, saada ülevaadet teguritest, mis mõjutavad nende edukust tööturul ja õpingutes, hinnata noorte hariduse ning täiend- ja ümberõppe efektiivsust töökoha leidmisel ning olla abiks noortele suunatud tööturupoliitika väljatöötamisel.

Küsimus haaras valdavalt noori vanuses 18 - 24 aastat (tööhõivetalitustes töötuna registreeritud), kes peale kesktaseme hariduse omandamist siirdusid tööturule, kuid jäid töötuks. Põhitähelepanu on keskendatud üldkeskharidusega ja kutseharidusega noortel.

Esimeste probleemiks on valdav orienteeritus kõrgkoolile ja ebaõnnestumise korral erialata ning töötuks jäämine. Üks osa nendest läbib tööturukoolituse. Kahjuks puudub tööturustatistikas arvestatav tagasiside kursuste lõpetajate edasisest käekäigust. Antud küsitlus peaks näitama, milliste erialade koolitusega noored saavad kergemini tööd ja millised mitte, samuti analüüsitakse põhjusi, miks küsitletud noored tööd ei leidnud.

Teise noorte rühma probleemid on keerulisemad. Siin kavatsetakse selgitada erialade (kutsete) nõudluse muutusi tööturul ning eriala valiku, tööturukoolituse ja töötuks jäämise

tõenäosuse seoseid kolme aasta jooksul. Eesmärgiks on selgitada, milliste erialadega noortel on raskem tööd leida, samuti konkreetsete kutsekoolide lõpetajate konkurentsivõimet tööturul. Äärmiselt ebaühtlane regionaalne olukord keskharidusega noorte tööturul ja koolituses nõuab suuremat tähelepanu pööramist probleemi regionaalsele aspektile. Sellega kaasneb ka teiste tegurite nagu eesti ja vene keelt kõnelevate töötute eriprobleemide selgitamise vajadus.

“Sotsiaaltoetuste efektiivsus ja mõju tööjõupakkumisele”

Koostajad: Arvo Kuddo, Reelika Leetmaa, Lauri Leppik, Mai Luuk, Andres Võrk / Poliitikauuringute Keskus PRAXIS koostöös Sotsiaalministeeriumiga
Tallinn 2002

Antud uurimistöö analüüsib sotsiaaltoetuste mõju indiviidi tööjõupakkumisele ning Eesti sotsiaaltoetuste efektiivsust vaesuse leevendamisel.

Analüüsitakse sotsiaalse kaitse süsteemide ja tööturu vaheliste seoste teoreetilisi aspekte, toetussüsteeme ja nende kujundamise põhimõtteid OECD riikides, Eesti sotsiaalkaitse süsteemi ja selle peamisi erinevusi võrreldes arenenud riikidega, hinnatakse sotsiaaltoetuste mõju tööjõupakkumisele.

Sotsiaaltoetustest analüüsitakse töötushüvitiste, sotsiaalabi ja peretoetuse kujundamise põhimõtteid ning nende mõju tööjõupakkumisele ja vaesusele. Töötushüvitisena käsitletakse töötuskindlustushüvitisi ja töötü abiraha.

Töö käigus intervjueriti sotsiaalabi- ja tööhõiveametnikke.

“Eesti Vabariigi tööhõive tegevuskava 2002”

Tegevuskava koostatud Sotsiaal-, Haridus-, Majandus-, Sise- ja Põllumajandusministeeriumi; Tööturuamet; Eesti Puuetega Inimeste Koja; Eesti Ametühingute Keskliidu ning Eesti Tööandjate ja Tööstuse Keskliidu koostöös
Tallinn 2001

Antud tegevuskava kajastab ülevaatliselt Eesti tööturuga seonduvaid probleeme ja kitsaskohti, tööturupoliitika ellurakendamist, toob välja olukorra parandamiseks vajalikud konkreetsed tegevused.

Ülevaade

- Tööturupoliitika hetkeseisust ja teema käsitlemiseks vajalikust makromajanduslikust ja tööturu olukorrast.
- Eelmise ja ühtlasi esimese tööhõive tegevuskava ellurakendamise tulemustest
- Prioriteetsetest tegevusvaldkondadest ja nende arendamiseks kavandatud tegevustest

Sektoruuringud

"Eesti puidu- ja mööblitööstus. Sektoruuring"

PW Partners Ltd. (PWP)

Koostöös Eesti Konjunktuuriinstituudiga (EKI)

1999

Uuringu eesmärgiks oli kaardistada eesti puidutöötlemise ja mööblitööstuse hetkeolukord ja arengusuunad, määrata arengut mõjutavad põhitegurid, selgitada välja probleemid tööjõu leidmisel, palkamisel ja koolitamisel, selgitada välja sektori olemasoleva tööjõu koolitusvajadus ja anda ülevaade koolitusvõimalustest, esitada soovitusel ja soovitude rakendamise plaan, koostada uuringus osalenud ettevõtete andmebaas. Uuringu tellijaks oli Sihtasutus Eesti Kutsehariduse Reform.

Uuringu koostamisel olid aluseks eesti puidu- ja mööblitööstuse ettevõtete juhtide seas korraldatud küsitluste tulemused ja statistilised andmed ning varem tehtud tööd ja analüüsid. Sektori makromajandusliku analüüsi ning ettevõtete statistiliste analüüsi teostas EKI. Ettevõtete (sh koolid) tasandi analüüsi viis läbi ja lõppdokumendi koostas PWP. Uuringus on käsitletud kahte haru - puidutöötlemist ja mööbli tootmist. Uuringus ei analüüsita ehitussektorit. Näidis moodustati Eestis registreeritud aktiivselt tegutsevate ettevõtete alusel töötajate arvuga 5 ja enam töötajat ning käibega üle 500 tuhande krooni aastas. Kokku kasutati nii puidu- kui mööblitööstuse ettevõtetele laekunud ankeetide alusel töös 165 ettevõtte andmeid. Lisaks neile intervjueriti suulise küsitluse käigus 5 hankijat, 2 disainerit, 5 edasimüüjat/vahendajat ning 6 kooli ja täienduskoolitusettevõtet.

"Eesti metalli-, masina- ja aparaaditööstus. Sektoruuring"

Koostajad: PWP Partners koostöös Tiina Annus (SEKR), Meelis Kuivjõgi, Aleksei Hõbemägi (Eesti Masinatööstuse Liit), Sirje Murre (EKTK), Grigori Gersman, Marje Riis, Malle Kindel, Endel Soon, Aleksander Stepanov, Jüri Riives, Toomas Noorem, Jaan Saarse, Rünno Lumiste, Oleg Epner ja Mart Relve (Masina-, Metall- ja Aparaaditööstuse Kutsenõukogu liikmed)

Tallinn 2001

Antud sektoriuuringus on kaardistatud sektori hetkeolukord ja arengusuunad, välja toodud sektori hetkeolukord ja arengusuunad, kaardistatud olemasolev tööjõud, antud ülevaade sektori tööjõu- ja koolitusvajadus, esitatud soovitusel ja nende rakendamise plaan ning koostatud uuringus osalenud ettevõtete andmebaas.

Uurimuse aluseks on metalli-, masina- ja aparaaditööstuse ettevõtete juhtide seas läbiviidud küsitluse tulemused ja varem tehtud tööd/analüüsid.

Süvaintervjuud viisid läbi PW Partnersi konsultandid.

Valim, milles algselt oli 430 ettevõtet, saadi osaliselt tellija poolt ja seda täiendati EMTAK koodide põhjal Krediidinfo. Pärast valimi ülevaatamist Eesti Masinatööstuse Liiduga jäi sõelale 370 ettevõtet. Täiendava taustinformatsiooni saamiseks küsitleti uuringu käigus ka 3 hankijat, 2 edasimüüjat/vahendajat, 2 projekteerijat ning 8 kooli.

Uuringus on küsitletud tootmisettevõteteid jaotatud käibe järgi nelja gruppi: väikesed, keskmised, suured, väga suured.

“Eesti Infotehnoloogia ja telekommunikatsioon. Sektoruuring”

Koostaja: PW Partners

Tellijä: Sihtasutus Eesti Kutsehariduse Reform

Tallinn 2002

Uuringu eesmärgiks oli antud sektori olemasoleva tööjõu kaardistamine ning uute vajalike kutseoskuste prognoosimine, anda ülevaade sektoris toimuvast nii Eestis kui rahvusvahelisel tasandil, pöörates erilist tähelepanu tehnoloogiale ja konkurentsivõimele. Uuring selgitab välja kõikide osalenud ettevõtete olemasoleva tööjõu koolitusvajaduse, koostab andmebaasi uuringus osalenud ettevõtetest (nende struktuur, suurus, käive, eksport jms). Esitatakse ka soovitused kutsestandardite kehtestamiseks, lähtudes sektori vajadustest, koostatakse ülevaade sektori jaoks oluliste erialade koolitusvõimalustest ja esitatakse soovituste rakendamise skeem.

Uurimuse aluseks on info- ja kommunikatsioonitehnoloogia ettevõtete juhtide seas läbiviidud küsitluse tulemused ja varem tehtud tööd/analüüsid.

Kutsehariduseteemalised diplomitööd

“Hariduse ja kutseõppe osa Eesti riikliku innovatsioonipoliitika väljaarendamisel”

Silja Kimmel

TTÜ Humanitaarteaduskond, Humanitaar- ja sotsiaalteaduste instituut, Haldusjuhtimise õppetool

Juhendaja: aseprof. Rein Lumiste

Tallinn 1997

Töö eesmärk oli tõestada, et ilma kõrgelt kvalifitseeritud tööjõu olemasoluta st eelkõige inseneri- ja töölise koolitust (juhid, spetsialistid, töölised), ei ole võimalik innovatsioonipoliitikat ellu viia. Seejuures on eesmärgiks käsitleda eelkõige kutsehariduse tasemel antavat haridust- s.o. oskustöölisi väljaõpetavat keskastme süsteemi. Lähtutud on arusaamast, et innovatsioonipoliitika võtmeks on investering inimesse, tema koolitus kõikidel tasanditel, sealhulgas ametikoolitus, täiend- ja ümberõpe, investering tema loovusse ning uuenduslikku mõtlemisse.

On vaja tõsta eriti madala- ja keskastme kutsekoolide osatähtsust haridussüsteemis, st tuua rohkem õpilasi kutsekoolidesse õppima gümnaasiumiõpilaste arvu arvelt. Praegu on Eestis veel küllaldane arv tehnika ja tehnoloogia valdkonna lõpetanud inimesi selleks, et tagada kõrgtehnoloogiline tootmine, kuid suures osas nende oskused ei vasta kaasaja nõuetele.

Seetõttu oleks otstarbekas uute projektide puhul võimaldada oma spetsialistidele täiendkoolitust.

Tagamaks tulevikus toodete ja teenuste konkurentsivõime rahvusvahelisel turul, tuleb viia selle materiaalne baas nõutavale kaasaegsele tasemele ning arendada välja täiendkoolitus.

“Muulaste integreerimine Eesti ühiskonda läbi hariduspoliitiliste valikute”

Ülle Sulg

TÜ Sotsiaalteaduskond

Politoloogia osakond

Juhendaja Dotsent R. Vetik

Tartu 1998

Töö sisaldab ülevaadet Eesti muukeelse üldhariduskooli seisundist ning selle tänastest probleemidest integreerumisel Eesti haridussüsteemi. Töö üheks eesmärgiks on selgitada, kuivõrd erinevad ühiskondlik-poliitilised hoiakud on mõjutanud seniseid hariduspoliitilisi valikuid muukeelse kooli reformimisel. Samuti keskendub töö teemale, mil määral sobitab kool mitte-eestlasest õpilase Eesti ühiskonda.

Töö käsitleb nii praktilist hariduspoliitikat, sh konkreetseid vastuvõetud otsuseid kui ka ühiskondlikku dialoogi ning hoiakuid, mis hariduspoliitikale mõju avaldanud/avaldamas.

Autor jõudis järeldusele, et seoses muudatuste venimisega haridussüsteemis ja venekeelse pedagoogilise dialoogi hääbumisega Eestis ei suutnud venekeelne kool enam jälgida ega aru saada toimivast (eestikeelsest) dialoogist ega ka sellesse lülituda. Toimuvatest hariduskonverentsidest ühiskondliku dialoogi ning kokkuleppe huvides oli vähe kasu. Tulemusena jäeti suur osa Eesti muulaskonnast elama kõrge määramatusega nivooga oludesse, kus polnud selged nende laste haridusperspektiivid ega muulaste õiguslik staatus. See soosis mitte-eestlaste endassesulgumist ja ükskõiksust Eestis toimuva vastu, mida võib nimetada ka separatsiooniks. Sellises ühiskonnas domineerivad aga vastastikune

informeerimatus, usaldamatus ning kuulujutud.

Autor on tähendanud, et kuigi noored mitte-eestlased on sisenemise Eesti ühiskonda enda jaoks väärtustanud, siis venekeelne kool seda ülesannet veel ei täida. Puudub kvalifitseeritud õpetajaskond ja piisavad õppematerjalid eesti keele õpetuse mahu suurendamiseks.

Lõpetuseks arvab autor, et hariduse reformimisel ja muulaste integreerimisel ei või unustada tulevikuperspektiivi. Eesti kultuuri säilimise nimel on tähtis kindlustada eesti kooli tulevik ning viia eestikeelne gümnaasiumiõpe täies mahus sisse muukeelsetesse koolidesse seni, kuni see on veel võimalik, sest eesti keele ning kultuuri õpe eestikeelses ja –meelses koolis on parim variant muulaste integreerimisel Eesti ühiskonda.

“Hariduskorralduse reform Eestis: keskvalitsus ja kutsehariduskorraldus”

Alar Oppar

TÜ Sotsiaalteaduskond, Avaliku halduse ja sotsiaalpoliitika osakond,

Avaliku halduse õppetool

Juhendaja: Väino Rajangu

Tartu 1999

Autor leiab, et 1996. aastal alanud kutsehariduse reform Eestis on teinud edusamme. Käivitatud on esimesed *pilootkoolide projektid*, moodustatud on kutseharidussüsteemi hindamise ja reformipoliitikate väljatöötamise institutsioonid. Välja on töötatud uusi *õppekavasid ning kutseharidusstandardeid*. 1998. Aastal vastu võetud Kutsehariduse seadusega reguleeritakse täpsemalt kohalike omavalitsuste võimalusi kutsehariduse korraldamisel ja kujunevad selgemalt välja kontrollmehhanismid.

Töö eesmärk oli leida vastused kahele küsimusele:

Kas detsentraliseerimine Eestis on jõudnud piisavalt uue kvaliteedini, et sellest enam ei räägita?

Kas meil on veel pikk tee efektiivsete finantseerimisskeemideni?

Lähim eesmärk võiks olla kohalike omavalitsuskoolidele ühtse tuluallika tekitamine – kohalike omavalitsuste eelarvest, suurendades eelnevalt nende tulubaasi. Suurem kohaliku initsiatiivi väärtustamine loob eeldused paremaks koostööks regiooni ettevõtetega ja teiste sotsiaalsete partneritega. Kaugemaks eesmärgiks võiks püstitada laia sotsiaalse vastutusega ja huvigruppidega usaldusmudeli (Taani) tutvustamise Eestis.

Finantseerimisreform peaks tõstatama küsimuse lisatulude saamise võimalusest kutseõppe finantseerimiseks, suundudes ettevõtete lisamaksu kehtestamisele sihtkapitali moodustamiseks.

Teise reaalse lahendusena näeb autor ettevõttesisese koolituse stimuleerimist maksusoodustuste tegemisega ettevõtte maksustatavale tulule.

Keskvalitsuse otsuste tegemine ja juhtimine on olnud mõjutatud avaliku halduse reformi viibimisest Eestis, mistõttu nii kohaliku omavalitsuse, maakonna valitsuse kui ka keskvalitsuse roll ja vastutus on jäänud selgusetuks.

“Hariduslik ebavõrdsus Eestis”

Kersti Kõiv

TÜ Sotsiaalteaduskond, Sotsioloogia osakond

Tartu 1999

Töö eesmärgiks oli analüüsida, kuidas erineb õpilaste sotsiaalne päritolu põhi- ja keskkooli tasandil ning, millised on Eestis 1990. aastate lõpus need stratifitseerivad tegurid, mis mõjutavad noorte haridusteed, st kas sotsiaalne päritolu, sugu, koolitüüp, kooli asukoha asulatüüp ja hinnangud enda õpitulemustele mõjutavad haridusteed. Töös analüüsiti ühelt haridustasemelt teisele liikumist, lähtudes plaanidest mitte tegelikkusest. Tulemuste analüüsid on jõutud järgmistele järeldustele:

Nii põhi- kui keskkooli tasandil erineb õpilaste sotsiaalne päritolu, seejuures kõige suuremad erisused ilmnesid kõrgema sotsiaalse staatusega vanemate laste osakaalus erinevates koolitüüpides.

Stratifitseerivatest tunnustest avaldas edasistele plaanidele kõige enam mõju hinnang enda õpitulemustele, samuti koolitüüp, milles omandati kas põhi- või keskkooli ning sotsiaalne päritolu.

Sugu avaldas mõju põhikooli omandamise järgsetele plaanidele st tüdrukud planeerisid oma õpinguid jätkata peamiselt üldhariduslikes keskkoolides, poisid aga ametikoolides.

“Eesti kutsehariduse paigutus”

Alar Ilbis

TÜ Geograafia Instituut

Juhendaja: geograafiadoktor teadur Hill Kulu

Tartu 1999

Käesoleva töö eesmärgiks oli analüüsida Eesti kutsehariduse paigutust ning üleminekuperioodil toimunud muutusi selles.

Iga rahvamajandusharu paigutusega seotud probleemid tulenevad ühelt poolt tema sisust (omadustest, iseärasustest jne) ning teiselt poolt tema kujunemisest. Seetõttu tuleb ka kutsehariduse paigutuse analüüsimisel uurida tema olemust ja seoseid teiste haridusliikidega ning kujunemist.

Töö esimeses peatükis antakse ülevaade Eesti haridussüsteemist ning seejärel haridusasutuste kui teenindusasutuse paigutusele esitatavate nõuete ja Eesti asustussüsteemi iseärasuste kohta.

Teises peatükis on vaatluse all enne üleminekuperioodi (aastatel 1970 – 1989) Eesti kutsehariduses toimunud protsessid ja muudatused õppeasutuste võrgus.

Kolmandas peatükis antakse ülevaade üleminekuperioodil (aastatel 1989 – 1997) Eesti tööturul toimunud muutuste kohta.

Neljandas peatükis on vaatluse all Eesti kutsehariduse paigutus asustussüsteemi keskuste suhtes ning üleminekuperioodil toimunud muutused selles.

“Mitte-eestlaste integratsioon Eestis läbi hariduse”

Kätlin Kõverik

TTÜ, Humanitaarteaduskond, Humanitaar- ja sotsiaalteaduste instituut, Haldusjuhtimise õppetool

Juhendaja: prof. Väino Rajangu

Tallinn 1999

Töös käsitletakse Eesti ühiskonnas toimuvaid protsesse. Teemaarenduse tulemusena leiab autor, et ainsana suudab tulevikus riiklikul tasandil kõige stabiilsema arengu (nii majanduslikult kui etniliselt) tagada ning eesti keele ja kultuuri säilimise kindlustada *integratsiooniline orientatsioon*. Selle saavutamisel on esmaoluline integratsiooniprotsessi takistavate asjaolude ehk barjääride eemaldamist – s.o. mitte-eestlaste keelelina ja kultuuriline suletus, tugevalt eristunud meediakanalid ning eestlaste vähesus teatud piirkondades (eriti Ida-Virumaa).

Autor on leidnud, et *haridussüsteemil on mitte-eestlaste integreerumisel Eesti ühiskonda võtmeroll*. Seetõttu on eriti oluline hoolitseda Eesti riigile lojaalsete isikute kvaliteetse koolitamise eest. Selle nimel oleks riik kohe pärast taasiseseisvumist pidanud tõhustama eesti keele õpetajate vene õppekeelela koolidees “jõudmise” protsessi, et tänapäeval oleks muukeelne kool võimeline koolitama noori, kelle eesti keele oskus võimaldaks edukalt Eesti ühiskonnaelus kaasa lüüa.

Töö teemaarenduse tulemusena väidab autor, et *hetkel ei suuda muukeelne kool mitte-eestlaste integratsiooniprotsessile oluliselt kaasa aidata*.

Peamisteks integratsioonibarjäärideks muukeelses koolis on õpetajaskonna halb eesti keele oskus ning Eestis välja antud õppematerjalide mittevastavus vene õppekeelela pedagoogide ootustele. *Positiivse protsessina* on autor välja toonud riikliku õppekava rakendumise nii eesti kui ka vene õppekeelela koolides, mis aitab kaasa ühtsustatud haridussüsteemi kujunemisele.

Tuleviku perspektiivis on eriti oluline Haridusministeeriumi poolt sisse seatud *riigikeeleõpetajate eristaatus*, mille raames on alustatud vene õppekeelela koolide eesti keele õpetajate metoodilise koolituse võrgustiku kujundamist. Võrgustiku eesmärk on viia eesti keele kui teise keele õpetajate metoodiline nõustamine regionaalsele tasandile. Koolituse ja metoodiliste materjalide koostamine vastavalt oma regiooni vajadustele seab eeldused ka õpiühiskonna tekkimiseks. Sellises keskkonnas on autori arvates tagatud ka *integratsiooni protsessi teine oluline eeldus* – mitte-eestlaste endi keele ja kultuuri säilimine.

Töö tulemusena peab autor *muukeelset kooli koos oma tegevuskeskkondadega (õpilane, õpetaja, õppekava ja õppematerjal) integratsiooniprotsessi põhiindikaatoriks* st, et vaid muukeelne kool suudab täita integratsioonipoliitika lähtekohtades seatud eesmärke ning esmatähtsaks tuleb pidada riigi toetust muukeelse kooli tegevuste tõhustamiseks. See aga eeldab, et riigi (eelkõige Haridusministeeriumi) esmakohustuseks on vähendada muukeelsete pedagoogide ja koolijuhtide ebakindlust seoses nõudega alustada 2007/2008. õa eestikeelsele gümnaasiumiõppele üleminekut. Tuleb teadvustada, et eestikeelsele gümnaasiumiõppele ülemineku ei tähenda vene õppekeelela koolide massilist sulgemist aastal 2007, vaid et nimetatud nõue on vajalik integratsiooniprotsessi tõhustamiseks (ette valmistada noori Eesti ühiskonnaelus edukaks tegutsemiseks).

“Strategic Knowledge Management for Estonia”

“Strateegiline teadmiste juhtimine Eestis ja teadmiste marketing”

Ellen Liigus

Eesti Kõrgem Kommertsikool, Rahvusvahelise Ärijuhtimise Bakalaureuseprogramm

Juhendaja: Svea Uusen

Tallinn 1999

Töö eesmärk oli analüüsida tööjõuga seonduvaid küsimusi Eestis, võrreldes Euroopa Liiduga. Põhitähelepanu oli pööratud intellektuaalse kapitali olemusele, mõõtmise võimalusele ning hariduse rollile majanduses. Töö põhitalaks oli veendumus, et Eestis saadud teadmised ja nende abil loodud intellektuaalne kapital on konkurentsivõimeline ka Euroopa Liidu tööjõuturul.

Autor leiab, et juba praegu on oluline tegeleda küsimusega, *kuidas rakendada haritud tööjõudu tulevikus*. Selleks, et vältida haritud tööjõu jõude olekut, *tuleks luua nn riiklik teadmiste marketingi agentuur*, mis tegeleb eesti tööjõu turustamisega teistes maades. Oluline roll on tulevikus ka *teadmiste börsil*, mis eeldab teadmiste süstematiseerimist nii ettevõtte kui ka riigi tasandil ning võimaldab leida sobivat tööjõudu ka spetsiifiliste ülesannete täitmiseks.

“Haridusreformi kavad ja kulg”

Kerstin Kuiv

TÜ Sotsiaalteaduskond, Sotsioloogia osakond

Juhendaja: Liina-Mai Tooding

Tartu 2000

Autor leiab, et viimase nelja aasta jooksul on Eestis astunud üsnagi konkreetseid samme Kutsehariduse reformimisel, kuid tulemused on küllaltki formaalsed ega väljenda reformimise sisulist poolt ega näita, kuidas nimetatud tulemused on aidanud Eesti kutseharidust viia soovitud olukorrale lähemale. Kutseharidussüsteemi analüüsi põhjal on põhjust kutseharidusreformi tulemuslikkust ajavahemikus 1996 – 2000 kahtluse alla seada, kuna põhimõtteid, mis kontseptsiooni alusel peaksid Eesti kutseharidussüsteemis kehtima, ei ole jõutud rakendada. Samuti ei saa praeguseni kutsehariduses esinevate probleemide taustal öelda, et on lähenetud kutseharidusreformi ette seatud eesmärkidele.

Autor pakub välja, et *kutseharidusreformi tuleb käsitada tervikuna, mis tähendab, et ei ole võimalik reformi läbi viia, hoides lahus reformi suundade tegevust. Kutseõppeasutuste korrastamine, õppekavade arendamine ja personali arendamine saavad efektiivselt toimida vaid siis, kui nad toimivad kooskõlas. Enne, kui on võimalik üldse rääkida kaasaegsest kutsekoolitusest või uute moodulõppekavade rakendamisest, on vaja lõpuni viia kutseõppeasutuste võrgu korrastamine.*

Praegusest olukorrast tulenevalt on võimalik järeldada, et üheks suureks veaks, mis on pidurdanud kutseharidusreformi läbi viimist ja mis hakkab reformile negatiivselt mõjuma ka edaspidi, on just nimelt *reformi evolutsioonilisus – püüd reformi läbi viia järk-järgult*.

Kutsehariduse endiselt halb olukord ja hädavajalikud muudatused, mida pole suudetud korda saata, lubavad jääda seisukohale, et evolutsiooniline ja erinevaid argumente arvestav reform ei ole end õigustanud ning et *radikaalsem ja kiirem variant võib Eesti kutseharidussüsteemile tulevikus paremini mõjuda*.

“Puuetega inimestele võrdsete võimaluste loomine Eesti haridussüsteemis üld- ja kutsehariduse osas”

Liina Vinnal

TTÜ Humanitaarteaduskond, Haridusuuringute Keskus, Hariduspoliitika õppetool

Juhendaja: prof. Väino Rajangu

Tallinn 2000

Töö eesmärk oli välja töötada puuetega inimestele teistega võrdsete võimaluste efektiivsemaks loomiseks Eesti haridussüsteemis üld- ja kutsehariduse osas.

Töös on analüüsitud puuetega inimeste olukorda hetkel Eesti üldhariduslikes ja kutseõppeasutustes. Analüüsi tulemuste põhjal väidab autor, et puuetega õpilaste arv tavaõppeasutustes kasvab iga aastaga. Kuid tõsisemate puudest tingitud erivajadustega õppurid omandavad haridust siiski erikoolides, kuna Eestis ei ole veel loodud piisavalt häid tingimusi puuetega õpilaste õpetamiseks tavakoolides.

On jõutud järeldusele, et Eestis tunnistatakse puuetega inimestele ametikoolituse korraldamise võimalikkust ja vajalikkust ning selles valdkonnas on viimastel aastatel toimunud ka märkimisväärne areng.

Autori ettepanekud puuetega inimestele võrdsete võimaluste efektiivsemaks loomiseks Eesti haridussüsteemis üld- ja kutsehariduse osas on järgmised:

- ❑ Muuta hariduse finantseerimissüsteemi nii, et tavaõppeasutused oleksid huvitatud puuetega õpilaste õpetamisest. Puudega õpilase “pearaha” peaks olema suurem kui tavaõppuri oma ning selle suurus võiks olla puudeliigist sõltuvalt diferentseeritud. Tavaõppeasutusele tuleks eraldada raha, mille eest õpetajad ja puuetega õppurid saaksid kasutada vajalike spetsialistide teenuseid;
- ❑ Kehtestada nõue, et kõik tavakoolide õpetajad peavad olema läbinud eripedagoogika alase koolituse;
- ❑ Võimaldada põhikooli lõpetamine individuaalse õppekava alusel ka neile õppuritele, kes ei õpi lihtsustatud või toimetuleku õppekava järgi, väljastades neile põhihariduse lõputunnistuse lisamärkega, et õppur on õppinud IÕK alusel;
- ❑ Võimaldada kutseõppeasutuste erirühmades õppetööd korraldada eraldi õppekava alusel, milles oleks vähendatud kohustuslike üldainete mahtu;
- ❑ Kutseõppeasutuse erirühma lõpetanud õppurile väljastada põhihariduse baasil kutsekeskhariduse omandamist tõendav dokument lisamärkega, et õppur on õppinud kohandatud õppekava järgi.

“Eesti hariduspoliitika tulevikusuundumused Euroopa Liiduga liitumise perspektiivis”

Ingrid Kull

TTÜ Haridusuuringute Keskus, Hariduspoliitika õppetool

Juhendaja: prof. Väino Rajangu

Tallinn 2000

Töö eesmärk oli välja töötada ettepanekud Eesti hariduspoliitiliste tulevikusuundumuste kohta, lähtudes Euroopa Liiduga liitumise perspektiivist. Eesmärgist tulenevad töö ülesanded olid:

- ❑ Üldistada Euroopa dimensioonist tulenevaid olulisi mõjutegureid hariduspoliitika kujundamise protsessis;
- ❑ Selgitada Eesti hariduspoliitika probleemvaldkondi Euroopa Liiduga liitumise taustal;

- Tuua esile Euroopa dimensiooni olulisus hariduspoliitika arengusuundade prognoosimisel ja käsitlemisel.

Ettepanekud hariduse valdkonna arenguks:

- *Haridussüsteemi avatumaks ja paindlikumaks muutmine*, eelkõige tööturu ja haridussüsteemi järjepideva dialoogi kaudu, kus spetsialistide vajaduse prognoosimisel on aluseks professionaalsete haridusuuringute teostamine;
- Vajadus määratleda *otstarbekas juhtimisfunktsioonide jaotus juhtimistasandite vahel*; tagamaks hariduse sisulise juhtimise efektiivsust ning süsteemsust hariduse tulevikuperspektiivide kavandamisel tuleb *suurendada Haridusministeeriumi strateegilist rolli*; parandamaks hariduse juhtimist kooli tasandil tuleb *välja töötada hoolekogu tegevust reguleerivaid ja funktsioone täpsustavad kontseptuaalsed alused*;
- Hariduspoliitiliste põhiprobleemide selgitamisel ja nendele konkreetsete lahenduste andmisel on oluline *anda Haridusfoorumil tehtavatele otsustele poliitiline väljund*;
- *Arvutitehnoloogia ulatuslik siire haridusse* võimaldab ostustavalt kaasajastada õpetust ning tasandada hariduse kättesaadavuses ja kvaliteedis esinevaid regionaalseid erinevusi;
- Suurendamaks erasektori osatähtsust hariduse rahastamisel võiks *muuta teadusesse ja haridusse suunatavad investeeringud maksuvabaks*;
- *Riik peaks igati soodustama eraettevõtete ja haridusasutuste koostööd*, et tekiks ringlus haridussüsteemi (koolitussüsteemi) ja tööturusüsteemi vahel;
- *Kõrgkoolide poolne konkreetsete skeemide rakendamine õppemaksu võtmisel*, mis tagaks selle sihtotsatabelise kasutamise;
- Euroopa Liidu poliitika koordineerimisel *poliitika põhikoordinaatorite – ministrite komisjoni ja kõrgemate ametnike nõukogu – ja ministeeriumide vahelise koostöö tõhustamine*;
- *Ühiskonna Euroopa-teadlikkuse tõstmine* – Euroopa Liidu üldkoolituse sisseviimine üldhariduskoolidesse, nn euroerialade süvendatud õpetamine hariduse kõrgematel tasanditel, aga ka töötajate, eriti riigi- ja kohaliku omavalitsuse ametnike täiendkoolitusse EL põhikoolituse sisseviimine.

Arvestades maailmas aset leidnud muutusi, Euroopa Liiduga liitumise perspektiivis ja suundumusi globaalse ühiskonna tekkele, võib konstateerida, et haridus on Eesti riigi peamisi ja arvestatavaid ressursse oma olemasolu teadvustamisel ja Eesti arvestatavaks koostööpartneriks kujunemisel rahvusvahelisel areenil.

“Integratsioon läbi hariduse Harjumaa näitel”

Jaanika Luht

TTÜ, Humanitaarteaduskond, Humanitaar- ja sotsiaalteaduste instituut, Haldusjuhtimise õppetool

Juhendaja: prof. Signe Krönström-Hanschmidt

Kaasjuhendaja: prof. Olav Aarna

Tallinn 2000

Töö eesmärk oli välja tuua integratsiooniprotsessi ebaefektiivsuse põhjused, hinnates neid funktsioonide põhjal. Töös on analüüsitud erinevust, käsitledes integratsioonimudelit ja selle arengut aastatel 1994 – 2000.

Uurimistöö tulemused põhinevad riiklikul programmil “Integreerumine Eesti ühiskonda 2000 – 2007” ja teistel regulatiivsetel allikatel. Samuti ka küsitlusel, mille viisid läbi eksperdid vene õppekeele koolides.

Peamised järeldused, mis on tehtud uurimustöö käigus:

- Integratsiooniprotsess ei ole funktsionaalselt efektiivne, kuna selle suunalised reformid on katkendlikud, aga mitte haaratud ühte süsteemi;
- Integratsioon põhineb vaid projektidel, mis teevad terve protsessi ebastabiilseks;
- Pole piisavalt tagasisidet, koostööd ja ühtset nägemust erinevate institutsioonide vahel.

Selleks, et muuta integratsiooniprotsess efektiivseks, on vaja jõuda ühtsele arusaamisele ja kompromissile, kuidas integratsiooniprotsess peaks toimuma läbi haridussüsteemi. Tugev ja stabiilne koostöö erinevate institutsioonide vahel integratsiooni reformimisel on esmatähtis efektiivse integratsiooniprotsessi saavutamisel.

“Kutseõppeasutuste võrgu ümberkujundamine Narva linnas”

Maris Osa

TTÜ Humanitaarteaduskond

Haridusuuringute keskus

Hariduspoliitika õppetool

Juhendaja Professor Väino Rajangu

Tallinn 2001

Töö eesmärgiks on analüüsida Narva kutseõppeasutuste võrgu ümberkujundamist, andes ülevaate Narva kutseõppeasutuste senisest arengust ja reformi läbiviimise aluseks olevatest seisukohtadest, ning hinnata selle tulemusi. Töös analüüsitakse Narva Kaubanduskooli, Narva Kutsekeskkooli, Narva Energeetikute kooli ja Narva Kergetööstuskooli ehk siis Narva Kutseõppekeskuse õpetajate haridustaset, juhtimiskulusid, õppekavasid, ruumide ja ühiselamute kasutamist. Samuti hinnatakse õpilaste vastuvõttu, õppijaid, lõpetajaid ja õpingute katkestanuid.

Töö põhjal tegi autor järgmised järeldused:

- Narva kutseõppeasutuste pedagoogide haridustase oli madal, eriti kutseõpetajate hulgas. Tänapäeva nõuetele vastav kutseharidus peab lisaks töövõtete õpetamisele andma laiapõhjalise ja silmaringi avardava hariduse, mille jaoks omavad paremaid eeldusi erialase kõrgharidusega pedagoogid.
- Õpingute katkestajate hulk oli liialt suur, mis näitab, et pakutav haridus ei vastanud nende ootustele.
- Kulutused juhtimisstruktuuride ülalpidamiseks moodustasid liialt suure osa koolide eelarvetest. Rahaline ressurss oli õppeasutuste vahel killustunud.
- Õppekavad ei vastanud Ida-Viru regiooni arengukavadest tulenevatele eelisarendatavate valdkondade vajadustele. Narva koolide 1998/1999 ja 1999/2000 õppekavade põhjal ei olnud Narva koolides võimalik omandada haridust valdkondades, mida antud regiooni arengukavas esmatähtsaks peetakse.
- Narva kutseõppeasutused ei kasutanud ruume ja ühiselamuid sihtotstarbeliselt. Paljud ruumid seisid kasutuseta, samas oli Narva Kaubanduskoolis ruumipuudus.
- Narva kooli pigem alafinantseeriti. Majanduskulude osakaal eelarvelistest kulutustest oli liiga suur, õppevahenditele tehtavad kulutused olid Vabariigi keskmisest ligi poole väiksemad.

Toetudes eelpool toodud järeldustele, leidis autor, et Narva kutseõppeasutuste võrgu ümberkujundamine Kutseõppekeskuseks oli vajalik ja põhjendatud. Koolide ühendatud juhtimine loob võimalused koolide käsutuses olevaid ressursse – nii rahalisi, materiaalseid kui ka inimressursse – koordineerimatult kasutada ning vältida nende tehtavate kulutuste

dubleerimist.

Riigi, kohalike omavalitsuste, ettevõtjate ja töövõtjate esindajad võiksid teha senisest tihedamat koostööd kutsehariduse kvaliteedi tõstmiseks.

Autori arvates tuleks Narva kutseõppeasutuste võrgu ümberkujundamise eeskujul kutseõppekeskuste väljaarendamist Eestis jätkata, sealjuures arvestades iga regiooni omapära ja vajadusi.

“Hariduse kvaliteedi tagamine Eesti Vabariigis”

Rivo Rosin

TTÜ Humanitaarteaduskond

Humanitaar- ja sotsiaalteaduste instituut

Haldusjuhtimise õppetool

Juhendaja prof. Sulev Mäeltsemees

Tallinn 2000

Töö eesmärgiks on anda ülevaade koolide kvaliteedi hindamisest, seda valdkonda puudutavatest Euroopa Komisjoni ja OECD soovitustest ning erinevate riikide kogemustest, samuti analüüsida koolide kvaliteedi hindamise hetkeseisu Eestis.

Töös on autor toonud välja probleemid koolide kvaliteedi hindamisel Eestis, milleks koolide sisehindamise puhul oleks selleks kasutatavate ühtsete heakskiidetud juhiste puudumine ja koolide madal aktiivsus kooli kõiki valdkondi hõlmava sisehindamise juurutamisel.

Välishindamisel leitud probleemideks on erinevate haridustasemete ja koolitüüpide hindamisel kasutatavate hindamisvaldkondade ja kriteeriumite erinev käsitus ka sarnastes kooli tegevusvaldkondades, mis viitab vähesele koostööle ja teeb raskemaks koolide võrdlemise ning haridussüsteemile kui tervikule hinnangu andmise.

Töö käigus on autor jõudnud järeldusele, et Eestil on indikaatorite abil hariduse kvaliteedi ja kõikide koolielu puudutavate valdkondade hindamisel mõningane mahajäämus, võrreldes Euroopa Komisjoni, OECD ja Soome soovitustega.

Lõpuks on autor andnud soovitusi, et Haridusministeerium, Maavalitsused ja kohalikud omavalitsused peaksid tegema koostööd koolide sisehindamise ühtsete põhimõtete väljatöötamisel ja leidma võimalused hindamise parandamiseks indikaatorite abil, et omada objektiivset ülevaadet hariduses toimuvatele muutustele ja nendele kiirelt reageerida.

“Hariduse kujundamine, lähtudes tööturu arengusuundadest”

Kertti Päeva

TTÜ Humanitaarteaduskond

Haridusuuringute keskus

Hariduspoliitika õppetool

Juhendaja prof. Väino Rajangu

Tallinn 2001

Töö eesmärk on analüüsida Eesti tööturu ja haridussüsteemi omavahelisi seoseid ning nende alusel välja töötada ettepanekud haridussüsteemi täiustamiseks.

Töö ülesandeks on analüüsida Eesti elanikkonna üldist haridustaset ja haridussuundumusi, tööturu arengutrende ning tööturu ja hariduse omavahelisi seoseid. Analüüsi põhjal tehtavatele järeldustele põhinedes töötatakse välja ettepanekud Eesti haridussüsteemi

täiustamiseks, lähtudes tööturu arengutrendidest. Töös on kasutatud loogilis-teoreetilist uurimismeetodit, kasutades peamiselt statistiliste andmete analüüsi ja sünteesi.

Töö käigus jõudis autor järgnevatele järeldustele:

- Kasvav lõhe tööjõu pakkumise ja nõudluse vahel;
- Alg- ja põhiharidusega inimeste arvu kasv;
- Suur tööpuuduse määr kuni põhiharidusega, üldkeskharidusega ja kutseharidusega inimeste hulgas;
- Tööpuuduse suurem määr mitte-eestlaste hulgas;
- Noorte tööpuuduse kasv;
- Õpingute katkestajate arvu suurenemine kõigil haridustasemetel;
- Koolikohustuse mittetäitjate suur osakaal;
- Kõrghariduse ekspansioon ja tööpuuduse aeglane, kuid pidev kasv kõrgharidusega inimeste hulgas;
- Täiskasvanu koolituse vähene väärtustamine ühiskonnas ning koolitusturu suunatus noortele, edukatele ja kõrgema haridusega inimestele.

Lähtudes tööturu arengusuundadest ja eelpool nimetatud järeldustest, teeb autor omapoolsed ettepanekud Eesti haridussüsteemi kujundamiseks:

- Garanteerida kõigile lastele, kelle vanemad on huvitatud nende käimisest koolieelses lasteasutuses, vastav sõime- või lasteaiakoht;
- Töötada välja sotsiaalsed toetussüsteemid lapsevanematele, kellel majanduslikel põhjustel pole võimalik last koolieelses lasteasutusse panna ning soodustada seeläbi ka nende laste võimalust käia koolieelses lasteasutuses;
- Koolikohustuse täitmise garanteerimiseks luua infotehnoloogiline andmebaas koostöös rahvastikuregistri, koolide ja kohaliku omavalitsusega kõigist koolikohustuslikest lastest regioonide kaupa ning seeläbi teha kindlaks lapsed, kes koolikohustust ei täida. Vajadusel värvata kohaliku omavalitsuse juures tööle ametnik, kes piirkonnas koolikohustuse täitmist kontrollib;
- Garanteerida koolikohustust mittetäitvate laste siirdumine kooli, vajadusel riigi või kohaliku omavalitsuse poolt osutada sotsiaalset abi majanduslikult raskes olukorras olevate perede laste kooli siirdumisel;
- Töötada välja paindlikumad õppekavad põhi- ja keskhariduses vastavalt laste võimetele ja huvidele;
- Luua valikainete süsteemid gümnaasiumis koostöös kutseõppeasutustega. Muuhulgas võimaldada gümnaasiumi õpilastel võtta lisaaineid piirkondlikus kutseõppeasutuses ja vastupidi;
- Tagada kutsenõustamine kõigil haridusetappidel alates põhikoolist. Selleks värvata igasse kooli vähemalt üks kutsenõustaja, luua infotehnoloogiline andmebaas koolisõppivatest lastest, koos andmetega nende hariduslike saavutuste ning üldiste võimete kohta;
- Igal poolaastal viia kutsenõustaja poolt läbi vestlus lapsega tema arengute, võimete ja huvide kindlakstegemiseks. Põhikooli ja gümnaasiumi lõpus korraldada erinevaid kutsesobivusteste ning informeerida õpilasi erinevatest haridusvaliku võimalustest ja erialadest;
- Suunata ja motiveerida kutsenõustamise raames last valima oma võimetele vastavat haridusteed, nõustamisel lähtuda muuhulgas tööturu arengusuundadest;
- Korraldada kutsenõustajate väljaõpe ning võimaldada neile iga-aastast täiendõpet;
- Haridusministeeriumil teostada iga-aastased põhjalikud uuringud ja prognoosid igaks järgnevaiks neljaks aastaks koostöös tööandjate, teadlaste, erinevate koolide esindajate ja oma ala spetsialistidega hariduse ja tööturu arengusuundade väljaselgitamiseks;

- Luua eelpool nimetatud uuringutele baseeruv andmebaas tööjõu pakkumise ja nõudluse analüüsi ja prognooside, mis oleks internetis kättesaadav kõigile soovijatele;
- Lähtuda haridusvõrgu kujundamisel eelnevalt nimetatud uuringu ja prognooside tulemustest;
- Ühendada ühes piirkonnas sarnaseid ameti-, eri- või kutsealasid õpetavad kutseõppeasutused üheks piirkondlikuks keskuseks. Kaasata vastavate õppekavade väljatöötamisse tööandjaid. Ressursid suunata senisest enam kutseõppeasutustes antava hariduse vastavusse viimiseks tööturu arengutrendidega ning tehnoloogia uuendamisse;
- Soodustada koolitustellimuste esitamist tööandjate poolt kutseõppeasutuste ja kõrgkoolide õppekohtadele;
- Sõlmida pikaajalised koostöölepingud Haridusministeeriumi, kutseõppeasutuste ja tööandjate vahel vajalikul ameti-, kutse- või erialal praktikakohtade loomiseks vastava tööandja juures;
- Viia sisse eesti keele süvaõpe kõikidesse muukeelsetesse õppeasutustesse, sealhulgas ka kutseõppeasutustesse;
- Optimeerida kõrgharidust andvate avalik-õiguslike kõrgkoolide arv vastavalt erialade suundadele;
- Vähendada riiklikku koolitustellimust erialadel, kus toimub nn vastava haridusega inimeste ületootmine ja mida pakutakse massiliselt ka erakõrgkoolides;
- Toetada riigi poolt erinevate täiend- ja ümberõppeprogrammide rakendamist, muuhulgas peamistele riskirühmadele nagu töötud, noored, pikaajalised töötud ja lapsega kaua tööturult eemal olnud emad;
- Koostada ja rakendada täiskasvanu koolituse pikaajaline strateegia koostöös erasektoriga, võttes aluseks koostatud uuring ja prognoos tööturu ja hariduse arengusuundade kohta;
- Luua täiend- ja ümberõppekeskused iga regiooni kutseõppeasutuste või/ja kõrgkoolide juurde;
- Luua täiendavaid võimalusi ja õppekohti põhi- ja keskhariduse omandamiseks nendele, kes on koolikohustuse ea ületanud;
- Koostada Haridusministeeriumi poolt iga-aastane infoteatmik erinevatest õppimisvõimalustest formaalse ja mitteformaalse hariduse raames.

Autor arvab, et arvestades ülaltoodud ettepanekuid Eesti haridussüsteemi täiustamisel, suudetakse vähendada üha kasvavat lõhet tööjõu pakkumise ja nõudluse vahel, vähendada ning ennetada Eestis suureks sotsiaalseks ja majanduslikuks probleemiks kujunenud tööpuudust, eriti pikaajalist ja struktuurset tööpuudust ning tööpuudust noorte ja madalama haridusega inimeste hulgas.

“Kutsenõustamise olulisus üldhariduskooli lõpetajate haridustee jätkamisel”

Õpetajakoolituse lõputöö

Kadri Liimal

TÜ Filosoofiateaduskond

Eesti kirjanduse õppetool

Juhendaja: Tiina Annus

Tartu 2001

Käesoleva lõputöö eesmärgiks on anda ülevaade kutsenõustamisest ja kutsesuunitlustööst Eestis ning noorte positsioonist tööturul, vaadelda riiklikus õppekavas ettekirjutatud kutsesuunitluse eesmärgid ning võrrelda neid reaalselt koolis toimuva õpetajapoolse

suunamisega elukutsevalikul Saare-, Muhu-, Hiiumaa ja Ida-Virumaa õpilaste küsitluse “Õppimiskavatsused ja seda mõjutavad tegurid” põhjal ning samuti anda ülevaade kutsesuunitlustöö võimalustest üldhariduskoolides.

Oma töö käigus on autor jõudnud järeldustele, et haridussüsteemi sotsiaalne roll on tagada õppimisvõimalus kõigile noortele, nende sotsiaalne valmisolek enne tööturule minekut ja võimalus edasiõppimiseks. Noori saab kutsevaliku tegemisel aidata, kuid otsused tuleb neil endil teha, kuna valik igale inimesele on vaba. Kool koos perekonna ja tööturu osapooltega peab noori ette valmistama valikute tegemiseks – nõustamine, informeerimine võimalustest, mis valikutega kaasnevad jne.

Kutsesuunitlus on protsess, mis võimaldab inimestel korrastada informatsiooni, mida nad enda kohta teavad ja kasutada selleks, et õppida tundma töömaailma ja seda, kuidas nemad sellesse sobivad. See protsess algab üsna varajases eas, juba siis kui lastelt küsitakse: “Kelleks sa tahad suurena saada?” See küsimus sisaldab laste jaoks kaheksugust sõnumit: et nad saavad kellekski ja et nad peavad tegema valiku. Perekonnal, sõpradel, kodukohal, koolil ja riiklikel sündmustel – kõigil on mõju järgitavale teele ja tehtud valikutele.

Karjääri planeerimine ei lõpe sellega kui me tööle asume. Me jätkame õppimist, arenemist ja muutumist ning sama toimub ka ühiskonnaga. Meil tuleb jätkuvalt teha valikuid ja otsuseid, olla valmis muutusteks ning õppida. 21. sajandi alguse kiiresti vahetuvad keerulised olud nõuavad uuel viisil elule vaatamist, seetõttu kestab karjääri planeerimise protsess läbi elu.

Karjääriplaneerimisprotsessi saab juhendamise kaudu suunata ja võimendada. Üldhariduskoolides nimetatakse kutsesuunitluseks sellist juhendamisviisi, mis aitab õpilastel kutsevalikuks ja tuleviku kavandamiseks ette valmistuda ning arendada otsustamiseks vajalikku küpsust.

Nii, nagu on muutunud ja pidevas muutumises töömaailm, on muutunud ka kutsesuunitluse eesmärgid. Tänapäeval keskendutakse karjääri planeerimise protsessile. Kutsesuunitlustöö koolides ei aita õpilastel leida veel oma kohta elus ja tööturul, kuid muudab nende hariduse paremini tuleviku eesmärkidega kokkusobivaks ja on motiveerivaks jõuks eesmärgideni jõudmisel. Noored õpivad, kuidas teha teadlikke otsuseid ja hakkavad paremini mõistma karjääri planeerimist ning elukutse valikut kui elukestvat protsessi.

Selleks, et seda saavutada, peab muutma kogu üldharidussüsteemi, kuna kutsesuunitlustöö on üheks oluliseks lüliks koolist tööturule jõudmiseks. Õpetajad peaksid siduma koolis antavat akadeemilist haridust ja teoreetilisi ning faktiteadmisi konkureerival tööturul vajalike isiksuseomaduste kujundamisega.

Üldhariduskooli lõpetanud õpilased peavad mõistma keskkonda, kuhu ta pärast kooli lõpetamist satub, peavad aru saama nendest nõuetest, mis nende jaoks kehtima hakkavad. Noored on üldiselt muutustele altid, kohanemisvõimelised ning valmis tegema üha uusi ja paremaid tulevikuperspektiive pakkuvaid valikuid.

Üldhariduskoolides saab kasutusele võtta erinevaid kutsesuunitlusprogramme, mille abil on võimalik anda õpilastele teadmisi töömaailmast ning kujundada nende hoiakuid. Nende programmide kaudu saab noori õpetada mõistma ja väärtustama hariduse tähtsust ning seotust tuleviku ja karjääri planeerimisega.

Õpilasi peab järk-järgult hariduse omandamise käigus valmistama ette koolist tööturule astumiseks. Selleks on oluline koostöö erinevate spetsialistidega, hea informeeritus ning tasemel töö kutsenõustamise vallas. Kutsesuunitlustöö edu üldhariduskoolis sõltub suurel määral erinevate ametkondade koostööst ja heast informeeritusest.

Efektiivse kutsesuunitlustöö tulemusena teevad noored enda jaoks õige ja sobiva kutsevaliku ning väheneb töötute ja sotsiaalabi vajajate arv.

“Iseseisvusaastate kõrgharidustrendid ja erialaeelistuste dünaamika Eestis”

Risto Mets

TÜ Sotsiaalteaduskond, Sotsioloogia osakond

Juhendaja: MA Rein Murakas

Tartu 2002

Töö eesmärk on anda ülevaade erialavalikutest ja neid valikuid mõjutavatest teguritest. Keskendutakse Eesti kõrgharidusmaastikule ja erialade väärtustamisele tööandjate ja tudengikandidaatide seas. Erialaelistused ja nende muutused Eesti kõrgkoolides viimase kümne aasta jooksul.

Samuti otsitakse vastust küsimusele, kuidas on erialade imago muutused mõjutanud erialade elujõulisust.

Analüüsi tulemusena jõuti järeldusele:

- Erialaelistused on kujunenud vastavalt iseseisvusaastate üldisele kõrghariduse populaarsuse tõusule ja tööturu ümberkujunemisele
- Kõrgharidussfäär on kasvanud hüppeliselt
- Tuvastati nn. naiste ja meeste valdkonnad ja erialad ning eelistatavad erialad
- Elukutse valiku määravad kohalikud hariduse ja tööturu võimalused
- Keskhariduse valdkond on üsna stabiilne. Väljakujunenud on koolitüübist ja -kallakust sõltuvad eelistused

“Üldhariduse riikliku järelevalve korraldus Euroopa riikides”

Ly Lumiste

TÜ, Sotsiaalteaduskond, Avaliku halduse osakond

Juhendaja: MA Maie Kitsing

Tartu 2002

Bakalaureusetöö eesmärk on võrrelda viie Euroopa riigi – Eesti, Inglismaa, Iirimaa, Hollandi ja Taani üldhariduse riikliku järelevalve korraldust ja leida võimalusi Eesti järelevalve süsteemi arendamiseks.

Riikide valikul lähtuti võrreldavuse printsiipidest.

Töös käsitletakse kvaliteedi mõistet üldhariduses ja kvaliteedi hindamise võimalusi, järelevalveorganite positsiooni haridussüsteemis, inspekteerimise protsessi, õpetajate ja koolijuhtide nõustamise korraldust ning järelevalve tulemuste esitamist. Samuti komplekse inspekteerimise läbiviimisega seotud asjaolud ja enesehindamise võimalused.

Kompleksse hindamise raames hinnatakse kõiki koolitöö valdkondi süsteemselt kõigile teadaolevate hindamiskriteeriumite alusel. Selline hindamisviis suurendab objektiivsust ja annab koolist ning tema tugevatest/nõrkadest külgedest terviklikuma pildi. Iirimaal on selline enesehindamine koolidele kohustuslik ja Eestis tugevalt soovituslik.

Eestis hinnatakse koole komplekselt alates 1999. aastast ja on väljatöötatud kooli õppe- ja kasvatustegevuse ning juhtimise tulemuslikkuse hindamise kriteeriumid.

Maakondade haridusinspektoritel on olnud võimalusi osaleda koolitustel. OECD ekspertrühma kohaselt, pole uudsed ülesanded (mis nõuavad rohkem konsultatiivset tegevust, nõustamist ja analüüsi) paljudele haridusinspektoritele veel selged, sest ikka tegeletakse põhiliselt õigusaktide täitmise kontrollimisega.

Kompleksne inspekteerimine nõuab väga palju aega, energiat ja ressursse nii Eestis kui mujal, pakutakse välja võimalusena Eestis kaaluda lühemate inspekteerimiste kasutuselevõtu häid tulemusi näitavatele koolidele. Eeskujuna pakutakse välja Inglismaa nn kerged inspekteerimised (light-touch inspections), mida rakendatakse teatud tingimusi täitvatele koolidele.

Inspektorite ülesannete hulka mujal riikides kuulub ka pedagoogide ja koolijuhtide nõustamine. Eestis sarnaselt Inglismaaga selline eraldi institutsioon puudub ning nõuandeid jagavad haridusinspektorid inspekteerimise käigus.

Pakutakse võimalust: pedagoogide nõustamist lahendada kohalikul tasandil ehk arendada õpetajate vahelist koostööd nii koolisiselt kui koolidevaheliselt. Eeskujuna Iirimaa, kus õpetajad külastavad teisi koole nn kriitilise sõbrana.

Positiivse näitena tõstetakse esile riigieksamite korraldamise keskastme lõpus ja riigieksamite seotust kõrgkooli astumisega, sest riigieksamid võimaldavad ka õpitulemuste rahvusvahelist võrdlemist. Riigieksamite varjukül: eksamitulemuste põhjal meedias koolide pingeridade avaldamine, mis on sageli ekslik, sest ei arvestata kooli teisi karakteristikuid.

“Ülikoolide finantseerimise mudelid kõrgharidussektori regulatsioonis”

Raigo Ukkivi

TÜ, Sotsiaalteaduskond, Avaliku halduse osakond

Juhendaja: prof. Jüri Sepp

Tartu 2002

Bakalaureusetöö eesmärk on analüüsida riigi võimalusi ülikoolide rahastamisel läbi tuntumate finantseerimismudelite analüüsi ja süstematiseerides mudelid lähtuvalt tsentraliseerituse-decentraliseerituse kategooriast.

Käsitletakse erinevaid ülikoolide teoreetilisi finantseerimismodeleid; ülikoolide finantseerimisega seotud probleeme; kõrghariduse pakkumist ja tarbimist mõjutavaid tegureid; riigi ja ülikoolide vahelisi suhteid.

Antakse ülevaade ka Eesti, Soome ja Rootsi praktikas kasutatavatest süsteemidest, seadusandlusest ja kvaliteedikontrolli probleemidest.

Analüüsi tulemusena jõuab autor, et kõrgharidusturul ei saa rakendada tavalistele kaubaturgudele omast puhtal hinna ja kvaliteedi suhtel põhinevat konkurentsimehhanismi.

Administratiivsete probleemide tõttu Eesti oludesse haridusosakute süsteem ei sobi. Lähtudes tulemuspõhisest finantseerimismudelist iseloomustavatest karakteristikutest, võib suure tõenäosusega oletada, et mainitud finantseerimismudeli kasutamine loob ülikoolidele suurema motivatsiooni tegelemaks töö tõhustamise ning intensiivsemate arenguvõimaluste otsimisega läbi strateegilise planeerimise. Praktikas peaks see eeldatavasti kaasa tooma kogu kõrgharidussektori tulemuslikkuse tõusu.

Eestis hindab ülikoolide akrediteerimise vormis riik, positiivsena tuuakse välja akrediteerimisprotsessi kõrgharidusreformiga paindlikumaks muutmise ning ülikoolidele positiivse akrediteeringu saamiseks mõningate lisastiimulite loomist.

Autori soovitused:

- Riiklik kõrghariduspoliitika võiks ressursside paigutamisel lähtuda ka erinevate tulumäärade analüüsist.
- Tasuks kaaluda osa kõrghariduskulutuste katmist eravahenditega, kehtestades selleks näiteks mingisuguse määraga õppemaksu. Töö näitab, et üksikindiviidi kasud kõrgharidusse investeerimiselt on tunduvalt suuremad kui ühiskondlikud kasud, seega

võib nendest tendentsidest lähtuvalt pidada õiglaseks indiviidi suurema kasu tasakaalustamist õppemaksuga (ei väideta, et indiviid peaks kogu õppekulu ise kandma)

- ❑ RKT (riiklik koolitustellimus) koostamine võiks rohkem põhineda teaduslikul alusel ning erinevate arengustsenaariumite (eriti majanduses) analüüsil
- ❑ Seadusandja peaks kõrvaldama terminoloogilise vastuolu ülikooliseaduses

“The Principals of Selecting Personnel in Tallinn Labour Market in 1997”

“Personalivaliku printsiibid Tallinna tööturul 1997. aastal”

Joole Kuljus

Eesti Kõrgem Kommertsikool, Rahvusvahelise Ärijuhtimise Bakalaureuseprogramm

Juhendaja: Eela Velström

Tallinn 1997

Töö eesmärgiks oli anda ülevaade Eesti tööjõuturust ja seal toimuvast. Peamine eesmärk oli selgitada välja Eesti tööjõuturu vastavus Eesti turu nõudmistele. Esile on toodud ka Eesti tööjõuturu ja personalipoliitika puudujäägid ning tehtud mõned järeldused, mis põhinevad mõnel firmal.

Töö *esimeses osas* antakse ülevaade tööjõuturust, inimeste tähtsusest organisatsioonides ning personalivaliku eelised nii inimesele, organisatsioonile, majandusele kui riigile. Samuti on välja toodud personali juhtimise eesmärgid ning mida nende täitmine annab kogu organisatsioonile.

Töö *teises osas* antakse inimressursside planeerimise definitsioon ja selgitatakse selle vajalikkust ja otsest seotust teiste aladega äri juhtimises. Autor on välja toonud ka firmade jaotuse vastavalt nende arenguastmetele personalivaliku suhtes.

Kolmandas osas on käsitletud tööanalüüsi tähtsust ning selle eeliseid ja kasu nii töötajatele kui juhtkonnale. Sinna juurde on välja toodud erinevad tööanalüüsi meetodid.

Neljandas osas defineeritakse tööjõuturu mõistet. Neljandasse ossa on sisse toodud ka Eesti tööjõuturu näitajad kui ka järeldused.

Autor leiab, et Eesti tööjõuturg saab peatselt (kui ta veel ei ole) üleküllastunuks kõrgharidusega inimestest. Samal ajal on puudus kesk-taseme spetsialistidest, kes peaksid tulema kutsekoolidest ja tehnikumidest.

Viiendas osas on käsitletud konkreetsemalt töötaja värbamise/valiku protsessi (selle juurde kuulub ka joonis). Samas peatükis on rõhutatud ka inimeste motiveerimise tähtsust ja välja toodud erinevad motiveerimise variandid.

Autor on oma tööst teinud järgnevad järeldused Tallinna tööjõuturu kohta 1997. aasta kevad-talvel:

- Fimade poolt esitatud nõuded töökohtade täitjatele ja vaba tööjõuressursi oskused ei ole vastavuses;
- Eesti fimad ei tähtsusta personali – see ei ole tavaline osa strateegilisest plaanist ega äriplaanist;
- Ei tehta korrektselt tööanalüüsi enne valikuprotsessi ja need kaks tähtsat osa õige personali leidmisel ei moodusta tervikut.

“Töötajate motiveerimine ettevõttes. Uuring. Analüüs. Lahendused.”

Andrea Reponen

Eesti Kõrgem Kommertsikool, Rahvusvahelise Ärijuhtimise Bakalaureuseprogramm

Juhendaja: Ruth Alas

Pärnu 1998

Töös on antud ülevaade tuntumatest motivatsiooniteooriatest – vajaduste ja motiveerimisprotsessi kirjeldavad teooriad. Osa tööst on üles ehitatud praktilisele

situatsioonile, kus on uuritud töötajate motivatsiooni autori enda koostatud ankeediga. Seejärel on neid ankeete analüüsitud ja leitud *põhilised motivatsiooniga seotud probleemid* vastavates ettevõtetes:

Töötajate motiveerimine on tähtis ning seda ei tohi juhuse hooleks jätta, kuna töötajad on iga ettevõtte tähtsaim ressurss. Kui juhtkond ei kanna nende eest hoolt, siis võib see ettevõtte leida ennast ühel päeval sügavast kriisist, millest võib olla väga raske välja tulla.

“Labour Recruitment in the Baltic States and Finland. Economic and Legal Aspects”

“Tööjõu ja selle värbamisega seotud majanduslikud ja juriidilised aspektid
Soomes ja Balti riikides”

Peeter Rumessen

Eesti Kõrgem Kommertskool, Rahvusvahelise Ärijuhtimise Bakalaureuseprogramm

Juhendaja: Mare Tropp

Tallinn 1998

Töö eesmärgiks oli leida vastus küsimusele, millises riigis on kõige kasulikum värvata tööle uusi inimesi.

Arvutivõrgu püsiühendused ja kommunikatsioonide areng on kaasa toonud situatsiooni, et tööandja jaoks ei ole enam tähtis, millises riigis tööline füüsiliselt tööd teeb, kuna töö vili on kättesaadav igas riigis ühtmoodi. Seega on tööandjal võimalik valida, kuhu firmasse uusi töölisi juurde võtta.

Töös käsitleb autor tööjõu värbamisega seotud probleeme, täpsemalt maksu- ja tööseadustikku ning tööturu olukorda kõigis neljas vaadeldud riigis 1997. aastal valitsenud olukorras.

“Eesti tööturupoliitika arenguprobleemid, lähtudes Euroopa tööhõive strateegiast.”

Liina Kaldma

TÜ Sotsiaalteaduskond Avaliku halduse ja sotsiaalpoliitika osakond,

Avaliku halduse õppetool

Juhendaja: prof. Marju Lauristin

Tartu 1999

Töö eesmärk oli Eesti tööturupoliitika võrdlus Euroopa Liidu vastavate suundumustega, et analüüsida Eesti kui Euroopa Liidu kandidaatriigi väljavaateid meile esitatavatele nõuetele vastata.

Töös on käsitletud asjaolu, kas riiklik reguleerimine on üldse vajalik ja õigustatud. Tuginedes erinevatele teoreetilistele seisukohtadele ja kogemuste analüüsile, on leitud, et tänase Euroopa tööhõivealase olukorra juures on sobiv tugineda sotsiaalse turumajanduse lähenemisele, mis tähtsustab nii majandusliku kasvu kui sotsiaalse õigluse edendamise aspekti. Vähene sekkumine tööturupoliitikasse on olnud ka Euroopa Liidus üks tööpuuduse kasvu põhjustajaid.

Bakalaureusetöös olid kirjas arengukavades sisalduvad valdkonnad, mille reformimist vajalikuks peetakse, ja reformide läbiviimiseks kavandatavad meetmed. Kavade võrdlusel Euroopa tööhõivestrateegia suunistega võib väita, et kõigi strateegia nelja samba – ettevõtluse edendamise, töölerakendamiskultuuri, kohandumiskultuuri ja võrdsete võimaluste tagamise - poliitikad on Eesti arenguplaanides esitatud. Võrreldes tegevuskavades

kirjapandut Eesti tööturu hetkeseisuga, on näha, et eesmärkide elluviimiseni on veel pikk tee ning tegemist on pikaajalise ja suurt järjekindlust nõudva protsessiga.

Tuleb rõhutada ka poliitikat elluviivate institutsioonide efektiivse töö ning koordinatsiooni ja koostöö tähtsust. Selleks tuleb täiendada ettevalmistatavaid arengukavasid – esmalt valdkondade reguleerimise ajalise järjestamisega, teisalt panna seni kavades kirjasolevast rohkem rõhku meetmete institutsionaalsele jaotamisele. Ajakavade koostamise juures tuleb oluliseks pidada ulatuslike uuringute teostamise ja informatsioonisüsteemide väljaarendamise paigutamist kasutuselevõetavate meetmete etteotsa. Uuringute läbiviimine haridusnõudluse välja selgitamiseks on eelduseks, et Eestis tulevikus aetav tööturupoliitika järgib tõepoolest ühiskonnas olemasolevaid vajadusi. Tervet Eestit hõlmavad andmebaasid peaksid andma ülevaate töö nõudmisest ja pakkumisest ja samuti koolitusvõimalustest. Need meetmed on esmaolulised, et soodustada inimeste aktiivsust ja oskust tööturul käituda.

Tuleb tõdeda, et seadusandluse kaasajastamisest ja institutsionaalsetest ümberkorraldustest tunduvalt pikema aja võtab Eesti elanikkonna kohanemine uute suundumustega tööturupoliitikas. Eelkõige tähendab see inimeste aktiivsuse tõusu oma konkurentsivõimelisuse hoidmisel, mida riik saab soodustada efektiivse, aktiivse tööturupoliitikaga.

“Labour Market: Mobility, Motivation and Outplacement”

“Tööjõuturg: mobiilsus, motivatsioon ja *outplacement*”

Eveliis Pebre

Eesti Kõrgem Kommertsikool, Rahvusvahelise Ärijuhtimise Bakalaureuseprogramm

Juhendaja: Ph.D Prof. Signe Krönström-Hanschmidt

Tallinna 1999

Töö eesmärk oli käsitleda tööotsijate probleeme ja raskusi uue töö leidmisel, analüüsida nende liikumist tööturul nii erinevate firmade kui erinevate tegevusvaldkondade vahel, uurida tööotsijate eelistusi uue töökoha leidmisel.

Töös on uuritud tööjõuturu konkurentsist ja omavahel võrreldud kolme erineva grupi – koondatute, Tallinna Tööturuameti klientide ja *outplacement* programmi läbinute - töö leidmise kanaleid ja võimalusi ning nende hoiakuid otsitava töö suhtes.

Autor uuris tööturul tööd otsivate haritud inimeste võimekust leida uus töökoht, nende eelistusi töökoha valikul jne. Uuriti nende mobiilsust enne koondamist, kui paljud inimesed vabatahtlikult tööd vahetasid, milliseid kanaleid nad töö leidmiseks kasutasid ja kas töö leidmise kanalid on aja jooksul muutunud.

Töö otsimine ja leidmine on viimaste aastate jooksul muutunud üha raskemaks ülesandeks. Firmsid on kas majandusraskuste või nende sulgemise ja pankrotistumise tõttu koondanud ja vallandanud palju inimesi ning kõik need koondatud töötajad on sunnitud otsima tööturult endale uut sobivat töökohta.

“Naiste olukord tööturul: Eesti ja Euroopa Liidu võrdlus”

Karin Andre

TÜ Sotsiaalteaduskond, Avaliku halduse ja sotsiaalpoliitika õppetool, Sotsiaaltöö eriala

Juhendaja: Ph.D Jüri Kõre

Tartu 2000

Töö eesmärk on anda ülevaade Eesti ja Euroopa naiste olukorrast tööturul. Lõpptaotlus on leida vastus küsimustele:

- Mis põhjustab Eestis naiste sotsiaalset tõrjutust tööturul?
- Milline Esping –Anderseni heaolumudel on Eestile sobivaim, mis puudutab naiste olukorda tööhõives?

Põhjaliku analüüsi tulemusena on jõutud järgmistele järeldustele:

Eesti ühiskond peab mõistma, et naiste olukorra paranemist tööturul aitab tagada vaid järkjärguline, süsteemne, planeeritud ja koordineeritud pikaajaline tegevus. Põhieesmärkideks peavad olema:

- Tagada igale naisele võimalus jõuda töö abil majandusliku iseseisvuseni;
- Võimaldada töö ja pereelu ühildamist; tagada igapäevase võimaluse areneda ja osaleda kõikides ühiskonnaelu sfäärides vastavalt oma võimetele;
- Näha sooliselt neutraalsete seaduste ja normide erinevat mõju naistele ja meestele.

“Palkade ja töötuse vahelise seose modelleerimine”

Marek Suurniit

TÜ Majandusteaduskond, Rahvamajanduse instituut, Statistika õppetool

Juhendaja: lektor Kaia Philips

Tartu 2000

Töö eesmärk oli uurida tööjõuturgu, kasutades element makroökonoomikast, tööjõuökonoomikast ja kohalikust ökonoomikast, kuna see valdkond huvitab inimesi ja me puutume sellega igapäevaselt kokku. Autor leiab, et palga määr on tööjõu hind. See on individuaalse heaolu loomulik mõõdupuu ja see on jõud, mis ei mõjuta mitte ainult firmade valikuid kui palju töötajaid palgata, vaid ka inimeste valikut, kus ja kui palju pakkuda oma tööjõudu. Töötust on nähtud mõnede poolt palju tähtsamana – kui kaasaegse majanduse raiskamise indikaator. Majanduslikud uurimused näitavad selle rolli vaesuse kujunemisel, kuna psühholoogilised uurimused näitavad töötuse poolt põhjustatud kahju enesehinnangule. Töös on lähtutud Blanchfloweri ja Oswaldi uurimustest, kus nad tõestasid, et eksisteerib kõver, mis seob palku kohaliku töötuse määraga ja see kaldub allapoole. *Kõrgem töötus regioonis tähendab madalamat palka antud regioonis*. Selline palgakõver on praegu identne paljudes riikides, erinevatel ajahetkedel.

Võib järeldada, et eksisteerib palgakõver, kus töötajad, kes töötavad piirkonnas, kus on kõrge töötuse määr, teenivad vähem kui need töötajad, kes töötavad madala töötuse määraga piirkonnas. Praegune on ühesugune palgakõver USA-s, Inglismaal, Austrias, Norras ja Eestis. Paikapidavust kinnitab ka fakt, et nõrgad läbiraakijad, nagu noored ja suhteliselt oskusteta töölised omavad selle mudeli järgi suuremat tõenäosust töötuks jääda, mida on ka varasemate uurimuste põhjal Eestis kinnitatud.

Tänapäeva analüüsi vahendeid teadus peaks oma teooriate kinnituseks kasutama mitmekesiseid meetodeid ja andmeid, et siis usaldusväärseid ja õigeid järeldusi teha.

“Majanduskasv ja tööpuudus: majandusteoreetiline käsitus ja tegelikkus erinevates maades”

Ivo Truus

TÜ Majandusteaduskond, Rahvamajanduse instituut, Ökonomeetria õppetool

Juhendaja: prof. Tiiu Paas

Tartu 2000

Töö eesmärk oli leida vastuseid teooriate paikapidavuse kohta muutuvates ning stabiilsetes avatud süsteemides majanduskasvu olulise rolli kohta tööhõive kujunemisel. Lähtealuseks majanduskasvu ja tööhõive vaheliste seoste käsitlemistel on võetud Okuni seadus, mis väidab majanduskasvu ja tööpuuduse vahelise negatiivse seose olemasolu.

Töös on läbi viidud tööpuuduse ja majanduskasvu vaheliste Okuni seaduse võimalike seoste ökonomeetiline analüüs. Uurimuses tehtud analüüs andis aga kinnituse nimetatud seadusest tulenenud hüpoteesidele. Autor leiab aga, et selle põhjal ei tohiks teha veel konkreetseid järeldusi uuritava seaduse kehtivuse või mittekehtivuse kohta, kuna on vaja teha täiendavat analüüsi.

“Noorte tööpuudus: põhjused ja võimalikud lahendused”

Mari Mäesalu

TÜ Sotsiaalteaduskond

Sotsioloogia osakond

Juhendaja Avo Trumm, MA

Tartu 2001

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on selgitada noorte tööpuuduse ulatust ja põhjusi Eestis ning pakkuda välja, toetudes kehtivatele õigusaktidele ja neist tulenevatele võimalustele ning Euroopa Liidu praktikale, lahendusi olukorra leevendamiseks.

Olles andnud ülevaate noorte tööpuuduse võimalikest põhjustest, keskendus töö kolmas osa tööpuuduse ennetamise ning leevendamise erinevate võimaluste analüüsile.

Autor jõudis järelduseni, et üleminekuperioodil tekkinud tööpuudus puudutab

15-24aastasi noori olulisel määral ning selle tähtsaimaks põhjuseks on ilmselt nende vähesed kogemused, teadmised ja oskused, mis ei võimalda ülejäänud töötajatega võrdselt konkureerida.

Noorte konkurentsivõime tõstmiseks nii enne kui peale töötuks jäämist on autor pidanud olulisimaks võimaluseks haridussüsteemi ja tööturгу siduvad meetmed, mis ulatuvad tööjõu- ja koolitusvajaduse prognooside koostamisest ettevõtte praktika korraldamiseni. On oluline suunata need konkreetsete sihtgruppide vajadustele, sest mida täpsemini on meetmed “sihitud”, seda suuremat efekti nende elluviimine annab.

Üldiselt on autor jõudnud järelduseni, et noorte tööpuudust tuleks Eestis veel täiendavalt uurida, eriti tööpuuduse struktuursete ja individuaalsete põhjuste suhtes.

Kokkuvõtteks on öeldud, et noorte tööpuudusega võitlemiseks tagasihoidlike finantsvõimaluste juures on vajalik informatsioon noorte tööjõu ja tööpuuduse olemuse kohta ning koostöö erinevate ministeeriumite, sotsiaalsete partnerite, kohalike omavalitsuste ning kolmanda sektori vahel.

“Tööjõud ja sellega seonduvad probleemid Eesti erinevate regioonide ettevõtetes Tartu, Lääne-Virumaa ja Rápina ettevõtlusuuringute andmete alusel”

Liis Pärtelpoeg

TÜ Sotsiaalteaduskond

Sotsioloogia osakond

Juhendaja Rein Murakas, Sotsioloogiamagister

Tartu 2001

Töös püüab autor anda ülevaate tööjõu- ja personalisituatsioonist Eesti kolme piirkonna ettevõtluse kontekstis. Töö eesmärgiks on välja selgitada, mille poolest erineb kolme piirkonna (Tartu, Lääne-Virumaa, Rápina) ettevõtete personalisituatsioon, milline on ettevõtete juhtide rahulolu personaliga, millised on enam esinevad personaliga seonduvad probleemid, millist tööjõudu vajatakse edaspidi. Püütakse välja tuua ka Tartu ettevõtluskeskkonnas toimunud personalisituatsiooni muutused.

Analüüsist selgus, et sõltumata sellest, millises piirkonnas ettevõtte asub, sõltub ettevõtte juhtide rahulolu personaliga kõige enam konkreetsest personalirühmast – enam ollakse rahul juhtiv-, finants- ja insener-tehnilise personaliga, vähim ollakse rahul teenindajate, oskustöölise ja lihttöölisega.

Käesoleva töö andmeid analüüsides jõudis autor järeldusele, et kuna Eesti kolmes suhteliselt erinevas piirkonnas toimuvad tendentsid personalisituatsioonis on suhteliselt sarnased, siis arvatavasti valitseb suhteliselt samasugune olukord ka ülejäänud Eesti piirkondade ettevõtluses. Seda aga ei julge väita Tallinna kohta, sest sealne ettevõtlussituatsioon on mitmete allikate alusel hoopis erinev ülejäänud Eestist.

Autor leiab, et terves Eestis ettevõtluses valitsevate personalisuundumuste kindlaks tegemiseks oleks vaja lähiaastatel läbi viia sarnase meetodikaga uuringuid ka Eesti teistes piirkondades. Samuti oleks vajalik antud kolmes piirkonnas lähiaastatel korrata sama uuringut, et saaks vaadelda lähemalt kogu Eesti personali- ja tööjõusituatsioonis toimuvaid tendentse.

“Kolmas sektor ja tööhõive valitud Euroopa riikide näitel”

Rene Tammist

TÜ Sotsiaalteaduskond

Avaliku halduse ja sotsiaalpoliitika osakond

Avaliku halduse õppetool

Juhendaja PhD Tiina Randma

Tartu 2001

Töö eesmärk oli kolmanda sektori rolli uurimine tööhõive suurendamisel, mistarvis on töös avatud kolmanda sektori olemust, analüüsitud kolmanda sektori tööhõive kasvu ja uuritud kolmanda sektori tööturgu.

Töö käigus jõudis autor järeldusele, et kolmanda sektori tööturul võib eksisteerida positiivne seos kolmanda sektori poolt pakutavate heaoluteenuste kasvanud nõudluse, kapitali kättesaadavuse paranemise, kogukapitali suurenemise ja kolmanda sektori tööhõive kasvu vahel. Kinnitust ei leidnud otsene seos avaliku sektori kulutuste suurenemise ja kolmanda sektori tööhõive suurenemise vahel ning seos laenukapitali odavnemise ja kolmanda sektori tööhõive suurenemise vahel.

Tööjõu pakkumises võis autor täheldada naiste suurt mõju kolmanda sektori hõivele. Samuti

ka seda, et naiste kasvav roll heaoluteenuste tööhõives ja suurenenud osalise tööajaga töötamine mõjutavad kolmanda sektori tööhõivet

Töö käigus selgus, et kolmas sektor viib paljudes Euroopa riikides ellu erinevaid tööhõiveprogramme, mis suurendavad töötute konkurentsivõimet tööturul ja pakuvad ajutisi töövõimalusi.

Autor arvab, et oleks otstarbekas jätkata töötute integreerimist tööturule kolmanda sektori kaudu, sest sektor on suutnud tekitada arvestatava, isegi esmase tööturuga võrreldava ajutiste tööde turu ja leidnud originaalseid lahendusi töötute integreerimiseks tööturule.

“Psüühilise erivajadusega inimeste tööhõive võimalustest Tallinna näitel”

Katri Siemer

TÜ Sotsiaalteaduskond, Avaliku halduse ja sotsiaalpoliitika osakond,

Sotsiaalpoliitika õppetool

Juhendaja: Riina Kiik

Kaasjuhendaja: Reeli Sirotkina

Tartu 2001

Töö eesmärgiks on uurida psüühilise erivajadusega inimeste perspektiivi ja võimalusi avatud tööturul võrdse partnerina tavakodanikele.

Antakse ülevaade riigipoolsetest toetussüsteemide olemasolust ja uuritakse potentsiaalsete tööandjate rahulolu sellega ning nende motivatsiooni psüühilise erivajadusega inimeste tööle võtmisel.

Ülevaade hetkeseisust Eesti tööturul ning tutvustatakse puuetega inimeste tööhõivepoliitikat Eestis.

Uuringu läbiviimisel küsitleti Tallinna ja selle lähiümbruse ettevõtete personalijuhte.

Ühiskond on pööranud psüühilise erivajadusega inimeste tööhõive probleemidele üsna vähe tähelepanu ja see ei ole omane ainult Eestile.

Uurimuse käigus selgus:

- Tööandjad on põhimõtteliselt valmis psüühilise erivajadusega inimesi tööle palkama. Siiski kardetakse mitmesuguseid riske, mida erivajadusega inimese palkamine kaasa võib tuua nagu: inimene ei taga oma töös kvaliteeti ja toob kollektiivi destabiliseeriva õhkkonna.
- Tööandjad tunnevad puudust informatsioonist, mis tõstaks teadlikkust psüühilise erivajadusega inimeste probleemist. See aitaks hajutada ka hirme, mis tööandjal nende inimeste suhtes on tekkinud.
- Eelnev negatiivne kogemus psüühilise erivajadusega inimesega koos töötades on takistuseks ka teiste sama diagnoosiga töötajate palkamisel. Positiivset koostöötamise kogemust omavad ja üldse ilma kogemuseta tööandajad olid seevastu üsna alati erivajadusega inimeste palkamisel.
- Vaimse puudega töötajad on eelisolukorras psüühikahäiretega töötajate ees, sest neid peetakse turvaliseks ja stabiilseteks
- Tööandjaid ei motiveeri praegused tööandjatele kehtestatud seadustega ettenähtud soodustused puuetega inimesi tööle võtma. Leiti, et toetusi on vähe ja needki on liiga pealiskaudsed.
- Tööandjad ootavad riigi poolseid muudatusi, mis suurendaksid ettevõttele tehtavaid soodustusi, kui ta võtab tööle puudega inimese.

Peamine, et riik peaks aktiivsemalt sekkuma puuetega inimeste tööhõive korraldamisse, seda nii rahaliste toetuste suurendamisega kui seadusandlike aktidega.

Järeldusena leiti, et antud teemavaldkond on Eestis jäänud kõrvale ja vääriks kindlasti suuremat tähelepanu. Eestis on psüühilise erivajadusega inimesed töøjõuturul vähe esindatud, kuigi tööandjate poolne valmisolek neid tööle palgata on olemas.

Vajalik oleks tööandjale tehtavad seminarid, koolitused jms, mis tõstaks ettevõtjate teadlikkust psüühilise erivajadusega inimeste haigustest ja suhtlemisviisidest, sest teadmatus on eelkõige takistuseks psüühilise erivajadusega inimeste palkamisel.

“Töötute ja majanduslikult mitteaktiivsete isikute reintegreerimine töøjõuturule”

Raine Lepvalts

TÜ, Sotsiaalteaduskond, Avaliku halduse ja sotsiaalpoliitika osakond, Sotsiaalpoliitika õppetool

Juhendaja: Ph.D Dagmar Kutsar

Tartu 2001

Töö eesmärk on anda ülevaade töötute probleemidest töøjõuturule naasmisel, millised on nende hoiakud abivajajate suhtes ning esitada ettepanekud töötute reintegreerumiseks töøjõuturule.

Autor leiab, et töötu abiraha maksmine Eestis ei suurenda töötute arvu, sest abiraha on väga väike ja seda makstakse lühiajaliselt. Samuti on töötuna registreerimise nõuded piisavalt karmid.

Analüüsi tulemusena leiti:

- Madalama haridusega inimestel on risk jääda töötuks suurem.
- Pakutavatest töödest loobumise põhjused:

Töötutel on väga kõrged nõudmised ja ootused tööle; nende enda professionaalsed ja isiklikud omadused ei vasta tihti tööandja nõuetele. Ollakse alid pakutavaid töid tagasi lükkama, põhjustena: madal palk, vahetusega töö mittesobimine, elu- ja töökoha mittevastavus, halb tervis, raske ja pingeline töö.

- Liigne erialatruudus. Töökaotanu soovib leida täpselt oma erialale vastavat tööd ja selle mitteleidmisel eelistab sageli pigem olla töötu ja kasutada selle staatusega kaasnevaid hüvesid
- Passiivne osalemine koolitusel, töötud ei usu täiend- ja ümberõppe efektiivsusesse. Koolitust peetakse liiga lühiaegseks ning vähe praktiliseks, võib olla seotud ka madala enesehinnanguga – kardetakse, et ei saada hakkama ja/või ei leita pärast koolitusel osalemist sobivat tööd.
- Mida kauem on inimene tööturust eemal, seda väiksemaks on jäänud valmisolek tööleasumiseks ja usk tööleidmisesse.
- Töö otsimisel kasutatakse nii aktiivseid kui passiivseid teid. Paljud töötud on kasutanud isiklikku pöördumist võimaliku tööandja poole, samuti väljakujunenud kontaktide kasutamine. Riiklike tööhõiveametite abi töö leidmisel eriti kõrgelt ei hinnata.
- Töötute domineeriv mõtteviis – enam peaks aitama neid riik (abistama töökoha leidmisel, suurendama abiraha)
- Töötuse tekkepõhjus omistatakse pigem ühiskonnale kui inimesele endale

Autor leiab, et tulevikus peaks Eesti tööturupoliitika suurendama aktiivsete meetmete osatähtsust nagu: ümber- ja täiendõpe, noorte kutsesuunitlus, hädaabitööd, ettevõtluse

stimuleerimine, uute töökohtade loomine.

Töötuid tuleks rohkem motiveerida tööd otsima. Pikaajalisi ja madalama konkurentsivõimega töötuid ja mitteaktiivseid tuleks rohkem aktiveerida ning tekitada/taastada nendes tööharjumus ja eneseusaldus.

“Eestisest migratsiooni mõjutavate tegurite analüüs”

Rait Raal

TÜ, Majandusteaduskond, Rahvamajanduse Instituut, Välismajanduse õppetool

Juhendaja: dots. Raul Eamets

Tartu 2002

Üleminekuperioodi iseloomustab nii regionaalsete kui ka piirkondlike erinevuste süvenemine. Majanduse ümberstruktureerimisest on enam kasu saanud Põhja-Eesti, suured raskused valitsevad endistes põllumajandus- ja tööstuspiirkondades. Oluline on, et viimase kümne aasta jooksul on regionaalsed erinevused jätkuvalt kasvanud

Tööturul on võimalik regionaalseid erinevusi vähendada migratsiooniga. Sellisel juhul lahkuis vaba tööjõud madala tööjõu nõudlusega piirkondadest ja liiguks kõrgema nõudlusega piirkondadesse. Väheneksid regionaalsed erinevused nii palgatasemetes kui tööpuuduse määrades.

Ohutegur migratsiooni puhul – lahkujate kvalifikatsioon ja potentsiaal, sest inimeste ränne võib väljarännatava piirkonna arengut halvendada ja hoopis suurendada regionaalseid erinevusi.

Töös keskendutakse migratsiooni mõjutavate tegurite väljaselgitamisele ja nende mõju analüüsimisele. Vaadeldakse migratsiooni majandusteoreetilistest vaatepunktist; Analüüsitakse Eesti tööturu olukorda piirkondlikus lõikes; keskendutakse tööturu näitajates eksisteerivate erinevuste väljatoomisele Eesti piirkondades ning linna- ja maaelanike vahel.

Peamine eesmärk on uurida Eestisest migratsiooni mõjutavaid tegureid regionaalses lõikes, elukoha vahetamise võimalikku seotust tööturu seisundivahelise liikumisega.

Tööturu analüüsimisel tuginetakse Eesti Tööjõu Uuringute 1998 a. andmetele, sest antud andmebaasil on suurem valim ja pikem retrospektiivne periood võrreldes viimaste aastate andmetega. Töösse ei ole kaasatud palga ega palgakasvu muutujat kolimisotsust mõjutavate tegurite hulka. Palgaandmete kasutamine oleks valimi mahtu veelgi vähendanud ja raskendanud tulemusteni jõudmist.

Samuti on ebausaldusväärsed andmed inimeste sissetulekute kohta.

Analüüsi tulemusena:

- ❑ Eristusid piirkondadena Põhja- ja Lääne-Eesti, kus võrreldes teiste piirkondadega olid näitajad paremad.
Kõrgemad olid töötuse ja mitteaktiivsuse määrad Kirde-, Kesk- ja Lõuna-Eestis.
- ❑ Olulised erinevused samas piirkonnas elavate linna- ja maaelanike tööturu näitajate vahel.
Linnades olid kõrgemad hõive ja madalamad töötuse ja mitteaktiivsuse näitajad.
- ❑ Töökoha asukoha järgi suurenesid erinevused linna- ja maapiirkondade hõive ja töötuse määra vahel veelgi enam. Järeldus – töökohtade ebapiisavus maal.
- ❑ Töötute olulisemaks kolimist mõjutavaks teguriks oli muutus perekonnaseisus. Ebaoluliseks osutusid isikuspetsiifilised omadused.
- ❑ Maapiirkondades halvem tööturu olukord võrreldes linnadega. Linna kolivad kõrgema haridustasemega, parimas tööeas inimesed.

- Linnadest maapiirkondadesse kolijaid on vähe ja need enamuses eestlased.

“Laws and regulations in Estonia as a limitation for free development of the labour market”

Krista Jakobson

EBS, Juhtimise õppetool

Tallinn 2002

Töö käsitleb tööjõuturu teooriat personalijuhtimise seisukohalt. Antakse ülevaade Eesti tööjõuturust (sh palkade struktuur, sotsiaalsed garantiid jms.), Euroopa Liiduga liitumise mõjust Eesti tööjõuturule, soolise võrdõiguslikkuse küsimustest Eestis ja töösuhetest.

Kuidas seadused reguleerivad tööjõuturgu, lähemalt vaadeldud Töölepinguseadust, Töö- ja puhkeaja seadust, Puhkuseseadust, Palgaseadust, Kollektiivlepingu seadust ja Soolise võrdõiguslikkuse seadust.

Analüüsitakse personalijuhtide ja –töötajate seas läbiviidud süvaintervjuud. Uurimuses osales 10 inimest avalikust ja erasektorist.

Uurimuse tulemused:

- Koondamishüvitis? – pooled küsitlute arvasid, et see ei mõjuta nõudluse ja pakkumise kujunemist. Tegelikult aga mõjutab, kuivõrd ettevõtted üritavad leida võimalust koondamishüvitise maksmata jätmiseks.
- Kas ametikoha likvideerimine koondamise tõttu piirab tööjõu vaba kujunemist? – Pooled vastanutest avaldasid väite toetust, sest see piirab tööjõuturu nõudluse ja pakkumise vaba kujunemist.
- Kohakaaslus? – Pooled vastanutest arvasid, et ideaalis peaks see nõudlust suurendama, kuid realselt see nii ei ole. Põhjus: ettevõtted jaotavad ülesanded ümber olemasolevate töötajate vahel kuna nii on lihtsam. Ümberjaotuse probleemina tuuakse välja töömahu suurenemise ja palga taseme säilimise.
- Kindlate piirnõrmide kehtestamine ületunnitööle? – Enamus vastanud veendunud, et see mõjutab nõudlust tööturul. Piiravaks peeti ka alaealistele kehtestatud lubatud töötundide määra. Noori kaasataks hea meelega, kui neid saaks rakendada täiskoormusega st 8 tundi.
- Täiendav lapsepuhkus isadele ning puhkuse võtmise võimalus alla 10-aastaste laste vanematele neile sobival ajal? – Peeti tööjõuturu vaba kujunemist mõjutavaks teguriks, sest need võivad seada ettevõtted fakti ette (nt. lisapersonali palkamisel suvekuudel puhkuste ajal). Paneb ettevõtet uurima, kas palgataval inimesel on lapsi ja kui palju.
- Alampalk? – Peeti nõudlust kujundavaks teguriks tööjõuturul.
- Kollektiivleping? – Osad vastanutest ei osanud öelda, kas see on piiravaks tööjõuturu nõudluse ja pakkumise kujunemisel või mitte. Oli neid kes arvas, et osutub piiravaks olenevalt konkreetsetest lepingutingimustest.
- Soolise võrdõiguslikkuse seadus? – enamus ei pidanud vajalikuks. Nt. leiti, et sellega ei muutu naiste ja meeste võimalused võrdsemateks.
- Euroopa Liit? – Ilmnes, et paljudel vastanutel puudus piisav Euroopa Liidu alane

Teave ja ülevaade.

Uurimuse tulemusena, sidudes omavahel seadused ja tööjõuturu ning siis analüüsides nende mõju tööjõuturule, näitas personalijuhtide seas läbiviidud süvaintervjuude analüüs, et seadused piiravad nõudluse ja pakkumise kujunemist tööjõuturul (47% on veendumusel et

see nii on, 27% arvab et ei ole, 26% ei oska öelda)

Autori soovitus, et kehtivat seadusandlust tuleks muuta paindlikumaks. Nt jätta tööandjale rohkem vabadust töölepingu kehtivuse aja üle otsustamisel. Personalijuhtide seas tuleks läbi viia rohkem koolitusi, mis räägiksid Euroopa Liiduga liitumise mõjust Eesti seadusandlusele ja tööjõuturule.

Kutsehariduseteemalised magistritööd

"Astangu Toimetulekukeskus: puuetega inimeste rehabilitatsioon ja kutseõpe"

Maret Priske

Tallinna Pedagoogikaülikool, Sotsiaalteaduskond, Sotsiaaltöö osakond

Juhendaja: prof. Taimi Tulva

Tallinn 1998

Magistritöö põhieesmärgiks on puuetega noortele mõeldud kutseõppe- ja rehabilitatsioonikeskuse mudeli kirjeldamine ning sellesuunalise töö realiseerimine keskuse käivitamise, aga ka projektides osalemise kaudu, mis toetavad ATK-t komplekselt.

Autor püüab oma töös leida vastuseid järgmistele küsimustele:

- ☐ Milline on puuetega inimeste asend elanikkonna teiste abivajajate rühmade seas?
- ☐ Milline on puuetega inimeste seaduslik kaitse rahvusvahelisel ja riigi tasandil ja kuidas seadusi rakendatakse?
- ☐ Milliseid teenuseid vajavad puuetega noored?
- ☐ Kuidas korraldada puuetega inimeste kutseõpet ja rehabilitatsiooni, tagamaks igapäevases elus võimalikult iseseisvat või vähese abiga toimetulekut?
- ☐ Kas on võimalik integreerida puuetega inimesi Eesti ühiskonda, et tagada neile osalemine ühiskonnaelus?
- ☐ Kuidas Eesti tööturupoliitika arvestab puuetega inimeste vajadusi?
- ☐ Millised on ATK-e väljaarendamise perspektiivsed suunad?

"Kutsehariduse riikliku õppekava hindamise aluste väljatöötamine"

Leho Lilleorg

TTÜ, Humanitaarteaduskond

Juhendaja: prof. Väino Rajangu

Tallinn 1999

Uurimistöö eesmärk on töövõimelise elanikkonna ettevalmistamise parandamine ning olemasoleva koolitussüsteemi taseme tõstmine, kasutades teaduslikult põhjendatud õppekava hindamise aluseid.

Uurimistöö ülesanded on:

- ☐ Süstematiseerida kaasaegse õppekava üldpõhimõtted;
- ☐ Anda hinnang kutsealase koolituse olukorrale Eestis;
- ☐ Analüüsida üld- ja kutsehariduse komponentide vahekorda õppekavas;
- ☐ Üldistada kehtivate seadusandlike aktide seoseid riikliku kutsehariduse õppekava arendamise protsessiga;
- ☐ Üldistada suuremate välisprojektide kogemusi;
- ☐ Töötada välja kutsehariduse õppekavade võrdlemise ja hindamise alused.

“Soovituste väljatöötamine riikliku kvalifikatsioonisüsteemi loomiseks ja rakendamiseks Eestis”

Kalle Vana
TTÜ Humanitaarteaduskond
Haridusuuringute keskus
Hariduspoliitika õppetool
Juhendajad prof. Talvi Märja ja prof. Väino Rajangu
Tallinn 1999

Magistritöö eesmärk on soovitude väljatöötamine riikliku kvalifikatsioonisüsteemi loomiseks ja rakendamiseks Eestis. Sellest tulenevalt on töö ülesanneteks:

- ❑ Analüüsida soovitude aluseks olevaid teoreetilisi lähtekohti, taustinformatsiooni ja allikaid;
- ❑ Anda kultuurilise järjepidevuse tagamiseks ülevaade tööalase kompetentsuse ja tööjõu kvaliteedi tagamise ajaloost Eestis;
- ❑ Käsitleda ja analüüsida töö iseloomu muutustest põhjustatud muutusi töötajale esitatavates nõuetes;
- ❑ Üldistada tööd, tööoskusi ja nende mõõtmist käsitlevate rahvusvaheliste uuringute tulemusi;
- ❑ Käsitleda ja analüüsida kvalifikatsioonitunnistuste tunnustamist käsitlevaid Euroopa Liidu õigusakte ja ILO soovitusi ning võrrelda eri maade kvalifikatsioonisüsteeme.
- ❑ Esitada ettepanekud vastava mõistetesüsteemi korrastamiseks;
- ❑ Koostada soovitused riikliku kvalifikatsioonisüsteemi väljatöötamiseks ja rakendamiseks Eestis.

Magistritöö uudsus seisneb riikliku kvalifikatsioonisüsteemi loomiseks ja rakendamiseks vajalike teoreetiliste lähtekohtade ja kvalifikatsioonieksamite korralduslike põhimõtete väljatöötamises ja asjakohase taustinformatsiooni, mõistetesüsteemi ja mudelite esitamises.

Oma töö kuues peatükis käsitleb autor tööoskuste tagamise ajalugu Eestis, kirjeldab ja analüüsib töö ja tööoskustega seonduvaid mõisteid, nendevahelisi seoseid ja sellekohaseid ILO soovitusi. Ka käsitleb autor töömaailmas asetleidnud ja –leidvaid muutusi ja neist tulenevaid nõudmisi töötajate valmisolekutele ning sellekohaseid UNESCO ja teiste rahvusvaheliste institutsioonide seisukohti ja soovitusi. Tutvustab ja võrdleb muuhulgas mitmete rahvusvaheliste tööuuringute tulemusi, käsitleb töö ja psüühika seoseid, töö nõudlikkuse taseme määratlemise põhimõtteid ja meetodeid, kvalifikatsioonitunnistuste vastastikuse tunnustamisega seotud EL õigusakte ja soovitusi kvalifikatsioonitasemete määratlemisel ning tutvustab ja analüüsib eri maade riiklike kvalifikatsioonisüsteeme.

Kõigis peatükkides on läbivalt käsitletud kvalifikatsioonisüsteemi väljatöötamisel rakendatavaid organisatsioonilisi, korralduslikke ja metoodilisi aspekte.

“Turundusõppe moodul ja selle väljatöötamise ning rakendamise haridusteoreetilised ja pedagoogilised alused”

Sirje Rekkor
TPÜ, Kasvatusteaduste teaduskond, Kasvatusteaduse õppetool
Juhendaja: Jüri Orn
Tallinn 2000

Antud töö puhul on tegemist pedagoogilise arendusprojektiga, mis on suunatud kutseõppe

kaasajastamisele ja selle kvaliteedi parandamisele.

Antud töös käsitletakse:

- Turundusõppe mooduli väljatöötamise ja rakendamise haridusteoreetilisi ja pedagoogilisi aluseid
- Turundusõppe moodulit j metoodilisi nõuandeid selle rakendamiseks
- Turundusõppele vastav õpilase õpperaamat

Projekti kuulub ka toitlustus- ja majutusteeninduse valdkonna riiklik õppekava.

“Hariduse mõju palkade ebavõrdsuse muutumisele Eestis”

Dissertatsioon magister artium kraadi taotlemiseks majandusteaduses

Riia Arukaevu

TÜ Majandusteaduskond

Rahvamajanduse instituut

Ökonomeetria õppetool

Juhendaja prof. Tiiu Paas; lektor Raul Eamets

Tartu 2001

Töö eesmärgiks on selgitada, kas on võimalik siduda Eestis toimunud muutusi palkade ebavõrdsuses haridusega. Ajaliselt on võrreldud 1998. aasta turumajanduse keskkonda 1989. aasta plaanimajanduse omaga. Sisuliselt on töös püstitatav hüpotees järgmine: haridust on võimalik siduda muutustega palkade ebavõrdsuses vaatlusaluseid ajamomente silmas pidades. Palgana tuleb mõista töötasu, mis hõlmab nii aja- kui tükitööpalkade kõrval ka eri liiki lisatasusid.

Töö eesmärgist lähtudes on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

- Tuua välja inimkapitaliteooria seisukohad ja keskenduda detailsemalt hariduse seosele teenitava palgaga nimetatud teooria raames;
- Kõrvutada inimkapitaliteooriat teiste lähenemistega palkade erinevuste põhjendamisel;
- Tuua välja palkade ebavõrdsuse (erinevuste mõõtmisviisid);
- Analüüsida Eesti andmetel muutusi palkade ebavõrdsuses seonduvalt hariduse väärtustamisega tööturul.

“Koolitusvajaduse prognoosimise põhimõtted eesti kutseharidussüsteemis”

Marge Kõiva

TTÜ, Humanitaarteaduskond

Humanitaar- ja sotsiaalteaduste instituut

Haldusjuhtimise õppetool

Juhendaja prof. Olav Aarna

Tallinn 2001

Käesoleva töö eesmärk ongi uurida koolitusvajaduse prognoosimise võimalikkust ja vajalikkust, analüüsida koolituse planeerimiseks vajalikke faktoreid ning nende alusel töötada välja põhimõtted Eesti kutseharidussüsteemi jaoks.

Antud eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised ülesanded:

- Anda ülevaade koolituse korraldamist reguleerivatest seadustest ja õigusaktidest;

- ❑ Selgitada koolituse planeerimise põhimõtteid tänases Eestis erinevatel haridustasemetel ja uurida teiste riikide analoogseid kogemusi, lisaks anda ajalooline ülevaade koolituse korraldamise protsessist;
- ❑ Analüüsida koolituse planeerimise ja inimvara arendamise teoreetilisi aluseid, käsitledes selleks nii planeerimisprotsessi iseärasusi kui inimvara arendamise erinevaid printsiipe;
- ❑ Hinnata koolitusvajaduse prognoosimisel olulisi kriteeriumi, eelkõige erinevate huvigruppide vajadusi kuid ka selliseid koolitust mõjutavaid tegureid nagu koolituse sisu, tööprotsessi integreerumine ning tööhõivepoliitika;
- ❑ Selgitada erinevate tasandite koostöö vajalikkust ning analüüsida sotsiaalsete partnerite koolitusprotsessi kaasamise võimalikkust ja nende huvitatust kogu protsessi vastu.

Oma töös on autor jõudnud järeldusele, et koolituse eesmärk laiemas mõttes ei ole üksnes valmistada ette noori tööturule minekuks. Koolitus peab eelkõige aitama arendada personaalseid oskusi ja võimaldama noorel sobituda ühiskonda.

“Eestis haridusse tehtavate investeeringute tootlikkuse uurimine”

Silja Kimmel

TTÜ Majandusteaduskond

Territoriaalmajanduse Instituut

Avaliku sektori ökonomika õppetool

Juhendaja professor Alari Purju; professor Olav Aarna

Tallinn 2001

Käesoleva magistritöö eesmärgiks on leida metoodika, mille alusel on võimalik hinnata Eestis haridusse tehtavate investeeringute tootlikkust makromajanduse tasemel.

Antud uurimistöö eesmärgiks on:

analüüsida majandusteadlaste poolt väljatöötatud ja kasutatavaid metoodikaid selleks, et leida, kuidas korrektselt mõõta Eestis haridusse tehtavate investeeringute tootlikkust makromajanduse tasemel.

Hinnata kasutatavate metoodikate alusel Eestis haridusse tehtavate investeeringute üldist olukorda

Käesolevas uurimistöös on välja toodud erinevad lähenemised investeeringute tootlikkuse hindamiseks selleks, et leida enam tunnustust leidnud ning rakendatav lähenemine mõõtmaks Eestis haridusse tehtavate investeeringute tootlikkust.

“Eesti kutseõppeasutuste tulemuslikkuse hindamise kriteeriumide väljatöötamine”

Janne Parri

TTÜ, Humanitaarteaduskond, Haridusuuringute keskus, Hariduspoliitika õppetool

Juhendaja: prof. Väino Rajangu

Tallinn 2001

Antud töö eesmärk on välja töötada kutseõppeasutuste sisehindamisküsimustik, koostada kutseõppeasutuste tegevuse tulemuslikkuse hindamise välishindamisraamistik ning hindamistegevuse läbiviimiseks protseduurireeglid.

Analüüsitakse rahvusvaheliste kõrgemate kontrollorganite üldistatud kogemust standardite ja protseduuride rakendamisel ning kohandada neid Eesti oludele.

Koostati soovituslikud sise- ja välishindamise kriteeriumid ning antakse ülevaade Eesti kutseõppeasutuste hindamisega seotud probleemidest ja põhjustest.

Töös kasutatakse teaduslike meetoditena analüüsi, võrdluse ja statistika meetodeid.

Käesoleva tööga pandi alus kutseõppeasutuste sisehindamise rakendamisele, välja töötati välishindamise kriteeriumid ja indikaatorid riikliku välishindamissüsteemi käivitamiseks ning hindamistegevuse kõrge kvaliteedi tagamiseks protseduurireeglid.

Tööturuteemalised magistritööd

"Tööpuudus ja tööturupoliitika Eesti Vabariigis"

Liia Rikson

TTÜ, Majandusteaduskond, Käitismajanduse Instituut, Tööteaduse õppetool

Juhendaja: aseprof. Eedo Kalle

Tallinn 1996

Töö peamiseks eesmärgiks on seatud Eesti tööturu hetkesituatsiooni kompaktne käsitlemine ning ettepanekute tegemine edasiseks tööks.

Viimaste aastate jooksul on tööpuudus kujunenud Eesti Vabariigis üheks sotsiaalmajanduslikuks põhiprobleemiks. Seetõttu on üles kerkinud küsimused tööpuuduse põhjuste, ulatuse, mõõtmise ja Eesti tööturupoliitika kohta.

Töös ongi vaadeldud eelpoolmainitud probleeme, püütud anda neile hinnang ning otsitud võimalikke lahendusvariante. Käsitletud on ka tööturupoliitikat.

Töö esimeses peatükis on käsitletud tööpuuduse teoreetilis-metodoloogilisi probleeme: töötumääratlust Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni soovitude alusel ja Eestis, tööpuuduse liike ja mõõtmist. Uurimistöö teises peatükis on välja toodud Eesti tööpuuduse kujunemine ja selle põhjused. Uurimistöö kolmas peatükk käsitleb Eesti tööhõivepoliitika eesmärgi ja suundi, tööturupoliitika finantseerimist.

"Naised muutuval tööturul: Eesti naiste olukord ja probleemid"

Siiri Lahe

TTÜ, Humanitaar- ja Sotsiaalteaduste Instituut, Majandussotsioloogia õppetool

Juhendaja: prof. Marje Pavelson

Tallinn 1997

Vaata lisa 5.

"Koolitus ja toimetulek tööturul"

Mai Luuk

TTÜ, Humanitaarteaduskond, Humanitaar- ja sotsiaalteaduste instituut, Haldusjuhtimise õppetool

Juhendaja: prof. Marje Pavelson

Tallinn 1999

Töö eesmärgiks oli analüüsida teise taseme hariduse omandanute (üldkesk- ja kutseharidusega) inimeste toimetulekut tööturul. Lisaks sellele on omaette eesmärgiks uurida Eestis rakendatavaid toimetulekumehhanisme, mis abistavad töötajaid jäänud isikutel oma tööturualast konkurentsivõimet tõsta.

"Evaluation of Labour Market Performance and Policies"

“Tööturu ja tööturumeetmete mõju hindamine”

Peeter Ugand

Eesti Kõrgem Kommertsikool, Rahvusvahelise ärijuhtimise magistriprogramm

Juhendaja: prof. E. Listra

Tallinn 1999

Töös on tähelepanu suunatud peamiselt tööturu ja tööturumeetmete hindamisele ja nende mõju käesolevale tööturu situatsioonile Eestis.

Käesolevas magistritöös on tööturu näitajaid defineeritud kui tööhõive ja tööpuuduse parameetrite kompleksi ja neile vastavaid näitajaid/indikaatoreid (tööhõive ja tööpuuduse määrad, tööhõive kasv jne).

Töö üldine eesmärk on teha analüüs, mis oleks kasulik Eesti tööturupoliitika planeerimisele ja strateegiatele.

Kitsam eesmärk on analüüsida Eesti tööturu käesolevaid strateegiaid, võrreldes neid Euroopa Liidu liikmesriikides kasutatavate meetmetega.

Küsimus, millele püütakse vastust leida on, milline peaks olema Eesti tööturupoliitika ja milliste tööturumeetmete rakendamine võiks olla kõige otstarbekam. Töö hõlmab perioodi 1990 - 1998.

"Tööpuudus Eestis ja selle piirkondlikud erinevused"

Ülle Marksoo

TÜ Geograafia Instituut

Juhendaja: emeriitprof. Ann Marksoo

Tartu 2000

Töö eesmärgiks on süstematiseerida tööpuuduse uurimistulemusi taasiseseisvunud Eestis 1990. aastatel ja aidata kaasa piirkondliku tööturupoliitika arendamisele.

Antud eesmärgi saavutamiseks on töö järgmised ülesanded:

- Selgitada tööpuuduse mõõtmise rahvusvahelisi meetodeid, mis on vajalikud tööturust adekvaatse pildi saamiseks ja Eestis kasutusel olevate kahesuguste tööpuuduse näitajate õigeks tõlgendamiseks;
- Kokkuvõtlikult iseloomustada Eesti tööturul 1990. aastatel asetleidnud peamisi muutusi ja tuua välja tööpuuduse kui uue nähtuse tekkepõhjused, anda ülevaade tööturu põhiindikaatorite dünaamikast;
- Analüüsida tööpuudust maakonna tasandil, kasutades selleks nii tööjõu-uuringute kui registreeritud töötuse andmestikku. Põhjendada ük
- Üksikasjalisema regionaalse statistika juurutamise vajalikkust;
- Anda regionaalne ülevaade tööpuuduse sotsiaalmajanduslikest tagajärgedest ja tuua välja kriisipiirkonnad, kus tööpuudus, sh pikaajaline tööpuudus on kõige suurem.

“Nägemispuudega inimeste tööhõivest Eestis”

Monica Lõvi

TÜ, Sotsiaalteaduskond, Avaliku halduse ja sotsiaalpoliitika osakond

Juhendaja: knd Jüri Kõre

Tartu 2001

Töö aluseks on empiiriline uuring, mis viidi läbi nägemispuudega inimeste tööhõive alase olukorra ning tööhõivet mõjutavate tegurite analüüsina. Kasutati kvalitatiivset uurimismetoodikat.

Uurimuses osales 36 nägemispuudega inimest, valim jagunes kolmeks alarühmaks:

*vabal tööturul hõivatud nägemispuudega inimesed

*invaettevõttes töötavad nägemispuudelised

*tööga hõivamata nägemispuudelised

Töö eesmärk on nägemispuudega inimeste tööeluga seonduva probleemistiku analüüsimine saamaks alus nägemispuudeliste tööalast koolitust ja tööhõivelisust toetavate tegevuste alustamiseks ja elluviimiseks.

Töös käsitletakse puuetega inimeste tööhõive üldisemaid küsimusi ja seejärel antakse ülevaade nägemispuudega seonduvatest küsimustest.

Analüüsitakse ka nägemispuudega inimeste tööhõivet mõjutavaid võimalikke tegureid.

“Majanduslik seisund ja indiviidi heaolu: töötus kui heaolu riskitegur elutingimuste uurimuse näitel”

Meeli Murasov

TÜ, Sotsiaalteaduskond, Sotsioloogia osakond

Juhendaja: Ph.D Dagmar Kutsar

Tartu 2001

Magistritööd võib pidada järjeks autori kahe aasta tagusele uurimusele “Tööpuuduse individuaalne hind”. Käesolevas uurimuses käsitletakse teemat süvendatult, kaasatud on lisaks töötutele ka muud majandusliku seisundi grupid.

Antud töö eesmärk on analüüsida töötuse mõju indiviidi heaolule. Töötute heaolutaseme hindamise aluseks on võrdlus hõivatute ja mitteaktiivse grupiga. See võrdlus võimaldab teha järeldusi selle kohta, milline on olnud töökaotuse mõju indiviidile ning prognoosida, milline võiks olla majandusliku seisundi muutuse mõju.

Samuti hinnatakse heaoluressursse, seda seetõttu et teada saada töötute tööturule naasmise võimalusi.

Ülevaade antakse kaasaegsetest heaolukontseptsioonidest, käsitletakse töö kui heaoluressursi tähendust, vaadeldakse töötuse ja indiviidi heaolu seoseid käsitlevate uurimuste suundasid, tööjõuturul toimunud muutustest siireperioodil.

Samuti kirjeldatakse uurimuse teoreetilisi lähtekohti ja heaolu mõõtmise metoodikat, püstitatakse hüpoteesid ning esitatakse valimi ja analüüsimeetodite kirjeldus.

Vaadeldakse ka:

- Majandusliku seisundi ja indiviidi heaoluressursside vahelist seost teiste sotsiaaldemograafiliste tunnuste taustal.
- Heaoluressursside taset mõjutavaid tegureid tööturupositsioonide lõikes

“Tööjõukulude mõju tööjõu nõudlusele Eesti töötleva tööstuse ettevõtete näitel”

Janno Järve

Dissertatsioon magister artium kraadi taotlemiseks majandusteaduses, Nr. 63

TÜ, Majandusteaduskond, Rahvamajanduse instituut, Majandusteooria õppetool

Juhendaja: dotsent Raul Eamets

Tartu 2002

Uurimuse eesmärk on hinnata tööjõukulude mõju tööjõu nõudlusele Eesti töötlevas tööstuses ja pakkuda välja meetmeid tööjõu nõudluse stimuleerimiseks tööjõukulude vähendamise kaudu.

Lähemalt:

- Tutvustatakse dünaamilise tööjõu nõudluse mudeli teoreetilist tausta
- Tutvustatakse empiirilisi uuringuid tööjõukuludest ja nende mõjust tööjõuturule
- Koostatakse empiiriliselt hinnatav dünaamiline tööjõu nõudluse mudel
- Hinnatakse tööjõu käibekulude suurust Eesti töötlevas tööstuses
- Hinnatakse tööjõu nõudluse jooksvate tööjõukulude elastsust Eesti töötlevas tööstuses
- Hinnatakse Eestis töötajate koondamise seadusandluse rangust võrreldes teiste riikidega
- Pakutakse välja majanduspoliitilisi meetmeid tööjõu nõudluse stimuleerimiseks mikrotasandil

Lähemalt keskendub antud uurimustöö ainult dünaamilise tööjõu nõudluse käsitlemisele ja jätab kõrvale tööjõu staatilised käsitlused.

Esmalt tutvustatakse dünaamilise tööjõu nõudluse teoreetilist käsitlemist, et selgitada seoseid tööjõu nõudluse ja erinevate tööjõu kulukomponentide vahel. Antakse baas analüüsi tulemuste võrdlemiseks teistes riikides tehtud uuringutega ning tutvustatakse empiirilisi uuringuid käibekulude mõjust tööturule. Samuti käsitletakse mõju tööturule.

Lõpuks püstitatakse dünaamiline tööjõu nõudluse mudel ja hinnatakse seda Eesti töötleva tööstuse andmetel.

“Tööpuudus ja tööjõu mobiilsus Eestis: analüüs kestvusmodelite abil”

Marit Rõõm

Dissertatsioon magister artium kraadi taotlemiseks majandusteaduses, Nr. 66

TÜ, Majandusteaduskond, Rahvamajanduse instituut

Juhendaja: dotsent Raul Eamets, dotsent Toomas Raus

Tartu 2002

Antud töös analüüsitakse tööpuuduse ja mobiilsuse seoseid.

Töö eesmärk on analüüsida kestvusmodelite abil tööpuudust, tööjõu mobiilsust ja nende vahelisi seoseid Eestis ajavahemikus esimene kvartal 1997 – teine kvartal 2000.

Täpsemalt uuritakse:

- Tutvustatakse töös kasutatavat tööjõu liikumise analüüsi metoodikat: kestvusmudeleid ja neile majandusteoreetiliseks baasiks olevaid otsimismudeleid.
- Uuritakse tööpuudust, mobiilsust ja nende vahelist seost andmete esmase analüüsi abil, analüüsides töötaks jäämist arvu, töötuse ja hõive kestust ning tööjõuvooge.
- Hinnatakse kestvusmudeleid, mis kirjeldavad tööjõu töötusest hõivesse, hõivest töötusesse ja töökohalt töökohale liikumist.

Lühidalt tulemused:

1. Leiti, et tööpuuduse kasv vaatlusaluse perioodi jooksul on tingitud nii pikaajaliselt töötute osakaalu kasvust kogu töötute hulgas kui ka töötutuks jääjate arvu suurenemisest, mis mõlemad on seotud tööjõunõudluse vähenemisega.
2. Töötuse kestuse üheks mõjuteguriks on vanus. Suured erinevused pikaajaliste töötusperioodide osakaalus on ka regioonide, rahvuse ja haridustaseme lõikes.
3. Töötusest hõivesse liikumise riskimäär on seda kõrgem, mida kõrgem on haridustase ning see on kõrgem eestlastest Harju maakonna elanikel.
4. Hõivest töötusesse liikumise risk on suur Ida-Virumaa elanikel, mitte-eestlastest Harjumaa elanikel, põhi- ja kutseharidusega inimestel ja sekundaarsektoris hõivatutel. Risk on madal naistel ning kõrg- ja keskeriharidusega inimestel.
5. Töökohalt otse teisele töökohale liikumise risk on suur Harju maakonnas elavatel eestlastel, kõrg- ja kutseharidusega inimestel (tingitud majandustegevuse koondumisest Harju maakonda). Väike risk on naistel, vanemas eagrupis, Ida-Virumaa elanikel, baas- ja keskeriharidusega inimestel (nendel seotud spetsiifilisest kvalifikatsioonist).
6. Majanduslanguse perioodil osutusid kõige ebastabiilsemaks töökohad sekundaarsektoris, mis omane väikesele avatud majandusega riigile.
7. Madala tööpuudusega ja kõrge tööjõu mobiilsusega on kõrgharidusega inimesed ja eestlastest Harjumaa elanikke. Nimetatud tööjõugruppides on aga kõrge tööpuudus.

“Eesti tööjõurände tulevikuproгноosid Euroopa Liiduga ühinemisel”

Krsitiina Härms

TTÜ, Humanitaarteaduskond, Humanitaar- ja Sotsiaalteaduste Instituut

Juhendaja: professor, filosoofiakandidaat Ülo Kaevats

Tallinn 2003

Magistritöö eesmärk on uurida tööjõu rännet Eesti liitumisel Euroopa Liiduga. Töös antakse ülevaade Eesti ja Euroopa Liidu töötajate vaba liikumist puudutavast seadusandlusest ning prognoositakse eesti töötajate rändesuundi ja rändehulki peale Eesti ühinemist Euroopa Liiduga, võttes seejuures arvesse eestlaste rändeid lähiminevikus ja läbi-viidud erinevaid küsitlusi ning avalike uurimistööde tulemusi.

Töös keskendutakse peamiselt töötajate vaba liikumise põhimõttele ja selle realiseerumisele, jättes uurimise alt välja kodanikuõiguste ja sotsiaalkindlustuse aspektid ning töös ei käsitleta põhjalikumalt ka kutsequalifikatsioonide vastastikuse tunnustamise regulatsioone.

Autor annab ülevaate erinevatest migratsiooniteooriatest ning EL kodanike ja eestlaste rändamise harjumustest ning EL ja Eesti õigusaktidest, mis puudutavad antud teemat ja valdkonda.

Töös keskendutakse ka eesti ja EL liitumisläbirääkimiste tulemuste analüüsimisele töötajate vaba liikumise valdkonnas ning tulevikuproгноoside tegemisele.

“Eesti riiklike tööturuinstitutsioonide ettevalmistamine Euroopa Liidu tööhõivestrateegia rakendamiseks”

Pille Rebane

TTÜ, Humanitaarteaduskond, Haridusuuringute keskus

Juhendajad: professor majandusteaduse doktor Väino Rajangu

Inimgeograafia magister Ülle Marksoo

Tallinn 2003

Magistritöö eesmärgiks on analüüsida Eesti riiklike tööturuasutuste, s.o. Sotsiaalministeeriumi, Tööturuameti ja tööhõiveametite töökorraldust, hinnata nende valmisolekut Euroopa Liidu tööhõivestrateegia ellrakendamiseks ning teha ettepanekuid nende töö efektiivsemaks muutmiseks..

Töös on püstitatud hüpotees, et Eesti tööturuasutuste ülesehitus ja ülesannete jaotus võimaldab põhimõtteliselt rakendada Euroopa Liidu tööhõivestrateegiat, kuid erinevate organisatsioonide ülesanded ja vastutus vajavad täpsustamist ja korrigeerimist.

Autor on rakendanud põhiliste meetoditena dokumendianalüüsi ja küsitlust.

Magistritöö tulemusi ning selles tehtud järeldusi ja ettepanekuid on arvesse võetud Sotsiaalministeeriumi juhtimisel alustatud tööturumeetmete kontseptsiooni väljatöötamisel, mille kohaselt vaadatakse 2004. aasta maiks üle tööturuteenuste osutamine ja tööturupoliitika ellurakendamine ning kaasajastatakse vastavad seadusandlikud aktid ning tööturuasutuste töökorraldus. Lisaks on magistritöös tehtud järeldusi ja ettepanekuid võetud aluseks tööhõive ühishinnangu 2002. aasta aruande koostamisel.

“Sotsiaalpartnerite kaasamise võimalikkusest regionaalsetesse tööturu otsustusprotsessidesse”

Alice Lugna

TTÜ, Humanitaarteaduskond, Hunaitaar- ja sotsiaalteaduste Instituut

Juhendaja: professor PhD Sulev Mäeltsemees

Tallinn 2003

Töö eesmärgiks on analüüsida põhjusi, miks olukord Eesti tööturul ei ole soodustanud tööhõivenõukogude töö käivitamist ning välja selgitada, millises ulatuses on võimalik kaasta sotsiaalpartnereid regionaalsetesse tööturu otsustusprotsessidesse Eestis ja kuidas sotsiaalpartnerite kaasamine aitab kaasa tööturu otsustusprotsessidele. Töö eesmärgi piiritlemiseks käsitletakse regionaalsete tööturu peaotsustajatena eeltoodud põhjustel just tööhõiveameteid ning peamise institutsioonina sotsiaalpartnerite kaasamiseks käsitletakse tööhõivenõukogu.

Töös on analüüsitud vajalikku teoreetilist ja rahvusvahelist tausta, võttes eelduseks Eesti liitumise EL'ga, samuti on analüüsitud Eesti sotsiaalpartnerite olemust ning nende kaastaust riigi tasandi otsustusprotsessidesse. Viimases peatükis keskendub autor regionaaltasandi tööturu otsustusprotsesside analüüsile ning sotsiaalpartnerite kaasamise võimalikkusele.

Töö tulemusena on autor töötnud välja uue kontseptsiooni sotsiaalpartnerite kaasamiseks regionaalsetesse tööturu otsustusprotsessidesse ehk tööhõiveametite tegevusse ning teinud ettepaneku ka riikliku üldkoordinatsiooni tagamiseks moodustada riiklik tööhõivenõukogu Tööturuameti juurde.

Tööturuteemalised doktoritööd

“Tööturu ümberpaiknemise probleemid üleminekuperioodil. Tööturu tasakaalu ja tööpoliitika küsimused Eesti näitel”

“Reallocation Of Labour During Transition. Disequilibrium And Policy Issues. The Case Of Estonia”

Doktoritöö

Raul Eamets

TÜ Majandusteaduskond

Tartu 2001

Käesoleva töö põhieesmärgiks on Eesti tööturu paindlikkuse tõestamine ja suhteliselt madala tööpuuduse taseme põhjuste esiletoomine.

Töö tugines põhihüpoteesile, et võrreldes teiste siirderiikidega on Eesti tööturg väga paindlik. Just paindlikkus on võtmeteguriks, mõistmaks tööturu kiiret ümberstruktureerumist Eestis.

Vaata lisa 6.

Täiskasvanute Koolituse Assotsiatsioon Eestis - ANDRAS

Tegeleb täiskasvanukoolitusega seotud uuringute ja nõustamisega. Eesmärgid on analüüsida ja defineerida koolituse vajadusi, toetada regionaalarengut ja valmistada ette regionaalseid arengukavasid, hinnata koolituse efektiivsust jne.

ANDRAS korraldab igal aastal muu hulgas ka uurimusprojektide võistluse. Võistluse tulemused on esitatud Täiskasvanute hariduse nõukogule, kes otsustab, millist tööd kui suure summa ulatuses on võimalik riigieelarvest toetada.

"Eesti elanikkond tööturul"

Ulatuslikumaks ANDRASE poolt läbiviidud uuringuks oli *Eesti elanikkond tööjõuturul*. Antud uuringu puhul püstitati hüpotees, et Eesti elanikkonna tööalane, sh eriti ametialane ettevalmistus pole piisav edukaks konkureerimiseks tööjõuturul. Selle tõestuseks püüti leida vastused järgmistele küsimustele:

- mil määral tööandja poolt esitatavad nõuded ning ootused töövõtjale on vastavuses töövõtjategeliku potentsiaaliga?
- kas ja kui võrd adekvaatselt reflekteerivad täiskasvanutekoolitajad tööjõuturu nõudmistest tulenevat elanikkonna koolitusvajadust? Millise hinnangu annavad täiskasvanukoolitajad tööalasele koolitusele Eesti täiskasvanukoolituses?
- millised on täiskasvanukoolituse olud Eesti Vabariigis? Millised on tööalase hariduse omandamise tegelikud võimalused Eesti täiskasvanukoolituses?
- kuidas hinnatakse koolituse tarbijate, s.o. tööealise elanikkonna poolt täiskasvanukoolituses pakutavat oma koolitusvajaduse rahuldamisest lähtuvalt?

Uuringu tulemused peaksid aitama tulevikus lahendada järgmisi probleeme:

- haridusvõrgu ümberkorraldamine selliselt, et iga kooli lõpetaja suudaks mingis kohas ja mingil tasemel rakenduda (leida tööd);
- täiskasvanute haridussüsteemi väljaarendamine, kindlustamaks tingimused igale täiskasvanule oma haridustee jätkamiseks terve elu vältel;
- sellise töötute koolitussüsteemi loomine, mis võimaldaks kursustel käijatel omandada teadmisi ja oskusi ning saavutada kindlustunde, leidmaks oma koht tänases Eesti ühiskonnas.

ANDRAS on osalenud ka rahvusvahelistes uuringutes. Märkimist väärib ANDRASE osalemine aastatel 1993-1995 16-s Euroopa riigis läbi viidud võrdlusuuringus Euro-Delphi: Täiskasvanuhariduse eesmärgid ja poliitika Euroopas 1995.

Nimetatud uuringu eesmärgiks oli välja selgitada täiskasvanute haridusvajadused 1990-ndatel aastatel Euroopas, mida peaks "haridusturg" pakkuma ning mida tuleks teha, et haridusvajadus ja koolitusturg paremini ühilduksid - millist poliitikat peaks arendama riik, millist omavalitsus, millist (era)ettevõtja? Lõppjärgus on uuringu teise etapp, mille eesmärgiks oli välja selgitada, mida arvavad koolitavad täiskasvanute haridusvajadusest, täiskasvanuhariduse panusest oluliste probleemide lahendamisel ühiskonnas, vajadustest ja võimalustest hariduspoliitika kujundamisel.

Koolitusfirmade/koolitajate uuring. Aruanne

Tellija: Haridusministeerium koostöös EKTK Andras'ga
Tallinn 2001

Antud täiskasvanuharidust puudutav uuring teostati perioodil oktoober 2000 – jaanuar 2001. Uuringu eesmärk oli pakkuda pakkumisepoolse turusituatsiooni analüüs täiskasvanute täienduskoolituse vallas. Selgitada välja koolitajate hinnangud, mis seotud koolituse nõudluse ja pakkumise probleemidega ning seni rakendatud koolitusturu regulatsioonimehhanismidega ja nende vajalikkusega.

Uuringusse kaasati kolm sihtgruppi: koolitusfirmad/füüsilisest isikust ettevõtjad, õppeastutused ja vabahariduskoolid.

Uuring koosneb:

Koolitusfirmade ja koolitusasutuste (56 kutseõppeasutust/kõrgkooli, 47 vabaharidusekooli) kaardistus täiskasvanute täiendkoolituse osas, läbi viiduna telefoniintervjuude käigus. Küsitleti 167 suurema käibega koolituse pakkuja äriühingut.

Süvaintervjuud koolitusfirmade ja –asutuste juhtidega ja FIE-dega.

Fookusgrupid ja intervjuud koolitajate/lektoritega ning nende firmade puhul, kus kasutatakse koolituseks ainult väljastpoolt palatud lektoreid, koolituse organiseerijatega – antud koolitusvaldkonna juhtidega. Viidi läbi 2 minigruppi ja 8 lisaintervjuud.

Käsitletakse ka koolitajate koolituse teemat ja seda uuringu kvalitatiivse poole põhjal. Ülevaade sisaldab metoodika kirjeldust ja tulemusi. Lisana ka ankeet ja joonised.

Tulemused olid järgmised:

* 2000. aasta oktoobri lõpu seisuga on koolitus põhitegevusalaks 387 äriühingule ja 51 füüsilisest isikust ettevõtjale. Koolitus on lisategevusena veel 1605 äriühingul. Koolituse alane konkurents on tugev, kuid oma positsiooni tunnetamine ebakindel, mistõttu kolmandik firmadest ei soostunud avaldama oma firma ega koolituse käivet.

1999. aastal pakkusid kutseõppeasutused ja vabahariduskoolid täiskasvanutele koolitust väikeses mahus.

* Täiendkoolituse pakkumisel toetutakse põhiosas väljastpoolt palgatud letoritele: praktikutele, kõrgkoolide õppejõududele ja füüsilisest isikust ettevõtjatele. See võimaldab pakkuda tipptasemel ning praktikat hästi tundvate spetsialistide koolitust ka väikefirmadel.

* Suur konkurents valitseb koolituse pakkumisel maksjõulisele sihtgrupile ja seda firmade gruppis. Konkureerimine toimub juhtide/spetsialistide koolitamisel põhiliselt Tallinna ja Tartu piirkonnas. Firmed pakuvad kutseõppeasutustega kõrvuti täiendkoolitust ka nende kutsealade osas ning piirkondades, kus nõudlus on suurem või stabiilne (teenindus, ehitus, keevitajad, tervishoid). Paljud koolitaja on oma teenuste pakkumisel keskendunud püsiklientidele. Väljaspool suurlinna pakuvad täiskasvanute täiendkoolitust peamiselt kutseõppeasutused ja vabahariduskoolid.

* Koolituse nõudlus sõltub esmajoones potentsiaalsete koolitatavate majanduslikest võimalustest. Kättesaadavamaks aitaks koolitust muuta riigi poolne toetus

nendele, kes ise koolituse eest maksta ei suuda.

Nõudluse kasvu mõjutab peamiselt koolitusharjumuste tekkimine ja edu tunnetamine selle läbi.

Väiksema sissetulekuga elanike gruppidele on võimalik täienduskoolitust pakkuda ka kaugõppekursustena.

* Töötutele koolituse pakkumine nõuab põhjalikumat süvaanalüüsi, mis tähendab riikliku tööturu- ja haridusnõudluse prognoosi koostamist.

* Ärikoolituse pakkujad on pidevõppe/elukestva õppe vajalikkuses suutnud veenda juhtivtöötajaid. Tähtis on koolitajate tihedam koostöö oma koolitusvaldkonna kui piirkonna ettevõtete ning omavalitsusasutustega.

Õppeasutused ja vabahariduskoolid vajavad sihtrühmani jõudmiseks täiendkoolitust reklaami, müügi, projektijuhtimise ja andragoogika ning koolitusosal toimuvate uuenduste osas.

Oodatud on ka täienduskoolitus virtuaalõppe metoodika ja tehnilise toe osas.

* Leiti, et regulatsioon koolituslubade näol on vajalik, tagamaks kvaliteetset koolitust. Uuringu sooritamise ajal, 2001. aastal kehtinud koolituslubade väljaandmise kord õppekavade alusel pikaks perioodiks – leiti, et see täienduskoolituse kvaliteeti ei garanteeri (vahetuvad lektorid, õppekava sisu on alal toimuvat ja klientide vajadusi arvestades muutuv, koolitus toimub üüritud ruumides, õppekavade hindamine toimub liialt formaalsetest kriteeriumidest lähtuvalt), samuti õppekavale väljastatud koolitusluba käsitletakse kui koolitajale väljastatud luba. Sellise koolitusloa väljastamine võiks toimuda siis kui on tegu kutsetunnistuste väljastamisega.

Koolitajad oleksid valmis tegema senisest rohkem koostööd Haridusministeeriumiga seadusloome, koolitusturu regulatsiooni ja koolituskeskkonna arendamise küsimustes, seda oma teadmisi ja kogemusi arvestades.

Vastuseid tahetakse leida ka sellistele probleemidele: koolitusprogrammidele autorikaitse taotlemine, koolitajate endi täiendõppe võimalused jms.

Lisa 2

Teadus- ja arendustegevuse institutsioonid Eestis

Eesti Keele Instituut
Eesti Kõrgem Kommertsikool
Eesti Kunstiakadeemia
Eesti Muusikaakadeemia
Eesti Põllumajandusülikool
Eesti Tuleviku-uuringute Instituut
Tallinna Pedagoogikaülikool (TPÜ)
TPÜ Ökoloogia Instituut
Tallinna Tehnikaülikool (TTÜ)
Tartu Ülikool (TÜ)

Tähtsamad uuringufirmad Eestis

Eesti Infotehnoloogia Selts
EAS Ekspordiagentuur
ES Turu-uuringud – turundus- ja arvamusuuringud
Emor AS – turu- ja arvamusuuringud
Eesti Tuleviku-uuringute Instituut
Poliitikauuringute keskus Praxis
PW Partners – juhtimis- ja ärikonsultatsioonide firma.
Sotsiaal- ja turu-uuringute firma Saar-Poll
Uuringukeskus Faktum

"Talu- ja põllumajandusega seotud olukorrast Eesti kutseõppeasutustes"

Diagnostiline uuring

Aino Mölder

Luua Kõrgem Metsakool

1999

Erialade jaotamine põllumajanduslikeks ja mittepõllumajanduslikeks on tinglik. Käesolevas uurimuses käsitletakse põllumajanduserialadena primaarsektorile (välja arvatud mäetööstus) ettevalmistavaid koolituserialasid. Et aga üksnes põllumajanduserialasid õpetavaid koole ei olegi, on uurimuses erialad grupeeritud.

Eesti Vabariigi põllumajanduslikes kutseõppeasutustes õpetatakse järgmisi erialagruppe:

- ☐ Talu- ja põllumajanduserialad;
- ☐ Põllumajandusega vahetult seotud erialad;
- ☐ Põllumajandusega ja maaeluga seotud erialad;
- ☐ Metsanduserialad;
- ☐ Kalanduserialad;
- ☐ Aianduserialad;
- ☐ Turismierialad;
- ☐ Kodumajanduserialad;
- ☐ Toitlustuserialad;
- ☐ Ehituserialad;
- ☐ Ettevõtluse, raamatupidamise ja sekretäritööga seotud erialad;
- ☐ Muud erialad.

Põllumajanduserialade õpetamisest on paljud koolid loobunud ja on sellest loobumas veelgi. Põhjusena märgitakse tööjõuvajaduse vähenemist ning tööturu atraktiivsuse langust. Suureks probleemiks on, et õpilaste väljalangevus koolist on kõrge, ulatudes mõnedel erialadel kuni 50%-ni ja enamgi.

Märkimist väärib asjaolu, et õppekavad koolides ei allu mitte mingile süsteemile, seda nii mahu kui nimetuste osas. Üheks segaduse põhjuseks on koolide energilised otsingud oma niši leidmiseks koolidevahelises teravas konkurentsisis, millest ka pidevad õppekavade ümbertegemised.

Põllumajanduserialade õpetamise dünaamika ja trendid on otseses seoses põllumajanduse kui majandusharu arengu tõusude ja mõõnadega. Aastal 1997 saavutati põllumajanduses märgatav tõus, mis tõi kaasa sisseastujate arvu tõusu põllumajanduserialadele.

Jõudumööda pakuvad koolid ka täienduskursusi, kuid reeglina ei ole nad veel kujunenud arvestatavateks täiendõppekeskusteks. Valdavalt ei vasta pakutavate kursuste temaatika kogu põllumajandussektori muutunud vajadustele.

Tööhõiveametite seisukohtade järgi on põllumajandusspetsialiste koolitatud liiga palju. Enam vajatakse laiapõhjalist koolitust, vähem kitsama eriala spetsialiste. Laiapõhjalisemat koolitust aktsepteerib ka Eesti Talupidajate Keskliit.

"Eesti majanduse arengukava aastateks 1998 - 2002" järgi on prognoositud põllumajandusliku kogutoodangu kasvuks aastatel 1999 - 2002 igal aastal 5%, mis lubab väita, et põllumajandusspetsialistide koolitamist tuleb jätkata. Selleks tuleb korrastada koolivõrk, lõpetada koordineerimatus põllumajanduslikus kutsehariduses ning arendada välja optimaalne arv põllumajandusharidust andvaid koole.

"Eesti Haridusstsenaariumide ajalugu, miks, kuidas?"

Koostajad: Krista Loogma, Rein Ruubel, Viive Ruus, Ene-Silvia Sarv, Raivo Vilu
1998

- 1) Haridusstsenaariumide idee hakkas edenema haridusfoorumi toimkonnas ja Tuleviku-Uuringute Instituudis üleriigilise planeeringu "Eesti 2010" koostamisel osalenud inimeste mõjul.
- 2) 1997.a. sügiseks oli idee küps ja grupp hakkas koos käima. Gruppi kuulusid Krista Loogma (KL), Rein Ruubel (RR), Viive Ruus (VR), Ene-Silvia Sarv (ES), Raivo Vilu (RV). Grupi seminaridel ja kohtumistel on osalenud ja oluliselt kaasa aidanud Olav Aarna (OA), Marju Lauristin (ML), Ene-Mall Vernik (EV).
  - Kohtumised TPÜs 1997.a. novembris-detsembris.
  - 10-11. jaanuaril toimus haridusfoorumi toimkonna talvekool, kus esitati esimene versioon-idee neljast haridusstsenaariumist.
  - Taotlus Avatud Eesti Fondile,
  - seminar Sagadis, seminar Dr. Abbott'iga 28.veebruar-3.märts 1998, seminarid TTÜs ja ETÜIs.
  - Stsenaariumide tekst publitseeritakse ja jaotatakse-saadetakse laiali.
  - Vastuseta jäänud kiri presidendile.
  - Eesti Tuleviku Kongress.
  - Riigikogu arutelu.
  - Teksti publitseerimine 21st Century Learning Initiative Newsletter'is, koduleheküljel, HM poolt ja ajalehes "Õpetajate leht".
  - Taotlused Hollandi saatkonnale ja Põhjamaade Ministrite Nõukogu Infobüroole stsenaariumide arutelu ja selle kaudu haridusuuenduste toetamiseks.
  - Haridusministeeriumi positsioon?.
  - Töögrupi suvine Pühajärve seminar, kus osalesid ML ja EV, millele järgnes Haridusfoorumi toimkonna koosolek sealsamas.
  - Artiklid "UNDP Inimõiguste Aruande" jaoks, "UNDP Inimarengu Aruande" jaoks. Artikkel Forseliuse konverentsi kogumikku. Ettekanded konverentsidel.
- 3) Miks stsenaariumid? Miks mitte "tavaline" (teaduslik-filosoofiline) traktaat?
  - Projekti käivitamisel oli haridusproblemaatika grupi liikmetel korralikult läbi töötamata (NB! Eriti võrreldes sellega, kuhu tänaseks jõudnud oleme), seetõttu oli teist (teaduslikumat, formaalsemat) struktuuri käsitlusele raske anda.
  - Käsitluses **PIDI** sisalduma tuleviku-mõõde:
  - esiteks on see vajalik õige ajaperspektiivi andmiseks,
  - teiseks polnud muudmoodi võimalik esile tuua hariduse laiemat
  - tähendust - infoühiskond, õpiühiskond - ühiskonnas.
  - Eesti ühiskonnas oli ja on laialt levinud hariduse kitsas koolikeskne vaade. Sellega võitlemiseks tundus tagasisivaade tulevikust olevat hea idee.
  - Eesti 2010 stsenaariumides jäid tulevikuteed välja töötamata, sellest teatud rahulolematust, haridusstsenaariumide tegemisega taheti seda korvata, töötades välja konkreetsed mehhanismid võimalike tulevike saavutamiseks?. Eesti 2010 "Suure

mängu” stsenaariumi käivitamise võimaluste väljaselgitamine-väljatöötamine oli ilmselt vähemalt mõnedele grupi liikmetele omaette eesmärk.

- Stsenaariumides on tugev metafoorika. Arvestades vajadust võimalikke tulevikke selgitada laiale publikule, tuleb stsenaariumide metafoorsust lugeda eriti tähtsaks asjaoluks: hea metafoor mõjub, hea metafoor korvab sisuliste probleemide läbitöötamatuse (mis oli probleemiks projekti alguses).
- Eriti tähtis on stsenaariumide kui metafoori kasutamine arvestades seda, et hariduse tulevikku pole võimalik vaadelda lahus ühiskonna tulevikust (NB! kiirelt muutuv infoühiskond = õpiühiskond). Sellise keerulise probleemidepuntra harutamine ilma metafoorideta pole lihtsalt võimalik.

4) Miks just niisugused neli stsenaariumi?

- Arutlustes selgus, et stsenaariume ei saa olla rohkem kui neli, sest inimesed pole võimelised haarama korraga rohkem kui 7+/-3 objekti, mõtet. Eesti 2010 kogemusest oli ka selge, et suurema arvu stsenaariumide läbitöötamine teeb projekti ülejõukäivalt töömahukaks.
- Põhifaktorite valik toimus “sõelumise” - ajurünnaku käigus. Metodoloogiliselt “õigema” lähenemise kasutamise tarviduse üle diskuteeriti mitu korda, aga parema lahenduseni ei jõutud.
- Esimene faktoritepaar leiti kiiresti - “siduv-lahutav ühiskond”. See paar andis vajaliku ühiskondliku dimensiooni ja võimaldas koheselt ning täies mahus sisse tuua korporatiivsuse kriitika, mis kaasaja Eesti kontekstis on eriti aktuaalne. Peale selle on ta ka sisuliselt tähtis paar.
- Teise faktoritepaari valik läks palju raskemalt. Eesti 2010 eeskujul - (Koostajate lemmikstsenaariumit - “Suur mäng” arvestades) oli vaja tuua sisse “tulevikuoptimism”. Tegelikult vaadeldi umbes sadat erinevat faktorit, enne kui peatuti. Vaadeldi paari “edukas-mitteedukas”, mis aga tunnistati siiski kitsaks. Mõni aeg oli kaalukausil “autoritaarne-demokraatlik”, mis iseloomustab ühiskonnas valitsevaid juhtimissuhteid, aga ka sellest loobuti - eelkõige “maagilise nelja” taotluse pärast. Tagantjärele vaadates on “kõrge-madal uuenemisvõime” just täpselt see õige paar. Kui “siduva-lahutava” paari mõte on olnud algusest peale “selge ja lihtne”, siis uuenemisvõime tähendus ja mõte on selgunud ja süvenenud oluliselt hilisema töö käigus.
- Faktoritepaari valiku “õigsuses” veendumiseks oli väga oluline J. Abbott’i(KES ta on?) visiit Tallinna ja arutelud temaga. Temalt saime teada, et sarnaseid faktoritepaare on kasutanud teisedki (praeguseks konkreetsed viited siiski puuduvad, sest Abbott’ilt seda lõppude-lõpuks neid ei tulnud). Temalt tulid linnunimed stsenaariumidele, mida aga pole edasi arutatud, sest neid on praegu peaaegu võimatu mugavalt kasutada (jaanalind - rahvuskeskne Eesti, kaarnakari - Korporatiivne Eesti, Ikaros - Eesti-Nokia-Eesti, flamingo - õpi-Eesti. Eriti sobimatu Eesti kontekstis on "flamingo".)
- Praeguseks kogunenud “tarkuse” alusel peab ütlema, et ülalnimetatud faktoritepaariga tehtud stsenaariumide läbi oleks soovitav analüüsida iga ettevõtte, iga firma tööd. See peaks olema/võiks olla sama standardne kui SWOT analüüs.

5) Rühma koosseis.

- Kõige tähtsam on see, et stsenaariumide koostamisel peab rühm olema võimeline ajurünnakuks, sünergiliseks rühmatööks. KL, VR ja ES tunnevad professionaalselt rühmatöö tehnoloogiat. Rühmas polnud ühtki ajurünnakut pärssivat liiget.
- Rühma liikmete teadmised-kogemused täiendasid sobivalt üksteist:
  - KL: kogemus Eesti 2010 koostamisest, stsenaariumide koostamise kui meetodi ja tehnoloogia professionaalne tundmine, sotsiaalsete probleemide tundmine,
  - VR: pedagoogika probleemide, ka õppekava jms professionaalne tundmine, väga hea stiilitaju tekstide koostamisel, suur kogemus 1987.a. haridusreformis osalemisest,
  - ES: “alternatiivsete” ja uute pedagoogikate probleemide professionaalne tundmine, suur kogemus 1987.a. haridusreformis osalemisest, uute infotehnoloogiate ja loodusteaduste pedagoogika ning koolide ja õpetajate praktiliste probleemide hea tundmine,
  - RR: uute infotehnoloogiate hea tundmine,
  - RV: kogemus Eesti 2010 koostamisest, uute infotehnoloogiate, loodusteaduste ja ka sotsiaalsete ning ühiskondlike probleemide hea tundmine.
- Rühma töö erinevatel etappidel lülitusid värsket pilguga EV, ML ja OA, kelle osa oli väga oluline just stsenaariumide arendamisel.
- Rühma töö tulemusi tutvustati pidevalt Eesti Haridusfoorumi toimkonna koosolekutel, saadud tagasiside oli tähtis indikaator ja tugi.

6) Stsenaariumide koostamise käik.

- Stsenaariumide koostamise käigu, seminaride ja tegevuste planeerimisel oli ilmselt otsustav KL, VR ja ES praktiline kogemus haridusreformi läbiviimisel, Eesti 2010 stsenaariumide arendamisel jne.
- Väga produktiivsed ja hästi ajastatud on olnud nii grupi enda seminarid (eriti Sagadi ja Pühajärve sellesuvine), kui seminarid “välisinimeste” osavõtul (seminar õpilaste ja tudengitega ??Tallinna Tehnika Ülikoolis).
- Hästi on õnnestunud tegevuse dokumenteerimine ja ühist tegevust grupi liikmete artiklite ja muude kirjatükkidega täiendada.

Oluline on olnud E-maili kasutamine põhilise igapäevase infovahetuskanalina. Ilma E-mailita poleks kindlasti olnud võimalik nii intensiivne ja produktiivne suhtlemine

“Naised muutuval tööturul: Eesti naiste olukord ja probleemid”

Siiri Lahe

TTÜ, Humanitaar- ja Sotsiaalteaduste Instituut, Majandussotsioloogia õppetool

Juhendaja: prof. Marje Pavelson

Tallinn 1997

Eestis on olukord vastupidiselt arenenud riikidele kujunenud selliseks, et naised taanduvad tööturult. Naiste aktiivsusemäära stabiliseerumine alates 1993. aastast lubab oletada, et edasine vabatahtlik loobumine tööelust ei ole reaalne, eriti oludes, kus arenenud naabermaades on naiste majanduslik aktiivsus tõusutendentsiga.

ETU '95 küsitlusnädala andmetel oli majanduslikult aktiivseid naiste seas 59%, meeste seas 73%. Naiste majanduslik aktiivsus on linnades kõrgem kui maal.

Keskmiselt on hõivatud 92% neist naistest, kes soovivad töötada. Sarnaselt tööjõus osalemise määraga on hõivemäärad linnades kõrgemad kui maapiirkondades. Eestlastest naiste tööhõive määr ületab peaaegu kõigis vanuserühmades (v.a. 16 - 4 aastaste seas) muulastest naiste tööhõive määr, mis viitab muulastest naiste mõnevõrra lühemale haridusteele. Soolises lõikes on meeste ja naiste osatähtsused tööjõus vahetunud: kui 1989. aastal oli hõivatute seas enam naisi, siis 1995. aastal mehi (51%).

Üheksa kümnest naisest töötas kodumaisel kapitalil põhinevas ettevõttes. Mida noorem oli vaatlusalune kontingent, seda suurem oli tõenäosus välisosalusel või väliskapitalil põhinevas ettevõttes töötamine.

Tegevusalade lõikes on naiste osatähtsused perioodil 1989 - 1995 suurenenud enim rahanduses ja kaubanduses ning enim vähenenud põllumajanduses, kalanduses, tööstuses, mis on väga sarnane tendentsiga arenenud riikides. Vaatamata tööstuses hõivatud naiste osatähtsuse langusele Eestis, on seal hõivatud kõige suurem osa, üle viiendiku, naisi. Sellele järgnevad kaubandus, tervishoid ja sotsiaalhooldus. Ametialade lõikes on naiste osatähtsus kõige enam suurenenud (41%) teenindajate ja müüjate osatähtsus. Vähenemistendentsid on jaotunud erinevate ametialade vahel ühtlasemalt.

Võrreldes Eesti naiste ja meeste osatähtsusi erinevatel tegevusaladel, võib täheldada, et naised on traditsiooniliselt enam hõivatud naistealadel ja mehed meestealadel. Ilmneb meeste ülekaal töөлiskategooriate ning seadusandjate ja juhtivtöötajate ametikohtadel. Eestis võib ametialast ehk vertikaalset segregatsiooni pidada töötasude lõhe oluliseks mõjuriks.

Keskmiselt moodustab naistöötajate tunnitasu 72% meestöötajate tunnitasust. Töötasu on sõltuvuses tegevusalast, ettevõtte omandivormist ja töötamise ajast.

Uurimusest ilmnes, et naiste tööaja pikkus erinevate ametialade lõikes on väga kõikuv - ühed pidid töötama liiga palju (üle 40 tunni nädalas) ja teised liiga vähe (alla 34 tunni nädalas). Sellest võib järeldada, et eeldatavalt on kvalifitseeritud ja haritud tööjõud tööturul väga nõutud, sellal kui teiste oskused (erialad) ei vasta tööturu nõudmistele ja nad on alarakendatud.

Eestis levinud arusaamade kohaselt on töötus pigem naiste kui meeste, pigem keskealiste ja vanemate kui nooremate probleem. ETU '95 andmete põhjal on aga olukord vastupidine. Töötus on suurem meeste, noorte (kuni 24-aastaste) ja muulaste kui naiste, vanemate ja eestlaste seas.

Tööhõive tagamine kuulub üldiselt heakskiidetud majanduspoliitika eesmärkide hulka, sellele vaatamata tuleks kõiki tööturuga seonduvaid otsuseid analüüsida majanduse üldises kontekstis. Kuna Eestis on koolitatud tööjõu ülejääk, tuleks tööturupoliitika korraldamisel

eelistada erialaste koolitusprogrammide piirkondliku mobiilsuse riiklikku soodustamist, luues enne võimalused maapiirkondade ettevõtluse arenguks.

ETU'95 andmete põhjal tehtud analüüsist ilmnes, et olulised on noorte ja "vanade", eestlaste ja mitte-eestlaste, linna- ja maaelanike erinevad hõivevõimalused. Töötute umbkeelsete muulastest nasite valmidus õppida eesti keelt väheneb, mistõttu võib oletada nende soovi (lootust) sotsialiseeruda Eesti ühiskonda eesti keelt oskamata.

Haridus on oluline tööturukäitumist mõjutav tegur. Mida kõrgem on ühiskonnaliikmete haridustase, seda vähem peaksid nad vajama kõrvalist abi probleemidega toimetulekul. Eestis on naiste haridustase jätkuvalt kõrgem kui meestel ja see tendents jätkub. Töötute ja hõivatute haridustasemete võrdlusest ilmnes märgatav efekt: kõrgem haridustase annab eelise töö leidmisel. Samuti tuleb naiste puhul pidada kõrgemat haridustaset eelduseks pääsemisel kõrgemapalgalisele ametikohale.

Naiste juurdepääs ühele või teisele ametikohale sõltub tööandjate seas levinud stereotüüpidest. Naiste diskrimineerimisega tööturul olid nõus peaaegu pooled naised, samas oli isiklikult ebasoodsamat suhtumist või palgadiskrimineerimist kogenud vähem kui viiendik naisi. See, et naised saavad keskmiselt madalamat palka kui mehed, on leidnud kinnitust statistika põhjal. Palgadiskrimineerimine võib toimuda ka sama elukutse puhul ja täiesti võrdse inimkapitali korral.

Seega on vaja astuda samme naiste ja meeste võrdse kohtlemise saavutamiseks. Tegelikuses pole selle tagamiseni jõutud, kuigi Eesti tööseadused on kooskõlas Euroopa Liidu direktiivide ja ILO konventsioonidega. Seetõttu võiks olla otstarbekas võrdõiguslikkuse küsimustega tegeleva institutsiooni sisse seadmine.

Teel võrdsete võimaluste suunas tuleks lähtuda sellest, et võrdsed võimalused tööturul eeldavad võrdset tööjaotust kodustes töödes. Paraku on tendentsid selles osas Eestis vastupidised arenenud riikidele. Eestis pigem süveneb nende perede arv, kus kodutööd teeb naine üksi. Viimasel ajal aktualiseerunud naiste ja meeste võrdsete võimaluste taotlemine toimub vähem või rohkem aktiivselt ka perekondlikul tasandil. Saavutades meestega võrdse positsiooni ühiskonnas suureneb ilmselt vastavalt ka vastutuse ja kohustuste koorem, mis omakorda võib veelgi vähendada lastele pühendatavat aega ja tähelepanu.

Võrdsete võimaluste taotlemine peaks algama ühiskondliku mõtteviisi muutustest, sügavalt juurdunud traditsiooniliste stereotüüpsete hoiakute kadumisest. Enne tuleks saavutada võrdsus koduste tööde osas, alles siis saab rääkida võrdsetest võimalustest tööturul. See eeldab ühiskonnas levinud traditsiooniliste mõttemallide muutust, mis on pikaajaline protsess. Sealjuures ei tohiks võrdseid võimalusi jõuga peale suruda ei mees- ega naissoost oponentidele.

Kokkuvõte

Kui hõivatute seas on piiratud naiste juurdepääs juhtivatele positsioonidele ja naised on enamasti madalamalt tasustatud kui mehed, siis töötute seas on erinevused suuremad vanuselises, rahvuselises ja piirkondlikus kui soolises lõikes.

“Tööturu ümberpaiknemise probleemid üleminekuperioodil. Tööturu tasakaalu ja tööpoliitika küsimused Eesti näitel”

“Reallocation Of Labour During Transition. Disequilibrium And Policy Issues. The Case Of Estonia”

Raul Eamets

TÜ Majandusteaduskond

Tartu 2001

Käesoleva töö põhieesmärgiks on Eesti tööturu paindlikkuse tõestamine ja suhteliselt madala tööpuuduse taseme põhjuste esiletoomine.

Tööturu paindlikkuse all peetakse silmas eelkõige mikrotasandi paindlikkust ehk töötajate liikumist erinevate tööturu kategooriate vahel. Analüüsides Eesti tööjõu-uuringu andmeid, vaadeldakse liikumiste tõenäosusi ja tuuakse esile erinevad sotsiaalsed grupid, kes võitsid või kaotasid majandusreformide käigus kõige rohkem. Vaatluse all on eelkõige üleminekuperioodi algusaastad (1989-1994), mil üleminekušoki tulemusel oleks võinud oletada töötuse plahvatuslikku kasvu. Tegelikuses seda aga ei juhtunud.

Töö tugines põhihüpoteesile, et võrreldes teiste siirderiikidega on Eesti tööturg väga paindlik. Just paindlikkus on võtmeteguriks, mõistmaks tööturu kiiret ümberstruktureerumist Eestis.

Lisaks põhihüpoteesile püstitatakse järgnevad tööhüpoteesid:

- Töötuse aeglane kasv siirdeperioodi alguses oli põhjustatud töötajate suurest mobiilsusest erinevate tööturu kategooriate vahel;
- Tööjõu ümberpaiknemine majandusharude vahel oli Eestis väga kiire ja ümberstruktureerumine efektiivne;
- Tööpuuduse aeglane kasv oli osaliselt põhjustatud töö pakkumise vähenemisest;
- Makromajanduslik šokk tabas eelkõige tööturu riskirühmasid: madala kvalifikatsiooniga tööjõudu, mitte-eestlasi, primaarsektoris hõivatuid;
- Töö kaotuse korral jäävad naised Eestis valdavalt mitteaktiivseteks, mehed aga töötuteks;
- Siirdeperioodi algusaastatel oli töötamiskogemus (mõõdetuna vanusega) tööjõu liikumisele väiksem mõju kui haridusel;
- 2000. aasta majanduskasv saavutati eelkõige tootlikkuse kasvu tulemusel.

Hüpoteeside tõestamiseks otsitakse töös vastuseid mitmetele uurimisülesannetele:

- Millisel määral selgitavad nüüdisaegsed siirderiike käsitlevad majandusteooriad kiireid muutusi tööturul?
- Kuidas vaadeldakse tööturu paindlikkuse küsimusi teooria seisukohast?
- Kui paindlik on Eesti tööturg?
- Millised struktuursed kohanemised on leidnud siirderiikides aset töö nõudmises?
- Kas töö nõudmise struktuursed muutused on olnud kiired ja efektiivsed?
- Millised on olnud peamised töö pakkumise arengud siirderiikides?
- Kuidas mõjutasid välised majandusšokid Eesti majandust ja eriti tööpuudust?
- Millisel määral on liikumised tööturul mõjutatud inimeste isikuomadustest?
- Millised on tööpoliitika arengud üleminekuriikides?
- Kuidas Eesti tööpoliitika vastab Euroopa Liidu tööpoliitika suundadele?

Käesolevas töös analüüsitakse siirderiikide tööturul toimunud struktuurse kohanemise protsesse ja tööturu paindlikkust. Analüüs keskendub Eestile kui ühele kiiremini arenenud üleminekuriigile. Eesti tööturul toimunud muutusi vaadeldakse siirderiikide võrdlevanalüüsi kontekstis, kasutades teiste Kesk- ja Ida-Euroopa riikide võrdlusandmeid.

Vaadates Eesti üldisi majandusarenguid, võib öelda, et Eesti puhul on tegemist omalaadse majandusliku eksperimendiga. Majandusreformide algusaastatel võeti Eestis vastu mitmeid majanduspoliitilisi otsuseid, mis on oma koosmõjus võrdlemisi unikaalsed. Sellisteks otsusteks olid iga-aastaselt tasakaalustatud eelarve, valuutakomitee süsteem, proportsionaalne üksikisiku tulumaks, dotatsioonivaba põllumajandus ja üliberaalne väliskaubanduspoliitika. Liberaalse majanduspoliitikaga kaasnes samas üsna piiratud sotsiaalpoliitika, mis on väga oluliselt mõjutanud arenguid tööturul.

Analüüsides Eesti töötust üleminekuperioodi alguses, ilmnes, et töötuse kasv oli 1990. aastate alguses mõõdukas. Selle üheks põhjuseks on dissertatsiooni autori arvates tööjõu suur mobiilsus, st liikumine erinevate tööturu kategooriate (töötud, hõivatud ja väljaspool tööjõudu olevad isikud) vahel.

Käesolevas töös vaadeldakse liikumisi töö pakkumise poole pealt. Kui analüüsida töö nõudmist, on mitmed autorid tõestanud, et töökohtade mobiilsus (töökohtade loomine ja sulgemine) on Eestis väga suur ning võrreldav USA ja Suurbritannia vastavate näitajatega. Eeltoodule tuginedes ja ka autori varasemate uuringute alusel võib väita, et just tööturuliikumise kõrge määr ja töökohtade suur mobiilsus on olnud üks põhjusi suhteliselt tagasihoidlikule töötuse kasvule ja tööjõu kiitele ümberpaiknemisele n-ö vanadest majandusharudest uutesse majandusharudesse.

Töös antakse ülevaade akadeemilisest kirjandusest, mis käsitleb tööturu ja makromajanduse teoreetilisi seoseid. Välja tuuakse ka tööturu paindlikkuse teoreetilised aspektid. Peatutakse töö nõudmise küsimustel ning vaatluse all on töö pakkumine. Käsitletakse tööpuuduse küsimusi ning tööjõu liikumisi. Analüüsitakse ka üleminekuriikide tööpoliitikat ja võrreldakse Eesti tööpoliitikat EL-i tööpoliitika põhisuundadega.

Töö esimeses peatükis võetakse vaatluse alla teoreetilised küsimused. Analüüs lähtub siirdeprotsesside teoreetilise käsitluse kahe peasuuna võrdlemisest: mõõdukad reformid *versus* šokiteraapia. Järgnevalt analüüsitakse siirdeprotsesside optimaalse kiiruse teooria alusmudelit ning lõpetuseks vaadeldakse tööturu paindlikkuse teoreetilisi aspekte.

Tuginedes mitmete tunnustatud majandusteadlaste väidetele, võib öelda, et šokiteraapia toob kaasa majandusolukorra kiirema stabiliseerumise ja üleminekuriikide kogemus on näidanud, et kiired reformaatorid saavutasid kõrgema majanduskasvu. Samas on mitmed mõõdukate reformide pooldajad rõhutanud, et järk-järguliste reformide rakendamine aitab vähendada reformide sotsiaalseid kulusid.

Dissertatsiooni teises peatükis käsitletakse töö nõudmise probleeme. Alustatakse Eesti üldise makromajandusliku arengu kirjeldamisega, võrreldes Eestit teiste Kesk- ja Ida-Euroopa riikidega. Järgnevalt analüüsitakse hõive muutusi ning tööjõu ümberpaiknemist majandusharude vahel. Antakse ülevaade hõivest erisuguste kategooriate lõikes: muutused hõives lähtudes omandivormist, ettevõtlusvormist ja töötajate soost. Lõpetuseks käsitletakse ka palga küsimusi.

Analüüs näitab, et Eestile on iseloomulikud drastilised muutused, võrreldes teiste siirderiikidega. Üheks põhjuseks on autori arvates siirdeperioodi alguses Eestis tehtud majanduspoliitilised otsused. Üliberaalne majanduspoliitika tähendas ka liberaalset sotsiaalpoliitikat, mis omakorda sundis tööjõudu kiiresti kohanema muutunud turutingimustega. Et sotsiaalsed garantiid olid tagasihoidlikud ja ametiühingute mõju väike, oli tulemuseks väga dünaamiline tööturg mobiilse tööjõuga. Osaliselt on selline mobiilsus kahtlemata pealesunnitud, sest töölt vallandatutel ei olnud lihtsalt teist valikut. Samas on üsna ulatuslik ka töökohalt töökohale liikumine, mis viitab vabatahtlikule mobiilsusele.

Hõive langus oli siirderiikidest kõige suurem Eestis ja Lätis, põllumajandusliku hõive langus kõige drastilisem Eestis, teenindavas sektoris hõivatute suhteline osakaal kasvas kõige kiiremini samuti Eestis.

Võrdlev statistika ja arvutused näitasid, et tööjõu ümberpaiknemine oli Eestis väga kiire, võrreldes teiste Kesk- ja Ida-Euroopa riikidega.

Kolmandas peatükis vaadeldakse töö pakkumise küsimusi. Antakse ülevaade Eesti tööjõu-uuringu andmebaasist, kasutatud definitsioonidest ja erinevate aastate uuringute tulemuste võrdlemise probleemidest. Analüüsitakse rahvastiku muutusi, osavõtumäärade dünaamikat, töö pakkumist soo, vanuse, rahvuse ja regiooni järgi, kasutades ETU kirjeldavat statistikat.

Kõiki siirderiike iseloomustas majandusreformidejärgsetel aastatel osavõtumäära langus. Et Eestis vähenes ka rahvaarv, oli üldine osavõtumäär, võrreldes teiste siirderiikidega, siiski kõrge (71,9% 1998. aastal). Vaadeldes Eesti andmeid, ilmneb, et edukamad on olnud 15 – 24aastased noored mehed, kelle osavõtumäär on olnud võrdlemisi stabiilne kogu vaadeldava perioodi jooksul (1989 – 1998) ja kõige rohkem on langenud meestel vanuses 50 – 69aastaset osavõtumäär.

Kolmandas peatükis peatutakse ka hariduse probleemikal. Eesti tööturu üks suuremaid probleeme on struktuurne tööpuudus, täpsemalt selle üks alaliike – haridussüsteemi ja tööturu nõudmiste mittevastavus. Viimastel aastatel on probleem teravnenud eriti kutsehariduses, sest suur hulk kutsekoolilõpetajaid jääb pärast kooli töötuks.

Analüüsides rahvastikustatistikat, näeme, et rahvaarv on 1989 – 1998 vähenenud 16%. Selline suur langus on kahtlemata tööpuuduse aeglase kasvu üheks põhjuseks.

Hoolimata riigi väikesest pindalast, on regionaalsed erinevused Eestis kahjuks suured. Põllumajanduslik Lõuna-Eesti ja lähiajaloos rasketööstusele orienteerunud Kirde-Eesti ei ole suutnud väga dünaamilise majandusarenguga kaasas käia. See avaldub nii osavõtumäärades kui ka palkades ja tööpuuduses.

Neljandas peatükis analüüsitakse töötuse dünaamikat siirderiikides, pikaajalise töötuse probleeme, töötuse geograafilist jaotumist, tööpuuduse soolisi ja rahvuslikke aspekte, struktuurse tööpuuduse probleeme ning väliste makromajanduslikke šokkide mõju tööpuudusele.

Eestit iseloomustavad töötuse üldist dünaamikat vaadeldes ja teiste siirderiikidega võrreldes drastilised muutused: kõige kiirem pikaajalise tööpuuduse kasv, tööpuuduse regionaalsete erinevuste vähenemine ja kõige madalam registreeritud töötute suhe ILO töötutesse. Analüüsides tööpuuduse rahvuslikke aspekte, võib väita, et venekeelne elanikkond on tugevama surve all ning muulaste töötus oluliselt suurem kui eestlaste oma. Analüüsides töötuse näitajaid, jõuab autor järeldusele, et muulaste tööpuuduse kasvu on nii subjektiivseid kui ka objektiivseid põhjusi. Subjektiivsetest põhjustest väärib esiletoomist riigikeele oskuse nõue ja objektiivsetest muulaste hõive struktuur. Ajalooliselt on kujunenud, et muulased on hõivatud n-ö vanemates ja kahanevates majandusharudes ning samas on need harud paljuki koondunud ühte regiooni: Ida-Virumaale. Nimetatud kahe teguri tulemusena on tööpuudus Ida-Virumaal väga suur probleem.

1998. aastal tabas Eesti majandust valusalt Venemaa finantskriis. Selle tulemusena oli Eestis SKP kasv 1999. a. negatiivne. 2000. aastal hakkas majandus elavnema ja lõppkokkuvõttes saavutati 6,4%-line SKP kasv. Tööpuudus kasvas samal ajal 11,3%. Esitatud näitajad viitavad, et tootlikkus on oluliselt kasvanud. Paraku ei ole ettevõtluse individuaalsed andmed kättesaadavad ja seetõttu tuli püstitatud hüpoteesi tõestada kaudsete meetoditega.

Arvutuste tulemused näitasid, et vanus ei omanud erilist mõju töötuks jäämisele, küll aga oli kasvanud lahutatud isikute tõenäosus töötuks jääda. Eesti keel põhikeelena tähendas väiksemat töötururiski, kuid märkimist väärib, et kahe keelegrupi erinevus oli kolme aasta jooksul vähenenud. Viimane fakt viitab rahvusliku diskrimineerimise vähenemisele Eesti tööturul. Haridustunnuse analüüsimisel oli selgelt näha, et suurenenud oli madalama haridusega inimeste risk töötuks jääda. Sama kehtis ka ametialade jaotuste puhul, kus sinikraade töötuks jäämise tõenäosus oli kolme aasta jooksul oluliselt kasvanud. Kaks viimast

tulemust kinnitasid kaudselt tootlikkuse tõusu hüpoteesi, sest eelkõige vallandati vähese haridusega mittekvalifitseeritud tööjõudu.

Dissertatsiooni viiendas peatükis esitatakse tööturu liikumise analüüsi tulemused. Liikumised kolme tööturu kategooria vahel annavad tööturu dünaamikast olulise pildi. Peatükis käsitletakse tööturu liikumisi kolmest aspektist: vaadeldakse, millised on liikumiste tõenäosuste seosed mitmesuguste isikutunnustega ja siit tulenevalt identifitseeritakse tööturu riskirühmad. Edasi arvutatakse isikutunnuste ja mõnede ettevõtte spetsiifiliste muutujate muutmise mõju erinevatele tööturu liikumistele. Lõpuks võrreldakse saadud liikumiste tõenäosusi analoogiliste tulemustega teistes Kesk- ja Ida-Euroopa riikides.

Kui analüüsida töötusest hõivesse liikumise määra, oli see Eestis üleminekuperioodi alguses üks kõrgemaid teiste siirderiikide seas – 1994. aasta jooksul 41% kõigist aasta alguses töötutest leidis aasta lõpuks töö. See näitab, et väited stabiilsest ja stagneerunud töötuse kategooriast ei vastanud vähemalt Eesti oludes tõele.

Isikutunnuste järgi inimesi grupeerides ilmnes, et tugevama surve all on madala haridusega mitte-eestlastest naised. Neil on kõige suurem tõenäosus jääda mitteaktiivseks, kõige väiksem tõenäosus liikuda hõivesse ja kõige väiksem tõenäosus liikuda ühelt töökohalt teisele. Kõrgema haridusega isikud on tööturul selgelt edukamad kui madalama haridusega inimesed. Mõnevõrra üllatuslikult ilmnes, et eestlastest naised on edukamad kui eestlastest mehed, kui vaadata töötusesse liikumist ja töötuks olemist. Samas leidis kinnitust ka hüpotees, et naised liiguvad rohkem töötusest mitteaktiivsusesse ja mehed töötusesse (töötusest mitteaktiivsusesse liikumise tõenäosus on suurem naistel ja hõivest töötusesse liikumise tõenäosus on kõrgem meestel). See selgitab ka naiste edukust, võrreldes meestega, töötuse aspektist.

Üldjuhul on mitte-eestlased halvemas olukorras kui eestlased. Erandiks on inimesed, kes säilitasid sama töökoha aasta jooksul. Tulemus viitab asjaolule, et kui mitte-eestlastel on töökoht, siis ta sellest nii lihtsalt ei loobu. Tõestuseks on ka see, et töökohalt töökohale liikumise tõenäosus oli mitte-eestlastel võrdlemisi väike.

Kokkuvõttes võib öelda, et analüüsides kahte võtmeliikumist, hõivest töötusesse ja vastupidi, näeme selgesti tugevat hariduse (eriti 1994. aastal) ja rahvustunnuse mõju, vanuse mõju on aga tagasihoidlik. Teisalt leidis kinnitust hüpotees, et liikumise tõenäosus oli siirdeperioodi alguses üsna suur, võrreldes teiste siirderiikidega (v.a. Tšehhi).

Kuues peatükk vaatleb tööpoliitika arengut siirderiikides, EL-iga ühinemise mõju tööturule ja tööpoliitikale ning Eesti tööpoliitika arengut EL ühise tööpoliitika strateegia raamistikus.

Analüüsides passiivse tööpoliitika meetmeid, leidis kinnitust Eesti eriliselt liberaalne majanduspoliitika, sest Eestis on ainuke siirderiik, kus töötute abiraha ei ole seotud eelneva palgaga. Enamuse vaatluse all olnud siirdeperioodist moodustas töötute abiraha alla 10% keskmisest palgast. See on pretsedenditult madalaim näitaja siirderiikide seas. Samas kulutati Eestis ligi pool tööpoliitika vahenditest suhteliselt madala töötute abiraha maksmisele ehk passiivsete meetmete osakaal oli suhteliselt suur. Vaadates tööpoliitika kulutuste osa SKP-s (Eestis moodustas see 1998. aastal 0,15%), jõuti töös järeldusele, et Eesti makromajanduslik edukus on paljuski saavutatud sotsiaalsfääri ja eriti tööpoliitika kulutuste kokkuhoiu arvelt.

Summeerides olulisemaid tööpoliitika järeldusi Eestis jaoks, võib esile tuua järgmised olulisemad punktid:

- Tuleb oluliselt suurendada aktiivsete tööpoliitikameetmete osakaalu tööpoliitikas;
- Eriline rõhk tuleks panna kutsehariduse arendamisele, sest analüüsides töötuse andmeid, näeme, et järjest rohkem jääb töötuks kutseharidusasutuse lõpetanud noori;
- Tööpoliitika prioriteetsuse esiletoomine üldises majanduspoliitikas, mis peaks väljenduma ka vastavate kulutuste suurendamises;
- Sotsiaalse partnerluse arendamine. Ametiühingute ja tööandjate roll Eesti tööturuküsimuste otsustamisel on olnud kogu siirdeperioodil marginaalse tähtsusega;

- Riiklike tööhõivetalituste efektiivsuse suurendamine. Väga suur osa tööhõive vahendusest toimub väljaspool tööhõivetalitusi.

Kokkuvõtteks on autor toonud olulisimad järeldused.

Analüüsides tööturul toimunud kohanemisi siirderiikides, võib öelda, et tööturu seisukohast on edukamad riigid, kes alustasid reformidega varem või viisid need läbi kiiremini. Vastupidi transformatsiooni optimaalset kiirust käsitlevatele mudelitele võib käesoleva uurimuse tulemusena väita, et puudub otsene seos kiirete reformide ja kõrge tööpuuduse vahel.

Liberaalse majanduspoliitika tulemusena on Eesti saavutanud üldise makromajandusliku kasvu. Tehtud analüüsi põhjal saab väita, et tööjõu kiire liikumine vähem produktiivsetest sektoritest (põllumajandus) kiiresti arenevatesse teenindussektoritesse on olnud üks majanduse edukuse võtmetegureid.

Tööturu ümberstruktureerumine toimus Eestis väga kiiresti, kaks-kolm korda kiiremini kui arenenud läneriikides. Üldine sotsiaalse kaitse süsteem ei olnud aga valmis nii kiireteks muutusteks tööturul ja see on põhjustanud sotsiaalseid probleeme maal ja suure töötusega regioonides.

Eesti tööturg on väga paindlik. Paindlikkus väljendub nii institutsionaalses paindlikkuses kui ka tööjõu mobiilsuses. Institutsionaalsest aspektist on Eesti rakendanud väga liberaalset tööpoliitikat ja tööpoliitika osakaal SKP-s kulude poole peal on marginaalne. Ametiühingutesse kuulub ca 10% töötajaskonnast ning sotsiaalse dialoogi mõju tööturule ja tööpoliitikale on väga väike. Tööjõu liikumise analüüs näitas, et eriti üleminekuperioodi algusaastatel oli liikumine tööturu eri kategooriate vahel väga suur. Siirderiikidest on Eesti võrreldav Tšehhi vastavate näitajatega.

Eesti majanduse avatus ja väikesemastaabilisus teevad Eesti haavatavaks välise makromajanduslike šokkide suhtes. Seda demonstreeris ilmekalt Venemaa finantskriisi mõju. Eelkõige kannatasid madala kvalifikatsiooniga sinikraed, kelle puhul tõenäosus muutuda töötuks kasvas oluliselt. Seega on Euroopa Liiduga ühinemine kahtlemata oluline tegur majandusliku julgeoleku tugevdamisel. Teisalt vähendab liitumine kindlasti Eesti majanduse liberaalsust ja seega konkurentsivõimet, suurendades samal ajal inimeste sotsiaalset kaitstust. Analüüsi käigus jõuti järeldusele, et mõõdukas tööpuuduse kasv üleminekuperioodi alguses oli põhjustatud järgmistest teguritest:

- Tööturu suur paindlikkus;
- Töö pakkumise üldine vähenemine demograafilistel põhjustel;
- Tööjõu kiire ümberpaiknemine erinevate majandussektorite vahel;
- Üliliberaalne majanduspoliitika.

